

Анализа задовољства корисника здравственом заштитом на хроничном програму дијализе у Београду за 2022. годину

Градски завод
за јавно здравље
Београд

Наручилац задатка:

Министарство здравља Републике Србије

Обрађивач:

Градски завод за јавно здравље, Београд

Директор Завода:

Мр сц. мед. др Гордана Тамбурковски

Помоћник директора:

Прим мр сц. мед. др Светлана Младеновић Јанковић

Носилац задатка и аутор анализе:

Др Младен Бабић

Учесници у задатку:

Данијела Куљанин, вмс

Рајко Терзић, програмер

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ И НАПОМЕНЕ	3
УВОД.....	4
МЕТОД.....	5
РЕЗУЛТАТИ	7
Стопа одговора.....	7
Опште карактеристике испитаника	8
Домен 1: О Вашем центру за дијализу.....	13
Место дијализе и транспорт.....	14
Пристапачност и погодности.....	19
Домен 1 Резиме.....	24
Домен 2: Услови у погледу простора током дијализе	25
Простор за дијализу	27
Домен 2 Резиме.....	37
Домен 3: О Вашим хемодијализама	39
Брига медицинског особља	40
Права пацијента и безбедност поступка дијализе.....	50
Компликације дијализе и придржавање режимима лечења	56
Информације о дијализи	58
Информације о лековима, лабораторијским налазима и здравственом стању	62
Информације о стиловима живота	65
Лекови и трошкови	68
Подршка.....	70
Домен 3 Резиме.....	72
Опште задовољство дијализом	75
КОМЕНТАРИ ИСПИТАНИКА	78
ЗАКЉУЧАК	79
РЕФЕРЕНЦЕ	81

СКРАЋЕНИЦЕ И НАПОМЕНЕ

ДЗ: дом здравља

СБ: специјална болница

КБЦ: клиничко- болнички центар

УКЦС: Универзитетски клинички центар Србије

УДК: Универзитетска дечја клиника

ВМА: Војномедицинска академија

За потребе анализе, све здравствене установе подељене су на два типа:

- болнице- 8 здравствених установа на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите из Плана мреже здравствених установа (УКЦС, ВМА, КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, УДК, СБ за интерне болести Лазаревац и СБ за интерне болести Младеновац) и
- домови здравља- 2 установе на примарном нивоу здравствене заштите, такође из Плана мреже здравствених здравствених установа (ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево)

Приликом анализе вршено је и поређење нивоа задовољства пацијената различитим аспектима дијализе и између:

- болница,
- домова здравља

У табелама, зеленом бојом означен је најбољи резултат, а црвеном најлошији.

УВОД

Поред примарног циља здравственог система, унапређења здравља становника, важно је и да он буде одговоран и према њиховим немедицинским очекивањима. Одговорност се дефинише као исход који се може постићи када су институције и њихови односи у систему конципирани тако да су исти свесни универзално легитимних очекивања појединаца и да на њих одговарају, а повезана је са осигуравањем права пацијената на адекватну и благовремену негу¹. Одговорност здравственог система односи се на начин како је особа третирана и окружење у коме се то одвија и бави се питањима достојанства пацијента, аутономије, поверљивости, комуникације, пажње, социјалне подршке, а мери се показатељима који указују на задовољство пацијената и њихово искуство у здравственом систему².

Као веома важан аспект у процени исхода здравствене заштите, задовољство пацијената често је дефинисано као степен слагања између онога што пацијент очекује да добије и онога што заправо добија кроз своје искуство и/или перцепцију неге³. У ужем смислу, задовољство здравственим услугама може се дефинисати као квалитет пружене услуге, онако како то пацијент опажа, и представља важан индикатор перформанси здравствене установе⁴. Разумевање задовољства и целокупног искуства пацијента, његовог погледа на пружање здравствених услуга и сопствено здравствено стање је суштинска је компонента неге оријентисане према људима, концепта који подразумева пружање неге која поштује и одговара на индивидуалне преференције, потребе и вредности пацијената, и које утичу на процес доношења клиничких одлука^{5,6}. Први и важан корак за даљи развој здравствених система који адекватно одговара на потребе људи је мерење и извештавање о задовољству и искуствима пацијената. Процена задовољства пацијената оболелих од хроничних болести све више добија на значају, првенствено јер је задовољство пацијената повезано са придржавањем режиму лечења и бољим здравственим исходима⁷.

Оно што карактерише хроничну бубрежну инсуфицијенцију је комплексност обољења, дуготрајно лечење и високи трошкови, затим велики утицај болести на квалитет живота пацијената, њихово ментално здравље и друштвени живот. Највећи проценат пацијената који захтевају неки од модалитета замене бубрежне функције је на хемодијализи⁸. Хемодијализа има велики утицај на свакодневни живот пацијента, јер подразумева прилагођавање опсежном и компликованом режиму лечења, који укључује честе боравке у здравственим установама (најчешће 3 пута недељно по неколико сати), практиковање специфичног режима исхране и полимедијацију⁷. Стопа смртности ових пацијената креће се од 15 до 20%, а такође веома учестали су и симптоми попут умора, слабог апетита, болова, наузеје, поремећаја спавања, анксиозности и депресије⁹. Испитивање задовољства пацијената на дијализи омогућава боље разумевање њихове перспективе квалитета здравствене заштите, доприноси унапређењу сарадње између пацијената и пружаоца здравствених услуга и представља полазну основу за унапређење квалитета неге у дијализним центрима.

У оквиру испитивања задовољства корисника у систему здравствене заштите, које се у складу са Правилником о показатељима квалитета здравствене заштите, почев од 2007. године спроводи у свим здравственим установама у Републици Србији, први пут 2019. године, спроведено је испитивање задовољства корисника лечења хроничним програмом дијализе.

МЕТОД

У складу са методологијом Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ испитивање задовољства корисника дијализних центара и одељења за хемодијализу је спроведено од 21. до 26. новембра 2022. године у радно време у 10 здравствених установа- 4 дијализна центра (у ДЗ Обреновац, ДЗ Барајево, СБ за интерне болести Младеновац и СБ за интерне болести Лазаревац) и 6 одељења за хемодијализу (у УКЦС, ВМА, УДК и сва три КБЦ-а).

У дијализним центрима и одељењима за хемодијализу анкетом је обухваћена популација пацијената на хроничном програму дијализе узраста 18 година и више, док су у одељењу за хемодијализу у УДК, где се хронични програм дијализе пружа деци млађој од 18 година, упитник попуњавали родитељи или старатељи у пратњи деце. Свим испитаницима наглашено је да је анкета добровољна и анонимна.

Као инструмент истраживања коришћен је стандардизовани упитник са 26 питања, чију структуру су поред основних демографских и социо- економских података (пол, године старости, степен образовања, материјално стање домаћинства), чинили следећи домени којима је испитивано задовољство појединим аспектима неге:

1. О Вашем центру за дијализу (транспорт од куће до центра за дијализу и приступачност и погодности- услови на паркингу, приступ лифту, опрема (нпр. колица), радно време, избор дана и смене за дијализу)
2. Услови у погледу простора током дијализе (опремљеност соба, инсталације у фотељи или дијализној постељи, оброци, начини забаве, услови у гардероби, чекаоници и тоалету)
3. О Вашим хемодијализама (брига медицинских сестара и лекара, учешће у доношењу одлука о лечењу, поштовање интимности, могућност увида у медицинску документацију, безбедност поступка дијализе, придржавање режима лечења и постојање пропратних симптома попут грчева, пада крвног притиска, умора, затим информације о могућностима лечења, току дијализе, могућим компликацијама, терапији лековима, ограничењима у исхрани, физичкој активности, сексуалном животу, начин преноса информација о здравственом стању, резултатима анализа, трошкови у вези са лечењем, генерално задовољство дијализом- које је описано у посебном одељку).

Већина питања у упитнику је затвореног типа на која су испитаници одговарали на петостепеној Ликертовој скали од 1- веома лоше до 5- одлично, а у одређеним питањима имали су могућност и да се одреде за опцију Н/П- није применљиво. Кроз четири питања отвореног типа пацијенти су имали могућност да изразе своје задовољство и другим аспектима опремљености собе за дијализу, бриге о пацијентима од стране медицинских сестара и лекара, као и да дају сугестије у погледу генералног унапређења пружања услуга дијализе у дијализном центру.

Унос података из индивидуалних упитника и образаца у јединствену базу Института за јавно здравље Србије у оквиру Сервиса јавног здравља Републике Србије вршиле су здравствене установе. Обраду и анализу података вршио је Градски завод за јавно здравље Београд. За анализу резултата коришћене су методе дескриптивне (аритметичка средина, стандардна девијација и релативни бројеви- проценти) и аналитичке статистике (χ^2 тест и једнофакторска анализа варијансе- АНОВА). Сви статистички тестови су прихватани ако је вероватноћа нулте хипотезе једнака или мања од 5 посто. База података креирана је у компјутерском програму SPSS, верзија 23.0 (Statistical Package for Social Sciences), који је коришћен и за статистичку обраду података.

Поређење резултата за 2022. годину са резултатима анализе за претходне три године, било је вршено у деловима где је то, због промена упитника, било могуће. Међутим, приликом интерпретације упоредних резултата, треба имати у виду да, у 2020. години, због епидемиолошке ситуације УКЦС, 3 КБЦ-а, као ни приватне здравствене установе нису спровели анкету о задовољству корисника лечења хроничним програмом дијализе. Такође, анализа за 2019. годину није обухватала ВМА, јер је ова установа вршила

| Задовољство дијализом 2022

испитивање задовољства својих корисника здравственом заштитом на хроничном програму дијализе користећи упитник за испитивање задовољства корисника болничким лечењем. Приватне здравствене установе су учествовале у анкети 2019 и 2021. године.

РЕЗУЛТАТИ

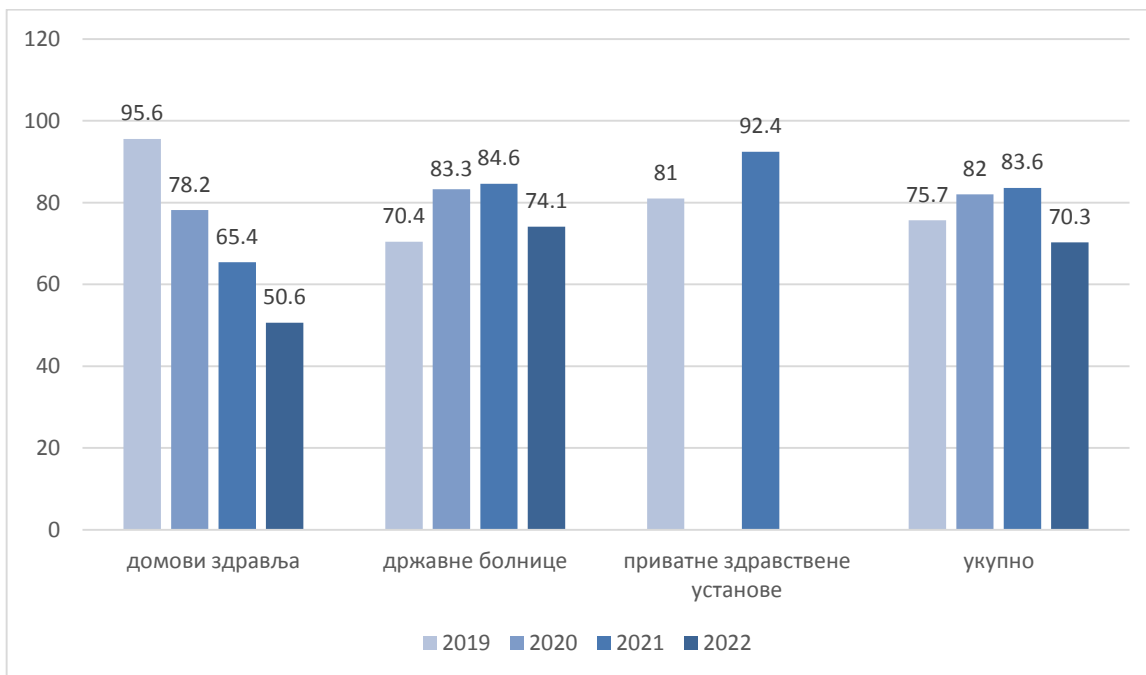
Стопа одговора

Анкета о задовољству корисника лечења хроничним програмом дијализе је спроведена у новембру 2022. године, током 6 радних дана, у 10 установа из Плана мреже здравствених установа у Београду које у свом саставу имају дијализни центар или одељење за дијализу (8 болничких установа: УКЦС, ВМА, УДК, КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, СБ за интерне болести Лазаревац и СБ за интерне болести Младеновац и 2 установе на примарном нивоу здравствене заштите: ДЗ Барајево и ДЗ Обреновац).

У периоду истраживања, било је укупно 717 пацијента на дијализи, подељено је 539 упитника, док је број попуњених упитника био 379, тако да је стопа одговора у односу на број подељених упитника била 70,3%, а у односу на укупан број дијализираних пацијената 52,9%.

Стопа одговора (у односу на број подељених упитника) у болницама (74,1%) је већа него у домовима здравља (50,6%). На укупном нивоу, стопа одговора је мања у односу на претходне три године (Графикон 1).

Графикон 1. Стопа одговора учесника у анкети (%), 2019-2022. године

За 2019. годину, анкету су спровеле две приватне здравствене установе, док анализа није обухватала ВМА; За 2020. годину, УКЦС, 3 КБЦ-а и приватне здравствене установе нису спровели анкету; у 2022. години анкета није спроведена у приватним здравственим установама.

Већина пацијената је на програму дијализе у дијализним центрима или одељењима за дијализу у државним болницама (630 пацијента или 87,8% од укупног броја пацијената на дијализи). Највећи број пацијената на дијализи, четвртина (180 или 25,1% од укупног броја) је било у КБЦ „Звездара“.

Међу државним болницама, стопа одговора у односу на број корисника дијализе се креће од 19,1% у УКЦС до 100% у УДК, а у односу на број подељених упитника креће се од 50% у СБ за интерне болести Младеновац до 100% у УКЦС и УДК.

У установама на примарном нивоу здравствене заштите, где се дијализира 87 пацијената, стопа одговора је у односу на број корисника дијализе била 50,6%, при чему је у ДЗ Обреновац нижа (49,2%) него у ДЗ Барајево, 54.5% (Табела 1).

Табела 1. Дистрибуција испитаника и стопа одговора по здравственим установама, 2022. година

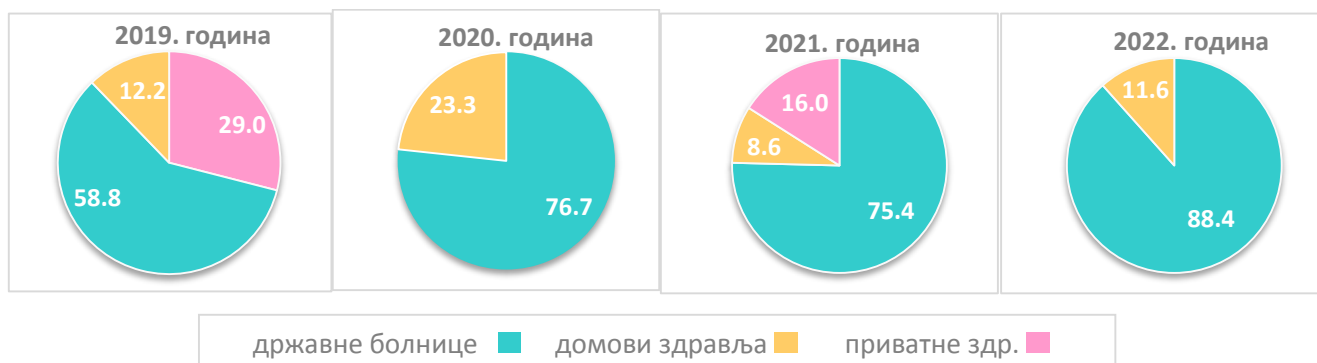
	Број корисника дијализе у недељи анкетања	Број подељених упитника	Број испитаника (попуњених упитника)	Стопа одговора у односу на број подељених упитника (%)	Стопа одговора у односу на број корисника дијализе (%)
Државне болнице	630	452	335	74,1	53,2
УКЦС	110	21	21	100	19,1
КБЦ „Звездара“	180	126	91	72,2	50,6
КБЦ „Земун“	90	78	56	71,8	62,2
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	58	58	42	72,4	72,4
ВМА	73	50	32	64	43,8
УДК	11	11	11	100	100
СБ за интерне болести Лазаревац	58	58	57	98,3	98,3
СБ за интерне болести Младеновац	50	50	25	50	50
Домови здравља	87	87	44	50,6	50,6
ДЗ Барајево	22	22	12	54,5	54,5
ДЗ Обреновац	65	65	32	49,2	49,2
Укупно здравствене установе	717	539	379	70,3	52,9

Опште карактеристике испитаника

У истраживању је учествовало укупно 379 пацијената који су на хроничном програму дијализе, од чега 335 (88,4%) у државним болницама и 44 (11,6%) у домовима здравља (Табела 1 и Графикон 2).

Током 2022. године нису прикупљени подаци из приватних здравствених установа које раде са пацијентима на дијализи, док је у 2021. години било 98 испитаника из приватних установа. На укупном нивоу, у односу на 2021. годину, у анкети је учествовало за 235 (за 38,3%) испитаника мање.

Графикон 2. Структура испитаника према типу здравствене установе (%), 2019- 2022. година

Међу државним болницама највећи број испитаника је из КБЦ „Звездара (27% од укупног броја испитаника који се дијализирају у државним болницама), а затим из СБ за интерне болести Лазаревац (око 17%). Око 16,7% испитаника је из КБЦ „Земун“, 12,5% из КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ и 9,6% из УКЦС. Најмањи

број испитаника је у СБ за интерне болести Младеновац (7,5%). У УДК било је 11 испитаника дечјег узраста, што чини 3,3% од укупног броја испитаника из државних болница.

Од укупног броја испитаника на примарном нивоу здравствене заштите, скоро три четвртине је из ДЗ Обреновац.

Као и претходне две године, у анкети је учествовало више пацијената мушког пола (59,2%), што је у складу са подацима из литературе да је више мушкараца него жена на третману хемодијализом, упркос већем учешћу жена у општој популацији у свим старосним групама^{9,10}. У појединачним здравственим установама је било више испитаника мушког пола, са изузетком УКЦС и ДЗ Барајево (Табела 2). У односу на пол анкетираних пацијената није установљена статистички значајна разлика између здравствених установа ($\chi^2=13,721$, $DF=9$, $p=0,136$).

Табела 2. Дистрибуција испитаника по полу према здравственим установама, 2022. година

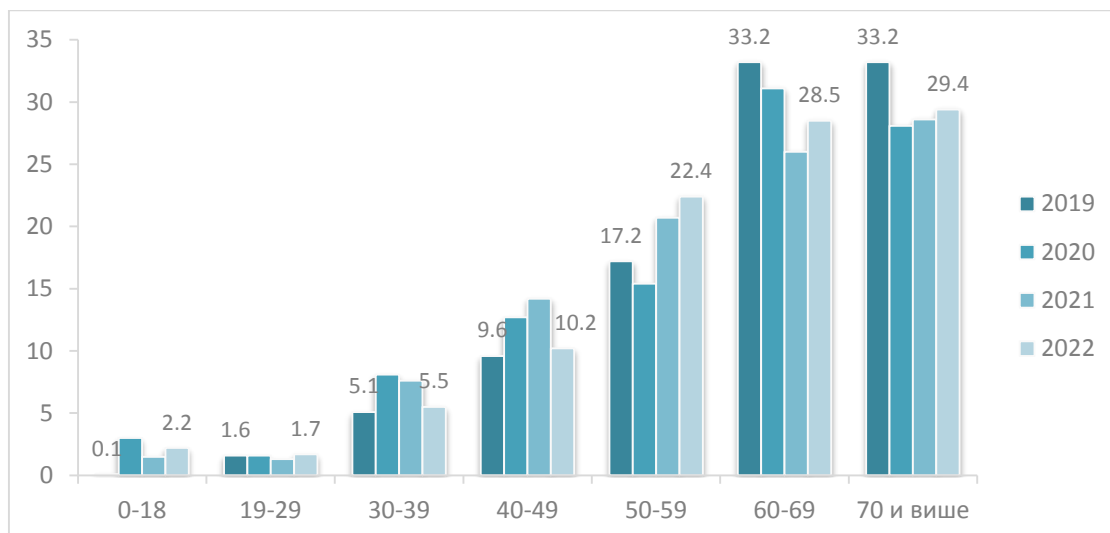
	Испитаници мушког пола		Испитаници женског пола	
	Број	%	Број	%
Државне болнице	188	59,3	129	40,7
УКЦС	8	38,1	13	61,9
КБЦ „Звездара“	47	55,3	38	44,7
КБЦ „Земун“	37	66,1	19	33,9
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	24	57,1	18	42,9
ВМА	24	75	8	25
УДК	8	72,7	3	27,3
СБ за интерне болести Лазаревац	23	51,1	22	48,9
СБ за интерне болести Младеновац	17	68	8	32
Домови здравља	25	58,1	18	41,9
ДЗ Барајево	5	41,7	7	58,3
ДЗ Обреновац	20	64,5	11	35,5
Укупно	213	59,2	147	40,8

Мушкарци су заступљени више и у болницама (59,3%) и у домовима здравља (58,1%) (Табела 2). Исто је било и 2019. године (58,9% мушкараца у државним болницама, 63,1% у домовима здравља и 64,4% у приватним установама), 2020. године (62,9% мушкараца у државним болницама и 60,3% у домовима здравља) и 2021. године (59,8% мушкараца у државним болницама, 57,7% у домовима здравља и 60,2% у приватним установама).

Просечна старост анкетираних пацијената била је 60,1 година ($60,1 \pm 14,7$). Медијана је 63 године. Испитаници који су учествовали у истраживању за 2019. годину били су просечно стари 63 године, 2020. године - 59 година, а 2021. године - 59,6 година. Највише пацијената је било у добним групама од 60 до 69 година (26%) и старијих од 70 (28,6%), што значи да је око 55% испитаника старије од 60 година (Графикон 3). Овај резултат одговара подацима из истраживања према којима је све више пацијената који у старијој животној доби започињу лечење хемодијализом. У Сједињеним америчким државама готово половина пацијената на хемодијализи је старије од 65 година, док је просечна старост пацијената који започињу лечење са овим модалитетом замене бубрежне функције 64,4 године⁸.

У односу на 2019. годину смањено је учешће старијих од 60 година, док је млађих од 60 година више (Графикон 3).

Графикон 3. Структура испитаника по старости (%), 2019-2022. године

Најстарији анкетирани пацијенти били су у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ (просечна старост 65,8 година) и СБ за интерне болести Лазаревац (65 година). Најмлађи пацијенти на дијализи су у ВМА (52,5 година) и УКЦС (52,9), уколико се изузму испитаници из УДК (Табела 3).

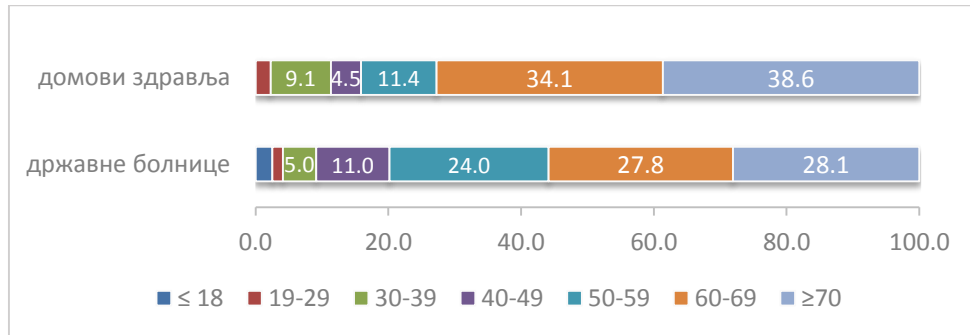
Као и претходних година, највећа просечна старост, у односу на врсту установе, бележи се код испитаника који се дијализирају у домовима здравља, 63,1 година (Табела 3).

Табела 3. Просечна старост испитаника по здравственим установама, 2022. година

	Старост испитаника		
	Број	\bar{x}	sd
Државне болнице	317	59,6	14,9
УКЦС	20	52,9	14,5
КБЦ „Звездара“	88	59,9	11,7
КБЦ „Земун“	54	63,4	11,7
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	42	65,8	11,2
ВМА	32	52,5	9,6
УДК	11	16,7	5,9
СБ за интерне болести Лазаревац	45	65	12,3
СБ за интерне болести Младеновац	25	64,1	14,4
Домови здравља	44	63,1	13,1
ДЗ Барајево	12	62,9	10
ДЗ Обреновац	32	62,2	14,3
Укупно	361	60,1	14,7

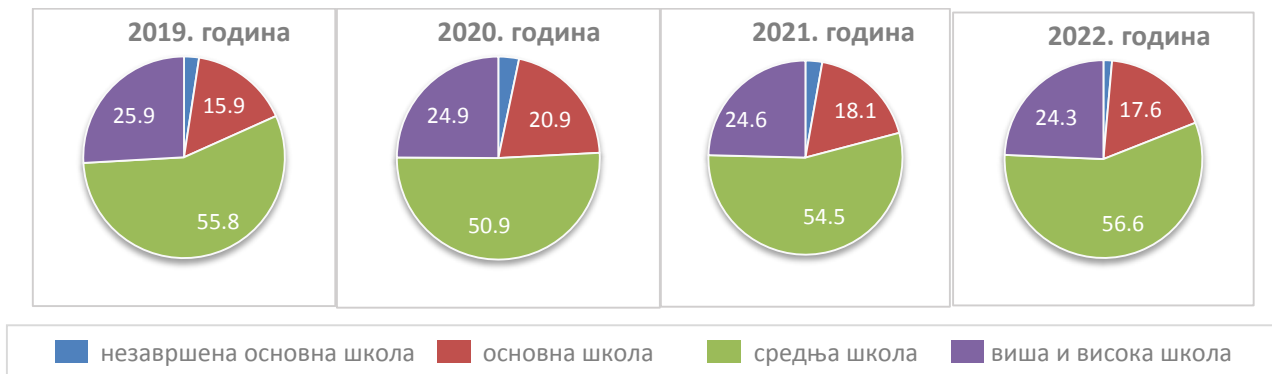
И у домовима здравља и у болницама, највише је било испитаника старих 70 и више година. У државним болницама око 56% испитаника је старије од 60 година, а нешто мање од четвртине је у групи 50-59 година. У домовима здравља скоро три четвртине испитаника је старије од 60 година, док нема испитаника млађих од 18 година (Графикон 4).

Графикон 4. Структура испитаника по старости према типу здравствене установе (%), 2022. година

Када је у питању образовање испитаника, више од половине (56,6%) је имало средњу стручну спрему, око четвртине (24,3%) вишу и високу, 17,6% је завршило основну школу, а 1,4% испитаника није имало завршено основно школско образовање (Графикон 5). Структура испитаника по образовању није се променила у односу на обе претходне године.

Графикон 5. Структура испитаника по образовању (%), 2019-2022. године

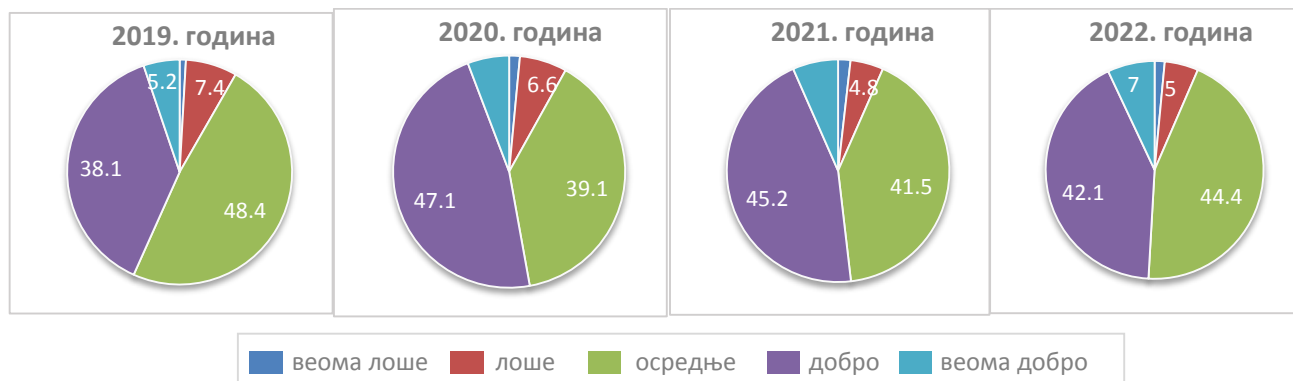
Највеће учешће пацијената са незавршеном основном школом је у Универзитетском клиничком центру Србије (4,8%), а са завршеном основном школом у Дому здравља Барајево (45,5%). Посматрано по типу установе, у домовима здравља је било више оних са завршеном основном школом, док је у болницама било више испитаника са завршеном вишом или високом школом (Табела 4). Приликом сагледавања структуре испитаника у УДК треба узети у обзир да су за испитанике млађе од 15 година, упитник попуњавали родитељи (старатељи) пацијената.

Табела 4. Дистрибуција испитаника по образовању према здравственим установама, 2022. година

	Незавршена основна школа		Основна школа		Средња школа		Виша и висока школа	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Државне болнице	4	1	46	15	171	56	82	27
УКЦС	1	4.8	0	0	11	52.4	9	42.9
КБЦ „Звездара“	0	0	7	8.3	54	64.3	23	27.4
КБЦ „Земун“	1	1.8	9	16.4	27	49.1	18	32.7
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	0	0	4	9.8	27	65.9	10	24.4
ВМА	0	0	1	4.8	12	57.1	8	38.1
УДК	2	18.2	5	45.5	3	27.3	1	9.1
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	9	20	27	60	9	20
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	11	44	10	40	4	16
Домови здравља	1	2	15	35	25	58,1	2	5
ДЗ Барајево	0	0	5	45.5	6	54.5	0	0
ДЗ Обреновац	1	3.1	10	31.3	19	59.4	2	6.3
Укупно	5	1,4	61	17,6	196	56,6	84	24,3

Највише испитаника, готово половина, је своје материјално стање оценило као осредње (44,4%) или добро (42,1%), а најмање као веома лоше (1,5%). У односу на обе претходне године, структура испитаника по материјалном стању се није значајно променила, али је приметан пад процента испитаника који су оценили своје материјално стање као добро, док је порастао проценат испитаника који су га оценили као осредње (Графикон 6).

Графикон 6. Структура испитаника по материјалном стању (%), 2020-2022. година

Укупно 5 испитаника (1,5%) је оценило своје материјално стање као веома лоше. Највеће учешће испитаника са лошим материјалним стањем је у ВМА (10,5%), а са осредњим у УДК (72,7%). Највећи удео испитаника који су оценили своје материјално стање као добро је у СБ за интерне болести Лазаревац (48,7%), а оних веома доброг материјалног стања је у ВМА, 15,8% (Табела 5).

Између типова здравствених установа није установљена је статистички значајна разлика у односу на материјално стање испитаника ($\chi^2=6,384$, $DF=4$, $p=0,172$).

Табела 5. Дистрибуција испитаника по материјалном стању према здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Веома добро	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	4	1,3	18	6	126	42,1	129	43,1	22	7,4
УКЦС	0	0	1	4.8	10	47.6	9	42.9	1	4.8
КБЦ „Звездара“	0	0	4	4.5	40	45.5	39	44.3	5	5.7
КБЦ „Земун“	2	3.6	5	9.1	22	40	19	34.5	7	12.7
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	1	2.5	3	7.5	9	22.5	26	65	1	2.5
ВМА	0	0	3	10.5	8	42.1	6	31.6	3	15.8
УДК	0	0	1	9.1	8	72.7	2	18.2	0	0
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2.6	1	2.6	15	38.5	19	48.7	3	7.7
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	14	56	9	36	2	8
Домови здравља	1	2	0	0	26	59	15	34	2	5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	8	66.7	4	33.3	0	0
ДЗ Обреновац	1	3.1	0	0	18	56.3	11	34.4	2	6.3
Укупно	5	1,5	18	5,2	152	44,3	144	42,0	24	7,0

Домен 1: О Вашем центру за дијализу

Место дијализе и транспорт

- Место дијализе
- Врста транспорта
- Дужина путовања

Пристапачност и погодности

- Услови на паркингу
- Приступ лифту
- Приступ опреми потребној за кретање
- Радно време дијализног центра
- Могућност избора дана за дијализу
- Могућност избора периода дијализе током дана

У оквиру домена „О Вашем центру за дијализу“ издвајају се две области:

- Место дијализе и транспорт
- Приступачност и погодности

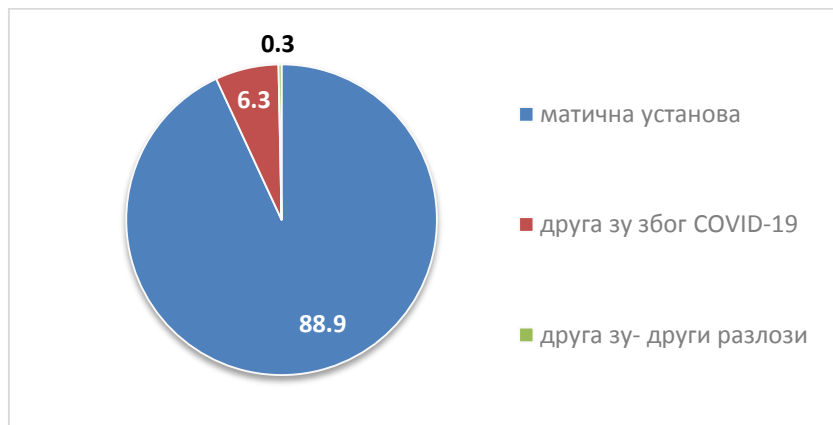
Место дијализе и транспорт

Пацијенти који се налазе на дијализи у дијализним центрима (ван својих кућа) транспорт до и од центра за дијализу доживљавају као саставни део третмана дијализом и као један од најважнијих фактора који утиче на њихов квалитет живота. Неадекватан и непоуздан транспорт за ове пацијенте представља и најчешћу препреку за сам третман дијализом. Чак трећина анкетираних пацијената у оквиру студије спроведене у Сједињеним америчким државама изјавила је да скраћује третман дијализом због проблема са транспортом, а више од две петине навело је да размишљање о превозу представља извор стреса у њиховим животима. Истраживање је показало и да су пацијенти који су путовали на дијализу дуже од 17 минута до клинике били под повећаним ризиком да пропусте третман хемодијализом^{11,12}. Стога је важно сагледати и обезбедити боље разумевање потреба пацијената на дијализи за већом флексибилношћу и поузданошћу транспорта.

Резултати

У 2022. години, скоро 90% испитаника дијализирало се у дијализном центру у оквиру матичне установе, око 6% се дијализирало у другој здравственој установи због постављања венског катетера/АВ фистуле или пратећих обољења, док је 0,3% испитаника на дијализу послата у другу установу због реорганизације услед епидемиолошке ситуације изазване COVID-19 (Графикон 7).

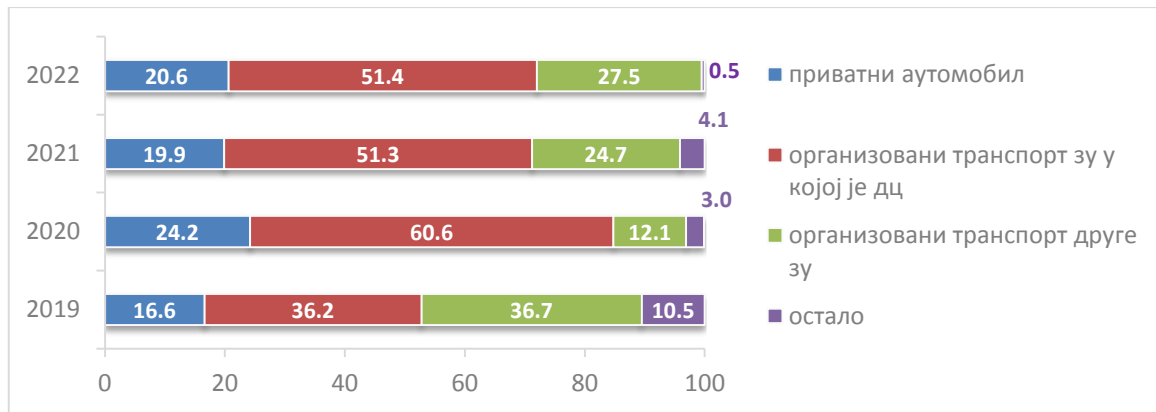
Графикон 7. Дијализни центар у ком се испитаници дијализирају (%), 2022. године

Међу анкетираним пацијентима, око половине за долазак у центар за дијализу користи организовани транспорт здравствене установе у којој је дијализни центар (51,4%). Сваки пети испитаник у центар за дијализу долази приватним аутомобилом (20,6%), организовани транспорт из друге здравствене установе користи више од четвртине (27,5%) испитаника, а друге врсте транспорта 0,5% испитаника (Графикон 8).

Током 2019. године по око 37% испитаника за долазак у центар за дијализу користило је организовани транспорт здравствене установе у којој је дијализни центар и организовани транспорт друге установе, док је друге врсте транспорта користило мање испитаника. У 2020. години, као и 2021. године, испитаници су у највећој мери користили организовани транспорт здравствене установе у којој је дијализни центар (Графикон 8).

Графикон 8. Врста транспорта коју испитаници користе за долазак у центар за дијализу (%), 2019-2022. године

Највеће учешће пацијената који за долазак у центар за дијализу користе превоз организован у здравственој установи у којој је дијализни центар је у ДЗ Обреновац (84,4%), а пацијената који долазе организованим превозом из друге установе у УКЦС (61,9%). Скоро половина пацијената у ВМА (46,9%) и КБЦ „Земун“ (43,4%) користи приватни аутомобил за долазак у дијализни центар. Друге врсте превоза користе пацијенти у УКЦС и Специјалној болници за интерне болести Лазаревац (Табела 6).

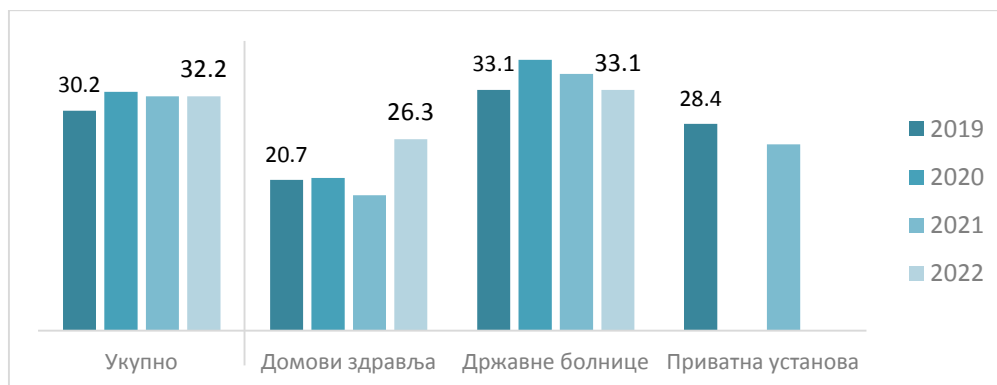
Табела 6. Врста транспорта коју испитаници користе за долазак у центар за дијализу према здравственим установама, 2022. година

	Организовано из зу у којој је дијализни центар		Организовано из друге зу		Приватни аутомобил		Остало	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	153	47,8	97	30,3	68	21,3	2	0,6
УКЦС	2	9.5	13	61.9	5	23.8	1	4.8
КБЦ „Звездара“	50	55.6	30	33.3	10	11.1	0	0
КБЦ „Земун“	16	30.2	14	26.4	23	43.4	0	0
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	14	33.3	23	54.8	5	11.9	0	0
ВМА	11	34.4	6	18.8	15	46.9	0	0
УДК	3	27.3	8	72.7	0	0	0	0
СБ за интерне болести Лазаревац	37	80.4	3	6.5	5	10.9	1	2.2
СБ за интерне болести Младеновац	20	80	0	0	5	20	0	0
Домови здравља	34	77,3	3	6,8	7	15,9	0	0
ДЗ Барајево	7	58.3	3	25	2	16.7	0	0
ДЗ Обреновац	27	84.4	0	0	5	15.6	0	0
Укупно	187	51,4	100	27,5	75	20,6	2	0,5

Између типова здравствених установа постоји статистички значајна разлика у односу на начин доласка пацијената у дијализни центар ($p < 0,05$).

Пацијенти у превозу од куће до дијализног центра просечно проводе око 32 минута, што је на нивоу претходне две године и за два минута дуже него 2019. године. У односу на пре две године дужина путовања испитаника из болница се смањила, док пацијенти из домова здравља путује дуже (Графикон 9).

Графикон 9. Просечно време које испитаници проводе у превозу до дијализног центра (минути), по типу здравствене установе, 2019-2022. године

За 2019. годину, анкету су спровеле две приватне здравствене установе, док анализа није обухватала ВМА; За 2020. годину, УКЦС, 3 КБЦ-а и приватне здравствене установе нису спровели анкету

Најкраће путују испитаници из Специјалне болнице за интерне болести Младеновац (20,6 минута). С обзиром да се дијализа у дечјем узрасту обавља само у УДК где се дијализирају деца са територије целог Београда и околних места, највећа дужина путовања је у овој установи, око сат и четрдесет минута (Табела 7). Испитаници који се дијализирају у болницама статистички значајно више времена проводе у превозу од оних који се дијализирају у домовима здравља ($p < 0,01$).

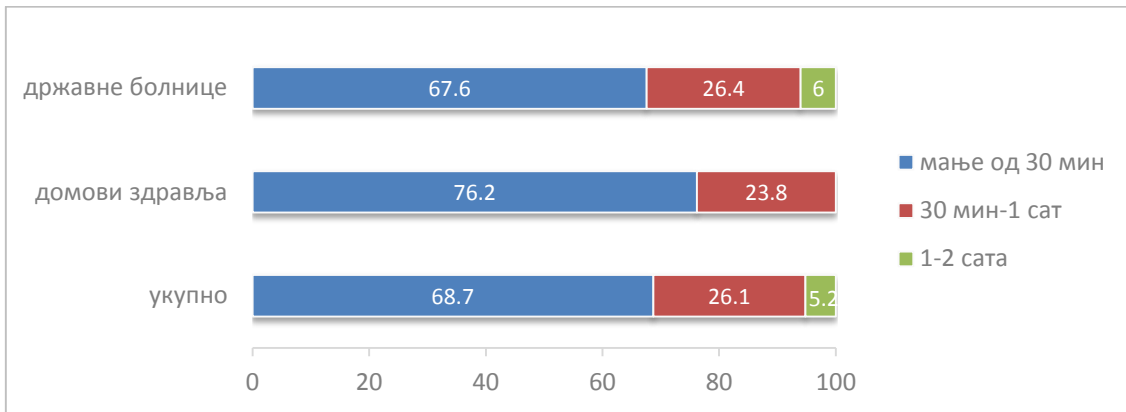
Табела 7. Просечно време које испитаници проводе у превозу до дијализног центра (минути), по здравственим установама, 2022. године

	Просечно време превоза до дијализног центра		
	Број	\bar{x}	sd
Болнице	268	33,1	27,3
УКЦС	19	31,1	19,8
КБЦ „Звездара“	65	28,6	13,1
КБЦ „Земун“	48	29,2	19,5
КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“	26	28,3	14,7
ВМА	28	41,1	21,9
УДК	11	102,3	68,2
СБ за интерне болести Лазаревац	46	32,3	27,2
СБ за интерне болести Младеновац	25	20,6	13,5
Домови здравља	42	26,3	17,4
ДЗ Барајево	10	29,5	18,2
ДЗ Обреновац	32	25,3	17,4
Укупно	310	32,2	26,3

\bar{x} - просечна вредност; sd- стандардна девијација

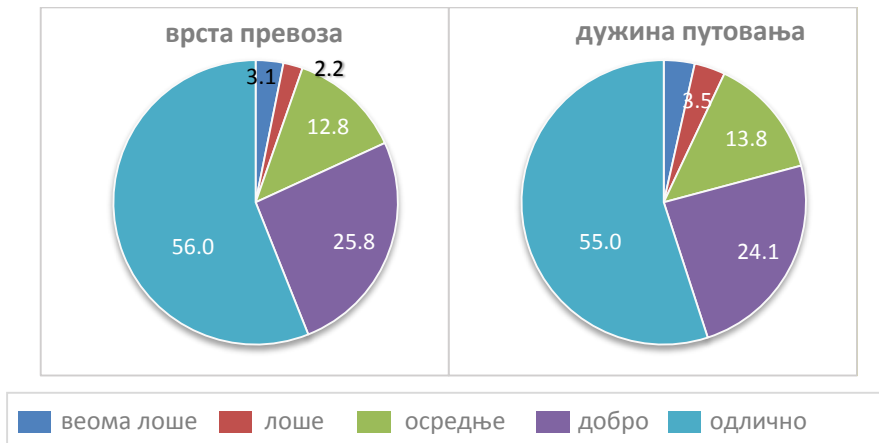
Нешто више од две трећине испитаника (68,7%) у превозу до дијализног центра проводи мање од 30 минута, а више од четвртине од 30 минута до сат (26,1%). Сваки двадесети (5,2%) путује од 1 до 2 сата. У домовима здравља већина пацијената (76,2%) стиже у центар за дијализу за мање од 30 минута, док је у државним болницама око 14% оних који до дијализног центра путују више од сат (Графикон 10). У домовима здравља се обавља дијализа пацијената који живе у општини у којој се налази дом здравља, због чега је њихова дужина путовања краћа у односу на болнице, где се дијализирају пацијенти из различитих општина.

Графикон 10. Време које испитаници обично проводе у превозу до дијализног центра (%), 2022. година

Укупно по четири петине испитаника су врсту превоза коју користе и време које проведу у превозу од куће до дијализног центра оценили одлично и добро (Графикон 11). У поређењу са 2021. годином повећан је број испитаника који су врсту превоза коју користе и време које проведу у превозу од куће до дијализног центра оценили одлично и добро (укупно око три четвртине у 2021. години).

Графикон 11. Задовољство пацијената врстом превоза/транспорта до дијализног центра који користе и временом које проведу у превозу од куће до дијализног центра (%), 2022. године

Сваки десети испитаник у УКЦС и ДЗ Барајево оценио је врсту превоза/транспорта до дијализног центра веома лоше, док је у УДК 10% испитаника овај аспект оценило лоше. Скоро трећина испитаника у ВМА, као и по петина у УДК осредње су задовољни врстом превоза. Највеће учешће испитаника који су врсту превоза оценили добро је КБЦ „Звездара“ (42%), а одлично у СБ за интерне болести Младеновац и СБ за интерне болести Лазаревац, по око 80% (Табела 8). Не постоји статистички значајна разлика у задовољству врстом превоза између типова здравствених установа (p=0,147).

Табела 8. Задовољство пацијената врстом превоза/транспорта до дијализног центра који користе, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	9	3,2	5	1,8	39	13,7	77	27,1	154	54,2
УКЦС	2	10,0	0	0	1	5,0	6	30,0	11	55,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,6	0	0	5	12,8	15	38,5	18	46,2
КБЦ "Земун"	1	2,4	3	7,1	6	14,3	3	7,1	29	69,0
КБЦ "Звездара"	3	3,9	0	0	11	14,5	32	42,1	30	39,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	3	7,3	5	12,2	33	80,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	4	16,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	10,0	2	20,0	4	40,0	3	30,0
Војномедицинска академија	2	6,5	1	3,2	10	32,3	8	25,8	10	32,3
Домови здравља	1	2,7	2	5,4	2	5,4	6	16,2	26	70,3
ДЗ Барајево	1	10,0	0	0	1	10,0	1	10,0	7	70,0
ДЗ Обреновац	0	0	2	7,4	1	3,7	5	18,5	19	70,4
Укупно	10	3,1	7	2,2	41	12,8	83	25,9	180	56,1

Највеће учешће оних који су време проведено у превозу од куће до дијализног центра оценили лоше и веома лоше је у УДК (20%). Нешто више од трећине испитаника у ВМА је осредње задовољно временом које проведу у превозу. Највеће учешће испитаника који су врсту превоза оценили као добро је у ДЗ Барајево и КБЦ „Звездара“, а одлично у СБ за интерне болести Лазаревац (78,6%) и СБ за интерне болести Младеновац, 80% (Табела 9).

Табела 9. Задовољство пацијената временом које проведу у превозу од куће до дијализног центра, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,6	9	3,2	39	14,1	68	24,5	151	54,5
УКЦС	1	5,6	2	11,1	1	5,6	7	38,9	7	38,9
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	1	2,6	4	10,5	7	18,4	26	68,4
КБЦ "Земун"	1	2,4	2	4,9	7	17,1	7	17,1	24	58,5
КБЦ "Звездара"	4	5,6	0	0	10	14,1	30	42,3	27	38,0
СБ за интерне болести Лазаревац	2	4,8	0	0	2	4,8	5	11,9	33	78,6
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,0	1	4,0	3	12,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	2	20,0	2	20,0	2	20,0	4	40,0
Војномедицинска академија	2	6,3	1	3,1	12	37,5	7	21,9	10	31,3
Домови здравља	1	2,9	2	5,9	4	11,8	7	20,6	20	58,8
ДЗ Барајево	1	11,1	0	0	1	11,1	4	44,4	3	33,3
ДЗ Обреновац	0	0	2	8,0	3	12,0	3	12,0	17	68,0
Укупно	11	3,5	11	3,5	43	13,8	75	24,1	171	55

Према подацима из других истраживања аспект транспорта пацијената на дијализу неретко се јавља као проблематичан. Мултицентрична анализа која је обухватала пацијенте у Пољској и Португалу показала је да се веома висок проценат пацијената на дијализи (преко 90%) изјаснио као задовољан са 13 од 14 аспеката, осим транспортом¹³. Учешће пацијената на дијализи у Лондону који су (на скали од 1- најлошије до 7- најбоље) оценили врсту превоза до дијализног центра оценом 7 је око 50%, док је оценом 1 овај аспект оценило 4,5% испитаника 2019. године, 2% у 2020. години и 3,4% у 2021. години¹². У Швајцарској, преко 90% пацијената на дијализи задовољно је транспортом до дијализног центра¹⁴. Слично као и у Београду и у Аустралији преко 90% пацијената проведе у превозу до дијализног центра мање од сат времена, и то 70% до 30 минута и 24,4% од 30 минута до сат. У овој земљи 3,5% пацијената путује до дијализног центра 1 до 2 сата, 1,3% два до три сата и 0,8% више од четири сата¹⁵.

Приступачност и погодности

Неадекватна доступност и приступачност центра за дијализу може да буде узрок ниже заступљености овог модалитета лечења. Једна од најчешћих препрека лечењу дијализом и која наводи пацијенте да прелазе велике дистанце ради дијализних третмана је недовољан број дијализних центара на великим територијалним областима. Утицај ових аспеката на квалитет живота међу пацијентима на хемодијализи показан је у проспективној опсерваторној студији у којој су учествовали одрасли пацијенти из Сједињених држава, Европе и Јапана¹⁶.

Резултати

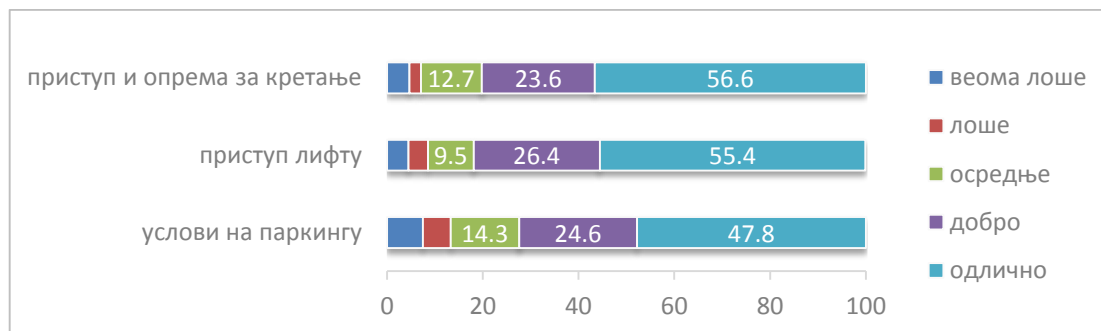
У 2022. години (као и претходне 2021. године) испитаници су се о задовољству наведеним аспектима изјашњавали на скали од 1- веома лоше до 5- одлично, уз могућност да се одреде за одговор „није примењиво“. Даљом анализом задовољства пацијената на дијализи условима на паркингу, приступом лифту и приступом и опремом за особе којима је потребна помоћ за кретање (нпр. колича) биће обухваћени само испитаници на које се наведена питања односе, односно испитаници који су се определили за један од одговора на скали од 1 до 5.

Одличном оценом услове на паркинг простору оценило је око 48% испитаника, приступ лифту око 54% и приступ и опрему за кретање око 57% (Графикон 12). По око 7-8% испитаника је веома лоше и лоше оценило приступ лифту и приступ и опрему за кретање, а око 13% услове на паркинг простору.

Претходне три године већина испитаника се изјаснила да им одговарају услови на паркингу (78,2% у 2019, 89,3% у 2020. години и 68,5% у 2021. години), приступ лифту (91,2% у 2019, 87,3% у 2020. години и 84,3% у 2021. години) и приступ и опрема за особе којима је потребна помоћ за кретање (90,4% у 2019, 89,5% у 2020. години и 81,5% у 2021. години).

Највеће учешће пацијената који су услове на паркингу, приступ лифту и опрему за помоћ при кретању оценили одлично је у СБ за интерне болести Лазаревац. Највећи проценат испитаника који је услове на паркингу оценио веома лоше је у УКЦС, а друга два аспекта приступачности, такође у УКЦС и ДЗ Барајево (Табеле 10, 11 и 12).

Графикон 12. Задовољство пацијената условима на паркингу, приступом лифту и опреми за кретање (%), 2022. године

Табела 10. Задовољство пацијената условима на паркинг простору, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	21	8,0	16	6,1	41	15,5	66	25,0	120	45,5
УКЦС	7	41,2	3	17,6	2	11,8	1	5,9	4	23,5
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	0	0	2	6,3	16	50,0	14	43,8
КБЦ "Земун"	5	12,8	3	7,7	8	20,5	6	15,4	17	43,6
КБЦ "Звездара"	6	8,6	2	2,9	12	17,1	27	38,6	23	32,9
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	2	5,0	3	7,5	3	7,5	32	80,0
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,3	1	4,3	1	4,3	4	17,4	16	69,6
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	2	18,2	3	27,3	3	27,3	2	18,2
Војномедицинска академија	1	3,1	3	9,4	10	31,3	6	18,8	12	37,5
Домови здравља	1	3,4	1	3,4	1	3,4	6	20,7	20	69,0
ДЗ Барајево	1	14,3	0	0	1	14,3	1	14,3	4	57,1
ДЗ Обреновац	0	0	1	4,5	0	0	5	22,7	16	72,7
Укупно	22	7,5	17	5,8	42	14,3	72	24,6	140	47,8

Табела 11. Задовољство пацијената приступом лифту, по здравственим установама, 2022. године

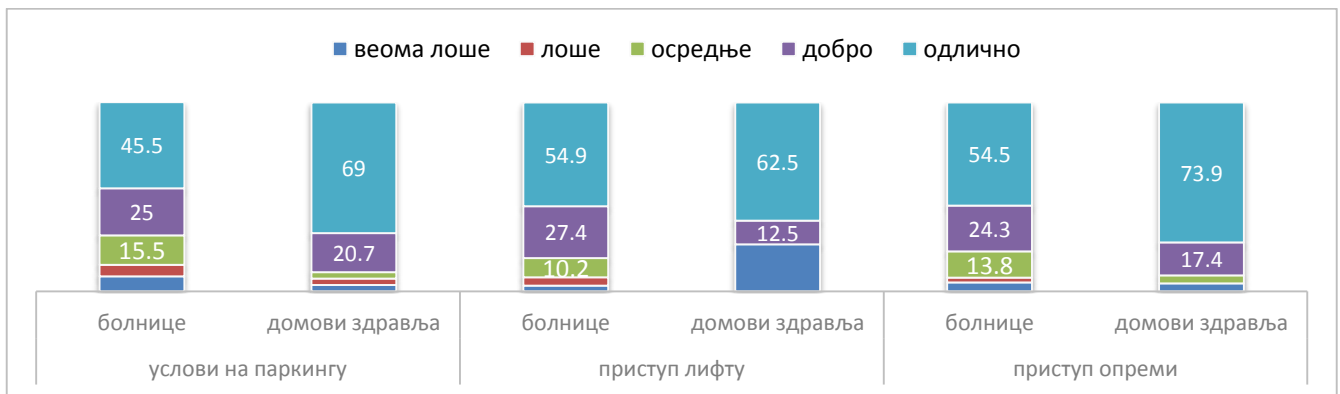
	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	7	3,1	10	4,4	23	10,2	62	27,4	124	54,9
УКЦС	2	20,0	1	10,0	0	0	1	10,0	6	60,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	5,0	0	0	1	5,0	14	70,0	4	20,0
КБЦ "Земун"	0	0	3	7,5	2	5,0	5	12,5	30	75,0
КБЦ "Звездара"	2	3,0	3	4,5	13	19,7	21	31,8	27	40,9
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	3,8	0	0	3	11,5	22	84,6
СБ за интерне болести Младеновац	2	9,5	0	0	0	0	4	19,0	15	71,4
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	3	27,3	8	72,7
Војномедицинска академија	0	0	2	6,3	7	21,9	11	34,4	12	37,5
Домови здравља	4	25,0	0	0	0	0	2	12,5	10	62,5
ДЗ Барајево	2	66,7	0	0	0	0	0	0	1	33,3
ДЗ Обреновац	2	15,4	0	0	0	0	2	15,4	9	69,2
Укупно	11	4,5	10	4,1	23	9,5	64	26,4	134	55,4

Табела 12. Задовољство пацијената приступом и опремом за помоћ при кретању, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	9	4,8	5	2,6	26	13,8	46	24,3	103	54,5
УКЦС	2	20,0	0	0	3	30,0	0	0	5	50,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	0	0	0	0	1	16,7	5	83,3
КБЦ "Земун"	2	6,3	4	12,5	5	15,6	7	21,9	14	43,8
КБЦ "Звездара"	2	3,7	0	0	10	18,5	20	37,0	22	40,7
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	0	0	3	11,5	23	88,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,3	4	17,4	18	78,3
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	2	22,2	7	77,8
Војномедицинска академија	3	10,3	1	3,4	7	24,1	9	31,0	9	31,0
Домови здравља	1	4,3	0	0	1	4,3	4	17,4	17	73,9
ДЗ Барајево	1	20,0	0	0	0	0	1	20,0	3	60,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	5,6	3	16,7	14	77,8
Укупно	10	4,7	5	2,4	27	12,7	50	23,6	120	56,6

Са сва три испитивана аспекта приступачности статистички задовољнији су испитаници у у домовима здравља (Графикон 13).

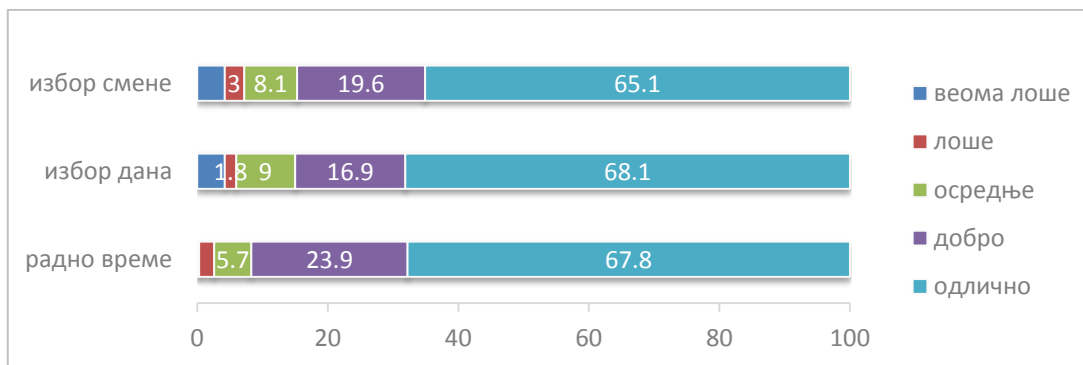
Графикон 13. Задовољство пацијената условима на паркингу, приступом лифту и опреми за кретање (%), према типу здравствене установе, 2022. године

О задовољству погодностима, и то радним временом дијализног центра, могућношћу бирања дана и периода током дана (смене) за дијализу испитаници су се изјашњавали на скали од 1- веома лоше до 5- одлично. Претходне две године, испитаници су се изјашњавали да ли им наведени аспекти одговарају или не.

Две трећине испитаника (67,8%) су радно време дијализног центра оценили одлично, 68,1% могућност бирања дана за дијализу, а око 65% испитаника могућност бирања смене за дијализу. Још по око 20% испитаника је наведена три аспекта оценила добро. По око 7% испитаника није задовољно могућношћу бирања дана и смене за дијализу (оцене 1- веома лоше и 2- лоше), а 3% радним временом центра за дијализу (Графикон 14).

Графикон 14. Задовољство пацијената радним временом дијализног центра и могућношћу избора дана и смене за дијализу (%), 2022. године

Претходне две године већина испитаника се изјаснила да им одговара радно време дијализног центра (96,1% у 2019, 92,8% у 2020. години и 91,7 у 2021. години). У 2021. години 85% испитаника навело је да има могућност избора дана за дијализу као и да има могућност избора периода дијализе током дана. У 2020. години, око три четвртине испитаника навело је да има могућност избора дана за дијализу (75,2%), као и да има могућност избора периода дијализе током дана (74,4%).

Свега 1 од укупног броја испитаника (0,3%) оценио је радно време дијализног центра најлошијом оценом. Највеће учешће пацијената који су радно време центра оценили одлично је у СБ за интерне болести Лазаревац (Табела 13).

Табела 13. Задовољство пацијената радним временом центра за дијализу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	1	0,3	8	2,6	19	6,15	77	24,9	204	66,0
УКЦС	0	0	3	14,3	2	9,5	3	14,3	13	61,9
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	1	2,4	1	2,4	20	47,6	20	47,6
КБЦ "Земун"	0	0	0	0	2	4,1	9	18,4	38	77,6
КБЦ "Звездара"	0	0	1	1,2	9	10,7	18	21,4	56	66,7
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	2	4,4	2	4,4	41	91,1
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	4	16,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	4	36,4	7	63,6
Војномедицинска академија	1	3,1	3	9,4	2	6,3	17	53,1	9	28,1
Домови здравља	0	0	0	0	1	2,4	7	16,7	34	81,0
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	10,0	2	20,0	7	70,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	5	15,6	27	84,4
Укупно	1	0,3	8	2,3	20	5,7	84	23,9	238	67,8

Више од четвртине испитаника у УКЦС није задовољно могућношћу избора дана за дијализу, а више од трећине могућношћу избора смене, док је највеће учешће испитаника који су ове погодности оценили одличном оценом у СБ за интерне болести Лазаревац (Табеле 14 и 15).

Табела 14. Задовољство пацијената могућношћу избора дана за дијализу, по здравственим установама, 2022. године

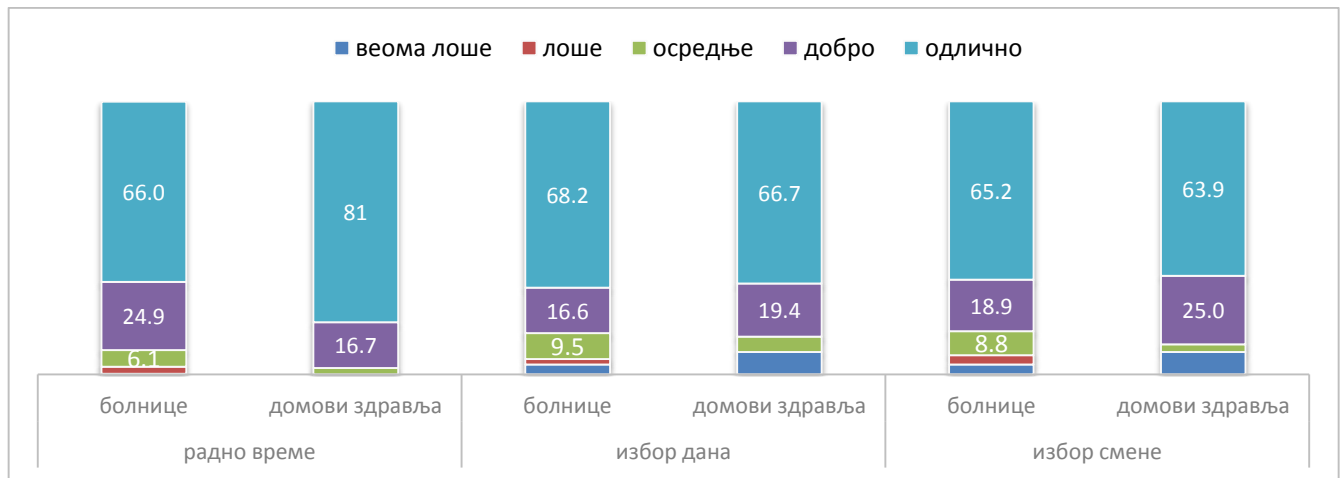
	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,7	6	2,0	28	9,5	49	16,6	202	68,2
УКЦС	3	16,7	2	11,1	4	22,2	2	11,1	7	38,9
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	1	2,6	0	0	3	7,9	34	89,5
КБЦ "Земун"	2	4,3	0	0	4	8,5	10	21,3	31	66,0
КБЦ "Звездара"	4	4,9	0	0	11	13,6	15	18,5	51	63,0
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,3	0	0	0	0	43	97,7
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	0	0	2	8,0	5	20,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	1	9,1	10	90,9
Војномедицинска академија	0	0	2	6,3	7	21,9	13	40,6	10	31,3
Домови здравља	3	8,3	0	0	2	5,6	7	19,4	24	66,7
ДЗ Барајево	1	14,3	0	0	1	14,3	1	14,3	4	57,1
ДЗ Обреновац	2	6,9	0	0	1	3,4	6	20,7	20	69,0
Укупно	14	4,2	6	1,8	30	9,0	56	16,9	226	68,1

Табела 15. Задовољство пацијената могућношћу избора смене за дијализу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,7	10	3,4	26	8,8	56	18,9	193	65,2
УКЦС	3	17,6	3	17,6	2	11,8	3	17,6	6	35,3
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	2	5,3	0	0	2	5,3	34	89,5
КБЦ "Земун"	2	4,2	0	0	6	12,5	9	18,8	31	64,6
КБЦ "Звездара"	5	6,2	0	0	6	7,4	22	27,2	48	59,3
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,3	1	2,3	0	0	42	95,5
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	1	4,0	2	8,0	6	24,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	2	18,2	9	81,8
Војномедицинска академија	0	0	3	9,4	9	28,1	12	37,5	8	25,0
Домови здравља	3	8,3	0	0	1	2,8	9	25	23	63,9
ДЗ Барајево	1	14,3	0	0	0	0	2	28,6	4	57,1
ДЗ Обреновац	2	6,9	0	0	1	3,4	7	24,1	19	65,5
Укупно	14	4,2	10	3,0	27	8,1	65	19,6	216	65,1

Радним временом дијализног центра задовољнији су испитаници у домовима здравља (Графикон 15), а разлика у задовољству није статистички значајна ($p=0,353$). Исто је и са могућношћу избора дана ($p=0,547$) и избора смене за дијализу ($p=0,300$).

Графикон 15. Задовољство пацијената радним временом дијализног центра и могућношћу избора дана и смене за дијализу (%), према типу здравствене установе, 2022. године

У Швајцарској је већина пацијената задовољна приступачношћу дијализног центра (96,4%). Мањи проценат испитаника је задовољан условима на паркингу (70,2%), приступом лифту (78,2%) и доступношћу помагала за кретање (56,6%) него радним временом дијализног центра (97,7%), могућношћу избора дана за дијализу (93,2%) и периода дијализе (92,4%)¹⁴. Са друге стране знатно мањи проценат пацијената на дијализи је задовољан приступачношћу дијализног центра и погодностима у мање развијеном земљама, Египту (57%) и Судану (59%), где су наведени аспекти издвојени као приоритетни за унапређење^{17,18}.

Домен 1 Резиме

У 2022. години, 93% испитаника дијализира се у дијализном центру у оквиру матичне установе, око 7% се дијализирало у другој здравственој установи због постављања венског катетера/АВ фистуле или пратећих обољења, док је 0,3% испитаника на дијализу послато у другу установу због реорганизације услед епидемиолошке ситуације изазване COVID-19.

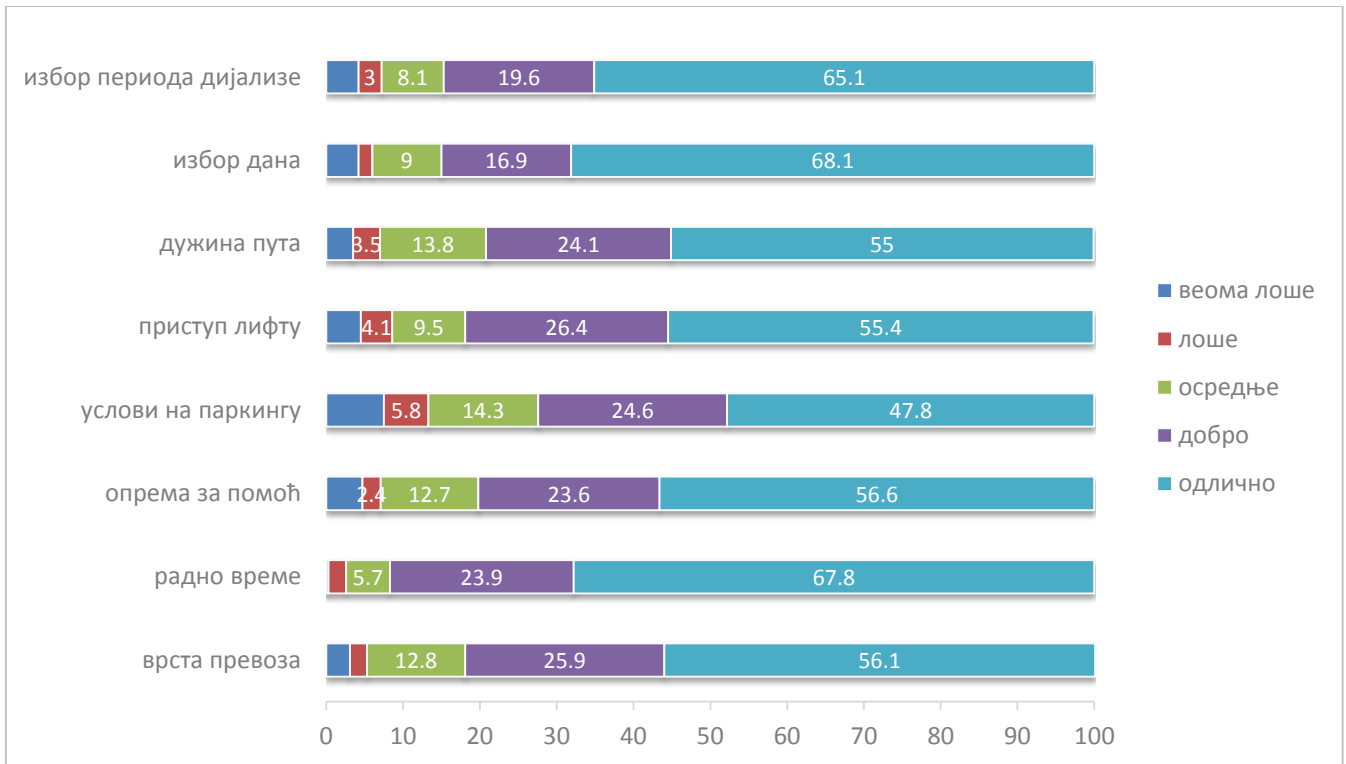
Највећи број пацијената на дијализи у Београду за долазак до свог дијализног центра користи организовани превоз установе у којој је дијализни центар (око 51% испитаника). Око 21% испитаника користи приватни аутомобил, 28% организовани превоз из друге здравствене установе, док 0,5% њих користи остале врсте транспорта.

Пацијенти у превозу од куће до дијализног центра просечно проводе око 32 минута. Дужина путовања креће се од 20,6 минута, колико путују испитаници из Специјалне болнице за интерне болести Младеновац, до око сат и четрдесет минута колико је пацијентима из УДК потребно да стигну до свог дијализног центра.

Уколико се посматра учешће испитаника који су аспекте задовољства који се налазе у оквиру домена О Вашем центру за дијализу оценили оценама 4- веома добро и 5- одлично, најбоље оцењено је радно време дијализног центра, а најлошије услови на паркинг простору (графикон 16).

Већином испитиваних аспеката приступачности и погодности (изузев приступу лифту) задовољнији су пацијенти у домовима здравља.

Графикон 16. Задовољство пацијената аспектама у оквиру домена О Вашем дијализном центру (%), 2022. година

Простор за дијализу

- Распољиви простор за дијализу
- Простор за одмор
- Услови физичког окружења (температура, осветљење и ниво буке)
- Инсталације у фотељи или дијализној постељи
- Начини забаве током поступка дијализе
- Лагани оброк који се послужује пацијентима
- Приступ гардероби
- Услови у чекаоници
- Услови у гардероби
- Услови у тоалету

У оквиру домена „Услови у погледу простора током дијализе“ испитује се задовољство пацијената на дијализи расположивим простором и простором за одмор, условима физичког окружења (температура и осветљење просторије и ниво буке), инсталацијама у фотељи или дијализној постељи, начинима забаве током поступка дијализе, лаганим оброцима који се послужују пацијентима, као и приступом гардероби и условима у чекаоници, гардероби и тоалету. Расположиви простор и простор за одмор и услове физичког окружења испитаници су оцењивали на скали од 1- веома лоше до 5- одлично, док су за остале наведене испитиване аспекте могли да се одлуче и за опцију 6- није примењиво. Претходне три године испитаници су потврдно или одрично одговарали на питања да ли им одговарају услови у погледу простора за дијализу.

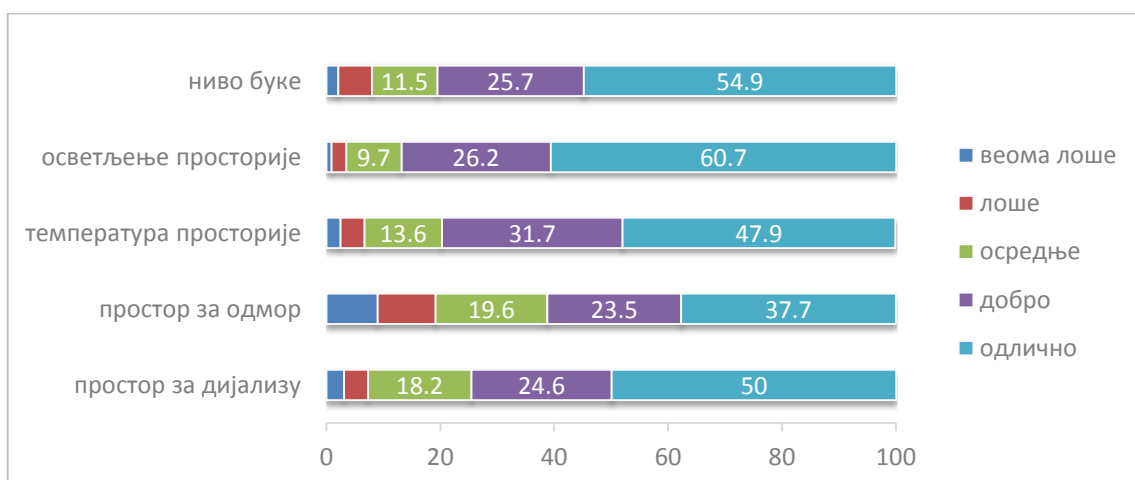
Простор за дијализу

Третман хемодијализом подразумева дуготрајно и континуирано лечење и боравак у дијализним центрима неколико пута недељно по 3-4 сата дневно, што представља својеврсни стрес како за пацијенте, тако и за особље које о њима брине. Стога је удобно физичко окружење са одговарајућим погодностима за пацијенте, а које је истовремено комфортно за рад медицинског особља, важно за унапређење квалитета неге, а последично и задовољства пацијената¹⁸.

Резултати

Половина испитаника простор за дијализу оценило је као одлично и још око четвртине добро. Око 18% испитаника овај аспект је оценило оценом 3- осредње, док 7% сматра да је простор за дијализу лош, односно веома лош. У претходним годинама више од 80% испитаника је оценило да су собе за дијализу адекватно опремљене (око 81% испитаника у 2019. години, 85% у 2020 и 84% у 2021. години). Нешто лошије испитаници су оценили простор за одмор. Око 61% испитаника задовољно је простором за одмор (23,5% испитаника дало је оцену 4- добро и 37,7% оцену 5- одлично), док је скоро сваки пети незадовољан. Око 80% испитаника температуру просторије је оценило добро и одлично, а око 7% веома лоше и лоше. Преостала два испитивана аспекта у погледу услова физичког окружења испитаници су оценили боље. Наиме, већина испитаника сматра да су осветљење просторије (87%) и ниво буке задовољавајући (81%), док је по око 8% испитаника незадовољно нивоом буке, а 3,5% осветљењем просторије (Графикон 17).

Графикон 17. Задовољство пацијената на дијализи расположивим простором, простором за одмор и условима физичког окружења (%), 2022. година

У УДК и ДЗ Обреновац нема испитаника који су простор за дијализу оценили веома лоше и лоше. Овај аспект најлошије је оцењен у УКЦС где је 35% испитаника незадовољно и још 30% осредње задовољно. Преко 90% испитаника који су простор за дијализу оценили добро и одлично је у СБ за интерне болести Лазаревац и ДЗ Обреновац (Табела 16).

Табела 16. Задовољство пацијената простором за дијализу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,2	15	4,7	63	19,9	82	25,9	146	46,2
УКЦС	4	20,0	3	15,0	6	30,0	3	15,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	4,8	0	0	19	45,2	9	21,4	12	28,6
КБЦ "Земун"	0	0	1	1,9	10	19,2	15	28,8	26	50,0
КБЦ "Звездара"	2	2,3	2	2,3	11	12,5	33	37,5	40	45,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	2	4,3	0	0	5	10,9	39	84,8
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	1	4,0	3	12,0	3	12,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	3	27,3	3	27,3	5	45,5
Војномедицинска академија	0	0	6	18,8	11	34,4	11	34,4	4	12,5
Домови здравља	1	2,4	0	0,0	2	4,8	6	14,3	33	78,6
ДЗ Барајево	1	10,0	0	0	1	10,0	2	20,0	6	60,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	4	12,5	27	84,4
Укупно	11	3,1	15	4,2	65	18,2	88	24,6	179	50,0

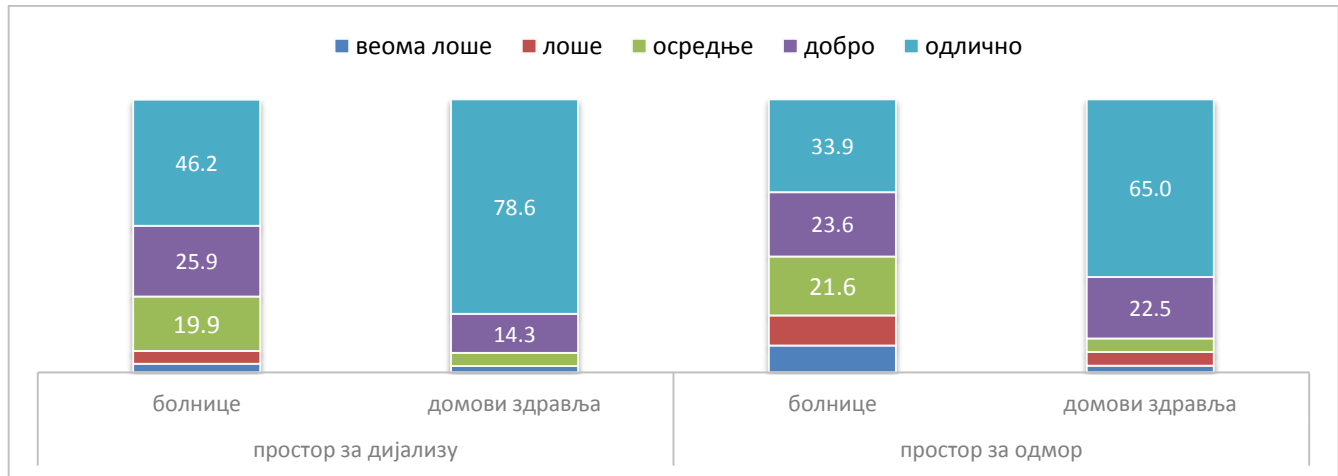
И простор за одмор је најбоље оцењен од стране пацијената у ДЗ Обреновац где око 94% испитаника сматра да је исти добар, односно одличан и у СБ за интерне болести Лазаревац, где 85% пацијената мисле да је добар или одличан, док га око 55,6% пацијената из УКЦС сматра лошим и веома лошим (Табела 17).

Табела 17. Задовољство пацијената простором за одмор, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	29	9,9	32	11,0	63	21,6	69	23,6	99	33,9
УКЦС	5	27,8	5	27,8	4	22,2	4	22,2	0	0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,9	2	5,3	19	50,0	6	15,8	8	21,1
КБЦ "Земун"	6	13,0	2	4,3	10	21,7	12	26,1	16	34,8
КБЦ "Звездара"	9	11,0	8	9,8	10	12,2	27	32,9	28	34,1
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,5	4	10,0	1	2,5	7	17,5	27	67,5
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	1	4,0	5	20,0	5	20,0	12	48,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	5	45,5	1	9,1	4	36,4
Војномедицинска академија	3	9,4	9	28,1	9	28,1	7	21,9	4	12,5
Домови здравља	1	2,5	2	5	2	5	9	22,5	26	65
ДЗ Барајево	1	11,1	1	11,1	1	11,1	3	33,3	3	33,3
ДЗ Обреновац	0	0	1	3,2	1	3,2	6	19,4	23	74,2
Укупно	30	9,0	34	10,2	65	19,6	78	23,5	125	37,7

Између типова здравствених установа постоји статистички значајна разлика у задовољству простором за дијализу ($p < 0,01$) и простором за одмор ($p < 0,01$), при чему су овим аспектима задовољнији испитаници у домовима здравља (Графикон 18).

Графикон 18. Задовољство пацијената на дијализи расположивим простором за дијализу и простором за одмор (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Скоро сви испитаници у СБ за интерне болести Лазаревац (93,3%) и ДЗ Обреновац (93,8%) сматрају да је температура просторија добра, односно одлична. Највеће учешће испитаника који су температуру просторије оценили веома лоше и лоше је у УКЦС и ВМА (Табела 18).

Табела 18. Задовољство пацијената температуром просторије, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	7	2,3	15	4,8	44	14,1	100	32,2	145	46,6
УКЦС	2	9,5	3	14,3	5	23,8	6	28,6	5	23,8
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	1	2,6	5	12,8	19	48,7	14	35,9
КБЦ "Земун"	2	3,8	1	1,9	14	26,9	17	32,7	18	34,6
КБЦ "Звездара"	1	1,2	3	3,5	7	8,1	33	38,4	42	48,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,2	2	4,4	4	8,9	38	84,4
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,0	4	16,0	5	20,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	2	18,2	1	9,1	7	63,6
Војномедицинска академија	2	6,3	4	12,5	5	15,6	15	46,9	6	18,8
Домови здравља	2	4,8	0	0	4	9,5	12	28,6	24	57,1
ДЗ Барајево	2	20,0	0	0	2	20,0	4	40,0	2	20,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	2	6,3	8	25,0	22	68,8
Укупно	9	2,5	15	4,2	48	13,6	112	31,7	169	47,9

Укупно 3 (0,9%) испитаника је осветљеност просторије оценило најлошијом оценом и то по 1 у УКЦС, КБЦ „Звездара“ и 1 у СБ за интерне болести Лазаревац. У ДЗ Обреновац сви испитаници су осветљеност просторије оценили оценама 4- добро и 5- одлично (Табела 19).

Табела 19. Задовољство пацијената осветљењем просторије, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	3	1,0	7	2,3	33	10,7	84	27,3	181	58,8
УКЦС	1	4,8	2	9,5	4	19,0	6	28,6	8	38,1
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	1	2,6	1	2,6	21	53,8	16	41,0
КБЦ "Земун"	0	0	0	0	8	16,0	9	18,0	33	66,0
КБЦ "Звездара"	1	1,2	01	1,2	5	5,9	26	30,6	52	61,2
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,2	0	0	2	4,3	2	4,3	41	89,1
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,0	3	12,0	5	20,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	0	0	9	81,8
Војномедицинска академија	0	0	2	6,5	8	25,8	15	48,4	6	19,4
Домови здравља	0	0	2	4,7	1	2,3	8	18,6	32	74,4
ДЗ Барајево	0	0	2	18,2	1	9,1	2	18,2	6	54,5
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	6	18,8	26	81,3
Укупно	3	0,9	9	2,6	34	9,7	92	26,2	213	60,7

Највише незадовољних испитаника нивоом буке је било у СБ за интерне болести Лазаревац, око 16%. Са друге стране скоро сви испитаници у ДЗ Барајево (96,9%) су задовољни овим спектом физичког окружења, као и преко 80% задовољних у КБЦ „Др Драгиша Мишовић – Дедиње“, КБЦ „Звездара“ и обе СБ за интерне болести (Лазаревац и Младеновац), (Табела 20).

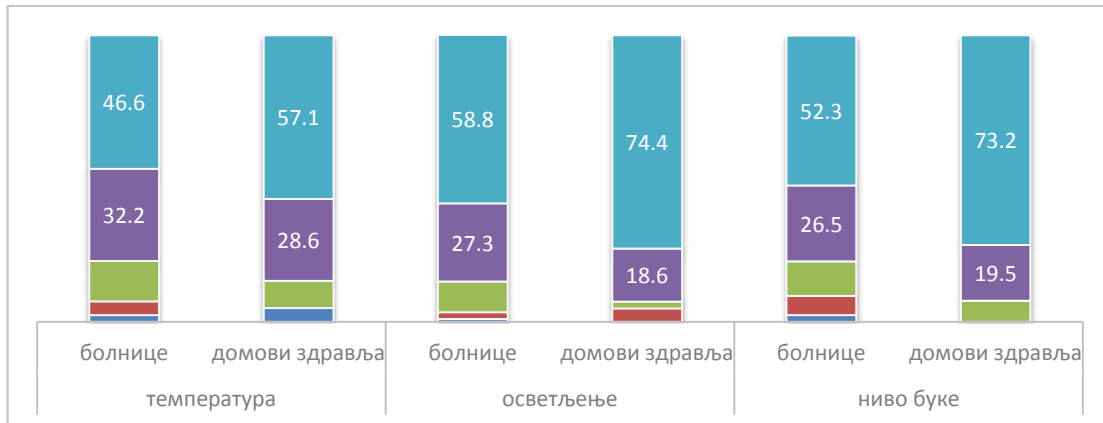
Табела 20. Задовољство пацијената нивоом буке, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	7	2,3	20	6,7	36	12,1	79	26,5	156	52,3
УКЦС	1	5,0	1	5,0	4	20,0	7	35,0	7	35,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	2	5,4	2	5,4	4	10,8	29	78,4
КБЦ "Земун"	1	2,1	1	2,1	10	20,8	13	27,1	23	47,9
КБЦ "Звездара"	3	3,6	5	6,0	8	9,6	29	34,9	38	45,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	7	15,6	0	0	5	11,1	33	73,3
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,3	1	4,3	2	8,7	4	17,4	15	65,2
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	3	27,3	3	27,3	5	45,5
Војномедицинска академија	1	3,2	3	9,7	7	22,6	14	45,2	6	19,4
Домови здравља	0	0	0	0	3	7,3	8	19,5	30	73,2
ДЗ Барајево	0	0	0	0	2	22,2	2	22,2	5	55,6
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	6	18,8	25	78,1
Укупно	7	2,1	20	5,9	39	11,5	87	25,7	186	54,9

Свим испитиваним аспектима задовољства физичког окружења између типова здравствених установа задовољнији су испитаници у домовима здравља, али без статистичке значајности ($p > 0,05$).

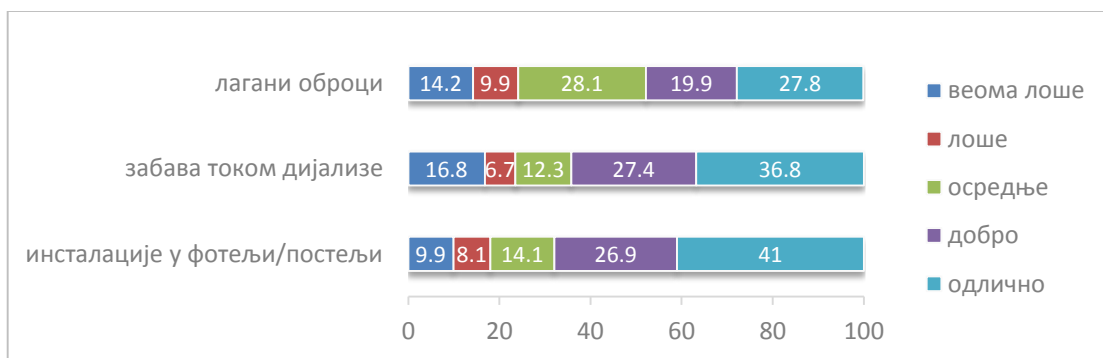
Други аспекти услова/опремљености собе за дијализу које су испитаници навели да треба унапредити су недостатак постељине и телевизора итд.

Графикон 19. Задовољство пацијената на дијализи температуром просторије, осветљењем просторије и нивоом буке (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Инсталацијама у фотељи или дијализној постељи задовољно је 6% испитаника (41% испитаника сматра да су инсталације одличне, а 27% да су добре), 14% је осредње задовољно, док је око 18% испитаника незадовољно. Скоро две трећине испитаника (64%) начин забаве током поступка дијализе оциениле су добро и одлично, док је 23,5% испитаника незадовољно овим аспектом. Скоро половина испитаника (47,7%) задовољна је лаганим оброком који им се послужује, а четвртина је незадовољна (Графикон 20). У 2019, 2020 и 2021. години, преко 80% испитаника је било задовољно инсталацијама у фотељи или дијализној постељи. И претходне три године, нешто нижи проценат је био оних који су задовољни начинима забаве током поступка дијализе (72,7% у 2019, 83,3% у 2020. и 74,8% у 2021. години) и лаганим оброком који им се послужује (70,1% у 2019, 76,5% у 2020. и 64,2% у 2021. години).

Графикон 20. Задовољство пацијената на дијализи инсталацијама у фотељи/постељи за дијализу, начинима забаве током дијализе и лаганим оброцима који се послужују (%), 2022. година

У две болнице (КБЦ „Др Драгиша Мишовић – Дедиње“ и УДК) нема испитаника који су инсталације у фотељи/постељи за дијализу оциенили веома лоше и лоше. Са друге стране више од трећине испитаника у СБ за интерне болести Младеновац није задовољно инсталацијама. Највеће учешће задовољних је у УДК (90%), КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“ (86%) и Војномедицинској академији (84%) (Табела 21).

Табела 21. Задовољство пацијената инсталацијама у фотели/постели за дијализу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	25	10,2	19	7,7	34	13,8	71	28,9	97	39,4
УКЦС	2	10,0	2	10,0	6	30,0	6	30,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	2	7,1	2	7,1	6	21,4	18	64,3
КБЦ "Земун"	5	13,2	3	7,9	3	7,9	8	21,1	19	50,0
КБЦ "Звездара"	7	12,1	7	12,1	11	19,0	11	19,0	22	37,9
СБ за интерне болести Лазаревац	5	12,8	2	5,1	6	15,4	9	23,1	17	43,6
СБ за интерне болести Младеновац	5	22,7	3	13,6	1	4,5	7	31,8	6	27,3
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	10,0	4	40,0	5	50,0
Војномедицинска академија	1	3,2	0	0	4	12,9	20	64,5	6	19,4
Домови здравља	3	8,1	4	10,8	6	16,2	5	13,5	19	51,4
ДЗ Барајево	1	9,1	2	18,2	4	36,4	2	18,2	2	18,2
ДЗ Обреновац	2	7,7	2	7,7	2	7,7	3	11,5	17	65,4
Укупно	28	9,9	23	8,1	40	14,1	76	26,9	116	41,0

Начине забаве током поступка дијализе најбоље су оценили испитаници у ВМА (86,7% са добро и одлично), ДЗ Обреновац (82,2%) и КБЦ „Др Драгиша Мишовић – Дедиње“ (80,7%) . Најнезадовољнији овим аспектом су у КБЦ „Звездара“ и СБ за интерне болести Младеновац, скоро по 40% незадовољних (Табела 22).

Табела 22. Задовољство пацијената начинима забаве током поступка дијализе, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	45	18,4	14	5,7	30	12,2	72	29,4	84	34,3
УКЦС	2	10,0	1	5,0	5	25,0	6	30,0	6	30,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	11,5	1	3,8	1	3,8	5	19,2	16	61,5
КБЦ "Земун"	7	17,5	4	10,0	5	12,5	6	15,0	18	45,0
КБЦ "Звездара"	22	37,9	1	1,7	6	10,3	16	27,6	13	22,4
СБ за интерне болести Лазаревац	5	13,2	1	2,6	5	13,2	11	28,9	16	42,1
СБ за интерне болести Младеновац	5	21,7	4	17,4	3	13,0	7	30,4	4	17,4
Универзитетска дечја клиника	1	10,0	0	0	3	30,0	3	30,0	3	30,0
Војномедицинска академија	0	0	2	6,7	2	6,7	18	60,0	8	26,7
Домови здравља	3	7,5	5	12,5	5	12,5	6	15	21	52,5
ДЗ Барајево	2	16,7	4	33,3	2	16,7	1	8,3	3	25,0
ДЗ Обреновац	1	3,6	1	3,6	3	10,7	5	17,9	18	64,3
Укупно	48	16,8	19	6,7	35	12,3	78	27,4	105	36,8

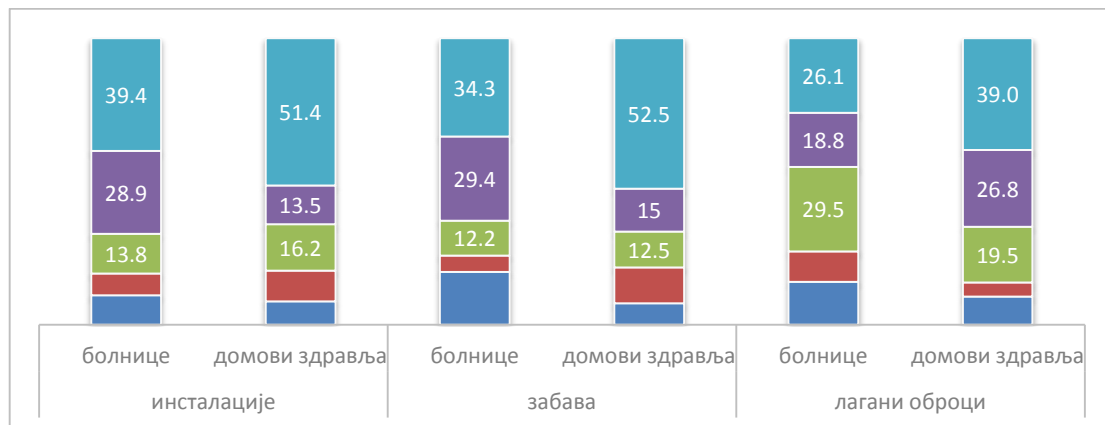
Више од половине испитаника у СБ за интерне болести Младеновац (56,5%) и скоро трећина у КБЦ „Земун“ (32,6%) је лагане оброке који им се послужују током дијализе оценила као веома лоше и лоше (Табела 23). Висок проценат незадовољних је и у КБЦ „Звездара“ (28,6%) и СБ за интерне болести Лазаревац (21,4%). Овим аспектом најзадовољнији су испитаници у ДЗ Обреновац (66,7% који су оценили оброке као добре или одличне) и ДЗ Барајево (63,7% задовољних).

Табела 23. Задовољство пацијената лаганим оброцима који им се послужују, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број		Број		Број		Број		Број	
Болнице	39	14,9	28	10,7	77	29,5	49	18,8	68	26,1
УКЦС	2	10,5	1	5,3	4	21,1	6	31,6	6	31,6
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	10,3	1	3,4	7	24,1	5	17,2	13	44,8
КБЦ "Земун"	7	16,3	7	16,3	15	34,9	7	16,3	7	16,3
КБЦ "Звездара"	10	15,9	8	12,7	15	23,8	14	22,2	16	25,4
СБ за интерне болести Лазаревац	3	7,1	6	14,3	10	23,8	8	19,0	15	35,7
СБ за интерне болести Младеновац	10	43,5	3	13,0	4	17,4	3	13,0	3	13,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	4	36,4	3	27,3	3	27,3
Војномедицинска академија	4	12,9	1	3,2	18	58,1	3	9,7	5	16,1
Домови здравља	4	9,8	2	4,9	8	19,5	11	26,8	16	39,0
ДЗ Барајево	1	9,1	1	9,1	2	18,2	3	27,3	4	36,4
ДЗ Обреновац	3	10,0	1	3,3	6	20,0	8	26,7	12	40,0
Укупно	43	14,2	30	9,9	85	28,1	60	19,9	84	27,8

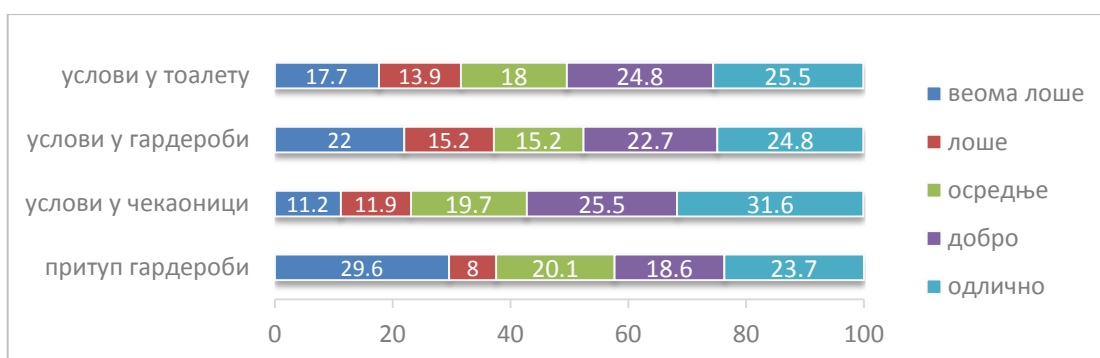
Инсталацијама у фотелји или дијализној постељи, задовољнији су пацијенти у болницама, док су пацијенти у домовима здравља задовољнији забавом и лаганим оброцима (Графикон 21). Разлике између типова здравствених установа су статистички значајне у односу на задовољство забавом током дијализе ($p < 0,05$), док разлика у задовољству инсталацијама и лаганим оброцима који се послужују пацијентима није статистички значајна ($p > 0,05$).

Графикон 21. Задовољство пацијената на дијализи инсталацијама у фотелји/постељи за дијализу, начинима забаве током дијализе и лаганим оброцима који се послужују (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Око 42% испитаника приступ гардероби је оценило добро и одлично, а око 38% лоше и веома лоше. У 2019. години 68,7% испитаника се изјаснило да им одговара приступ гардероби, као и 82% испитаника у 2020. години и 60% у 2021. години. Условима у гардероби задовољна је скоро половина испитаника (48%), условима у тоалету пола (50,3%), а условима у чекаоници 57,1%. Скоро трећина испитаника незадовољна је условима у тоалету (31,6%), а више од трећине условима у гардероби (37,2%), док је мање учешће незадовољних када су у питању услови у чекаоници (око 23%), (Графикон 22). Претходне три године, већи проценат испитаника се изјаснио да им одговарају услови у чекаоници (80,3% у 2019, 79% у 2020. и 68% у 2021. години), а било је и више задовољних условима у тоалету (74,6% у 2019, 73,9% у 2020. и 65,9% у 2021. години), као и условима у гардероби (72,5% у 2019, 67,8% у 2020. и 61,9 у 2021. години).

Графикон 22. Задовољство пацијената на дијализи приступом гардероби (тушевима) и условима у чекаоници, гардероби и тоалету (%), 2022. година

Највеће учешће испитаника задовољних приступом гардероби је у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“ (око 73%) и Универзитетској дечјој клиници (око 55%). Скоро две трећине испитаника СБ за интерне болести Младеновац и преко половине у КБЦ „Земун“ приступ гардероби је оценило веома лоше и лоше. Висок проценат незадовољних овим аспектом бележи се и у КБЦ „Звездара“ (45,3%) и СБ за интерне болести Лазаревац, око 38% (Табела 24).

Табела 24. Задовољство пацијената приступом гардероби (тушевима), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	71	30,1	19	8,1	49	20,8	47	19,9	50	21,2
УКЦС	1	5,0	3	15,0	6	30,0	6	30,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	4	15,4	1	3,8	2	7,7	11	42,3	8	30,8
КБЦ "Земун"	15	38,5	5	12,8	7	17,9	4	10,3	8	20,5
КБЦ "Звездара"	22	41,5	2	3,8	8	15,1	11	20,8	10	18,9
СБ за интерне болести Лазаревац	12	30,0	3	7,5	6	15,0	9	22,5	10	25,0
СБ за интерне болести Младеновац	12	52,2	3	13,0	3	13,0	2	8,7	3	13,0
Универзитетска дечја клиника	2	22,2	1	11,1	1	11,1	3	33,3	2	22,2
Војномедицинска академија	3	11,5	1	3,8	16	61,5	1	3,8	5	19,2
Домови здравља	10	26,3	3	7,9	6	15,8	4	10,5	15	39,5
ДЗ Барајево	2	16,7	2	16,7	2	16,7	3	25,0	3	25,0
ДЗ Обреновац	8	30,8	1	3,8	4	15,4	1	3,8	12	46,2
Укупно	81	29,6	22	8,0	55	20,1	51	18,6	65	23,7

Најзадовољнији условима у чекаоници су били испитаници у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" (78,6% оценили су оценама 5- одлично и 4- добро), као и више од две трећине испитаника у ВМА (68,9%). Преко половине испитаника у СБ за интерне болести Младеновац је оценило услове у чекаоници као веома лоше или лоше (Табела 25).

Табела 25. Задовољство пацијената условима у чекаоници, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	29	11,4	28	11,0	51	20,1	71	28,0	75	29,5
УКЦС	0	0	3	15,0	5	25,0	8	40,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	7,1	2	7,1	2	7,1	8	28,6	14	50,0
КБЦ "Земун"	4	9,5	8	19,0	9	21,4	6	14,3	15	35,7
КБЦ "Звездара"	7	11,5	3	4,9	17	27,9	18	29,5	16	26,2
СБ за интерне болести Лазаревац	6	14,6	4	9,8	6	14,6	8	19,5	17	41,5
СБ за интерне болести Младеновац	5	22,7	7	31,8	4	18,2	5	22,7	1	4,5
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	4	36,4	3	27,3	3	27,3
Војномедицинска академија	4	13,8	1	3,4	4	13,8	15	51,7	5	17,2
Домови здравља	4	10	7	17,5	7	17,5	4	10	18	45
ДЗ Барајево	0	0	2	20,0	4	40,0	2	20,0	2	20,0
ДЗ Обреновац	4	13,3	5	16,7	3	10,0	2	6,7	16	53,3
Укупно	33	11,2	35	11,9	58	19,7	75	25,5	93	31,6

Више од 70% испитаника у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" оценило је услове у гардероби одлично (33,3%) и добро (око 37%). У УКЦС и ДЗ Барајево није било испитаника који су овај аспект оценили веома лоше. Незадовољство условима у гардероби у већој мери су исказали испитаници у СБ за интерне болести Младеновац (63,7% незадовољних), у КБЦ „Земун“ (53,8%) и КБЦ „Звездара“ (41,8%) и ДЗ Барајево, где су 5 од укупно 11 испитаника овај аспект оценили лоше (Табела 26).

Табела 26. Задовољство пацијената условима у гардероби, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	58	23,8	34	13,9	38	15,6	57	23,4	57	23,4
УКЦС	0	0	3	15,0	6	30,0	7	35,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	7,4	2	7,4	4	14,8	10	37,0	9	33,3
КБЦ "Земун"	14	35,9	7	17,9	5	12,8	3	7,7	10	25,6
КБЦ "Звездара"	19	34,5	4	7,3	6	10,9	14	25,5	12	21,8
СБ за интерне болести Лазаревац	14	34,1	6	14,6	5	12,2	4	9,8	12	29,3
СБ за интерне болести Младеновац	4	18,2	10	45,5	3	13,6	3	13,6	2	9,1
Универзитетска дечја клиника	2	20,0	0	0	2	20,0	3	30,0	3	30,0
Војномедицинска академија	3	10,0	2	6,7	7	23,3	13	43,3	5	16,7
Домови здравља	4	10,5	9	23,7	5	13,2	7	18,4	13	34,2
ДЗ Барајево	0	0	5	45,5	1	9,1	2	18,2	3	27,3
ДЗ Обреновац	4	14,8	4	14,8	4	14,8	5	18,5	10	37,0
Укупно	62	22,0	43	15,2	43	15,2	64	22,7	70	24,8

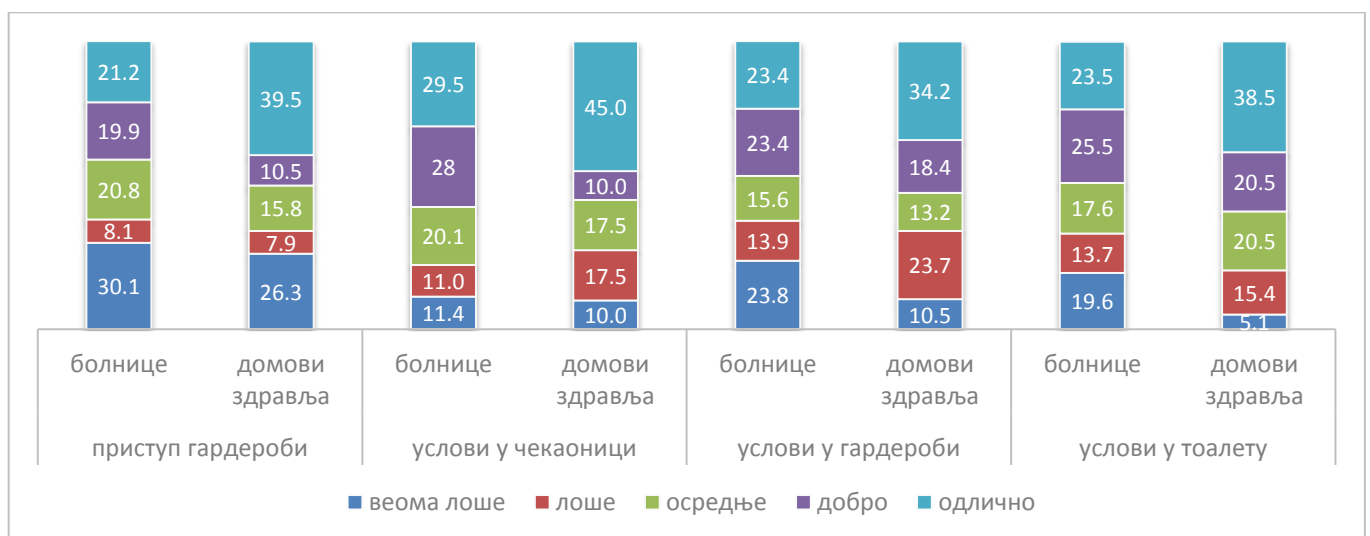
Условима у тоалету најзадовољнији су испитаници у ДЗ Обреновац и КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" где је 64,3%, односно 64,2% испитаника овај аспект оценило одлично или добро. Висок проценат задовољних је и у ВМА (63,4%). Са друге стране, више од 55% испитаника у СБ за интерне болести Младеновац оценило је услове у тоалету оценама 1- веома лоше (21,7%) и 2- лоше (34,8%). Такође, скоро половина испитаника у КБЦ „Земун“ (47,6%) и скоро 40% испитаника у СБ за интерне болести Лазаревац није задовољно условима у тоалету (Табела 27).

Табела 27. Задовољство пацијената условима у тоалету, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	50	19,6	35	13,7	45	17,6	65	25,5	60	23,5
УКЦС	1	5,0	3	15,0	7	35,0	5	25,0	4	20,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	10,7	3	10,7	4	14,3	9	32,1	9	32,1
КБЦ "Земун"	14	33,3	6	14,3	3	7,1	8	19,0	11	26,2
КБЦ "Звездара"	14	23,7	4	6,8	15	25,4	12	20,3	14	23,7
СБ за интерне болести Лазаревац	10	23,3	7	16,3	4	9,3	9	20,9	13	30,2
СБ за интерне болести Младеновац	5	21,7	8	34,8	6	26,1	3	13,0	1	4,3
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	10,0	1	10,0	5	50,0	3	30,0
Војномедицинска академија	3	10,0	3	10,0	5	16,7	14	46,7	5	16,7
Домови здравља	2	5,1	6	15,4	8	20,5	8	20,5	15	38,5
ДЗ Барајево	0	0	4	36,4	2	18,2	2	18,2	3	27,3
ДЗ Обреновац	2	7,1	2	7,1	6	21,4	6	21,4	12	42,9
Укупно	52	17,7	41	13,9	53	18,0	73	24,8	75	25,5

Са свим претходно наведеним аспектима простора током дијализе, задовољнији су пацијенти на дијализи у домовима здравља, са изузетком услова у чекаоници, где су задовољнији испитаници у болницама. (Графикон 23).

Графикон 23. Задовољство пацијената на дијализи приступом гардероби (тушевима) и условима у чекаоници, гардероби и тоалету (%), према типу здравствене установе, 2022. године

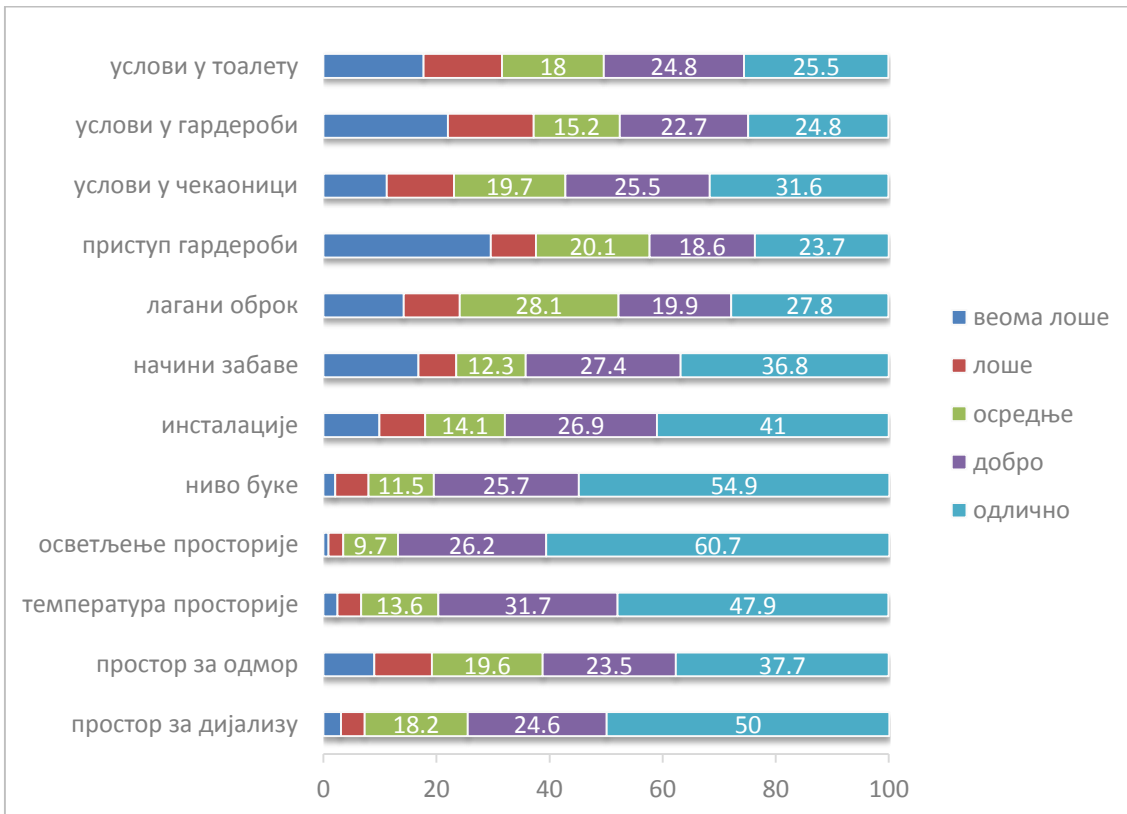
Разлика између типова здравствених установа није статистички значајна у погледу задовољства приступом гардероби ($p>0,05$), условима у чекаоници ($p>0,05$), условима у гардероби ($p>0,05$), као и условима у тоалету ($p>0,05$).

Већина пацијената на дијализи у Швајцарској задовољна је опремљеношћу собе за дијализу (91,7%), инсталацијама у фотељи или дијализној постељи (97,5%), начинима забаве током дијализе (85,3%), оброком који се послужује пацијентима (90,9%) и приступом гардероби (76,9%)¹⁴. Са друге стране, тек нешто више од половине пацијената из Судана (51,6%) генерално је задовољно условима у дијализним центрима. Око три четвртине њих сматра да је окружење пријатно и тихо, око 57% пацијената задовољно је чистоћом простора за дијализу, 40% температуром и осветљењем и око 37% условима у чекаоници¹⁸. У Лондону, према подацима из истраживања из 2021. године 43,3% испитаника услове у чекаоници оценило је највишом оценом-7 и још 23,3% испитаника оценом 6 (на седмостепеној скали)¹².

Домен 2 Резиме

Међу аспектима задовољства у оквиру домена Услови у погледу простора током дијализе, пацијенти на дијализи су најбоље оценили осветљење просторије и ниво буке, а најлошије приступ и услове у гардероби (Графикон 24).

Графикон 24. Процент задовољних пацијената аспектима у оквиру домена Услови у погледу простора током дијализе (%), 2022. године

Већином наведених аспеката најзадовољнији су испитаници из ДЗ Обреновац, осим простором за дијализу, температуром и осветљењем просторије (СБ за интерне болести Лазаревац), као и нивоом буке и лаганим оброцима (КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"). Простором за дијализу и одмор, као и осветљеношћу просторије и нивоом буке најнезадовољнији су испитаници из УКЦС, температуром просторије испитаници у ДЗ Барајево, условима у чекаоници и гардероби, лаганим оброцима и инсталацијама у фотељи/дијализној постељи у СБ за интерне болести Младеновац, начинима забаве током дијализе испитаници у КБЦ „Звездара“, а приступом гардероби и условима у тоалету у КБЦ „Земун“.

На укупном нивоу већину наведених аспеката задовољства најбоље су оценили испитаници у домовима здравља.

Домен 3: О Вашим хемодијализама

Брига медицинског особља

- Сестринска нега
- Услуге лекара
- Учесталост лекарских прегледа
- Могућност личних консултација са лекаром

Права пацијента и безбедност поступка дијализе

- Учешће у доношењу одлука о лечењу
- Поштовање интимности пацијента током прегледа
- Могућност увида у медицинску документацију
- Безбедност поступка дијализе

Компликације дијализе и придржавање прописаних режима лечења

- Постојање компликација (симптома попут грчева, умора, итд) током дијализе
- Придржавање савета лекара у вези са дијетом и уносом течности
- Редовно узимање лекова
- Поштовање времена предвиђеног за дијализу

Информације о дијализи

- Могућности дијализе
- Ток дијализе
- Компликације дијализе
- Информације дате породици

Информације о лековима, лабораторијским налазима и здравственом стању

- Терапија лековима
- Компликације терапије лековима
- Начин преноса информација о резултатима лабораторијских анализа
- Начин преноса информација о здравственом стању

Информације о стилевима живота

- Ограничења у исхрани
- Физичка активност
- Сексуални живот

Лекови и трошкови

- Лекови на терет средстава РФЗО
- Лек из сопствених средстава
- Лек препоручен од стране лекара из дијализног центра
- Одустајање од узимања лека због цене

Подршка

- Контакт у случају хитне потребе
- Препорука дијализног центра другима

У оквиру домена „О Вашим хемодијализама“ издвајају следеће области:

- Брига медицинског особља
- Права пацијента и безбедност поступка дијализе
- Компликације дијализе и придржавање прописаних режима лечења
- Информације о дијализи
- Информације о лековима, лабораторијским налазима и здравственом стању
- Информације о стилевима живота
- Лекови и трошкови
- Подршка

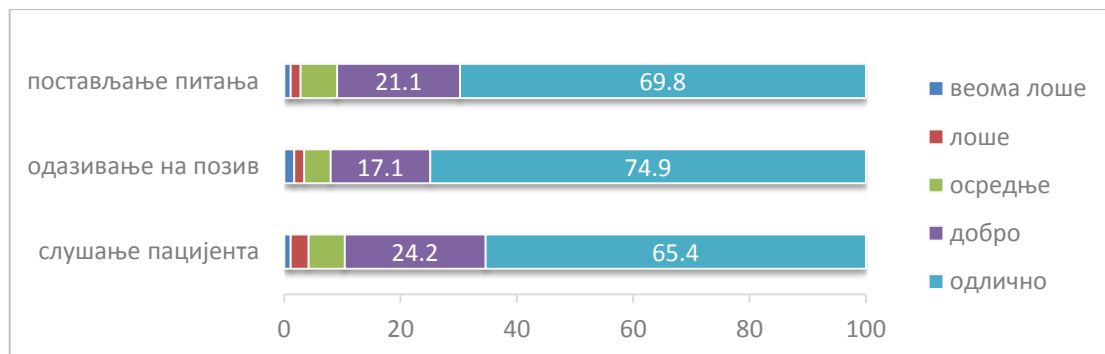
Брига медицинског особља

Истраживања су јасно показала повезаност задовољства пацијаната на дијализи са перцепцијом пацијената подршке коју пружају медицинске сестре и лекари¹⁴. Поред непосредног утицаја неге од стране сестара и лекара на здравље пацијената на хроничном програму дијализе, аспекти као што су перцепција пацијената подршке од стране медицинског особља, као и задовољство негом, имају велики утицај на придржавање пацијената прописаних режима лечења, као и сарадњу приликом третмана, који су већ идентификовани као основне одреднице очекиваног трајања живота и морбидитета¹⁹. Лекари и медицинске сестре имају кључну улогу у тиму за лечење пацијената на дијализи. Остварујући директан контакт са пацијентима од њих се очекује да изграде одговарајући однос и помогну у очувању позитивног духа код ових хроничних болесника⁷.

Резултати

Од две трећине до три четвртине пацијената је услуге сестринске неге током дијализе оценило највишом оценом, и то време које сестра посвећује слушању пацијента 65,4% испитаника, хитно одазивање сестара на позив 74,9% и могућност постављања питања сестрама 69,8%. Још око петине испитаника је наведене аспекте оценило оценом 4- добро (Графикон 25).

Графикон 25. Задовољство пацијената на дијализи временом које сестра посвећује слушању пацијента, хитним одазивањем сестара на позив и могућношћу постављања питања сестрама (%), 2022. године

Свега четири пацијента су време које сестра посвећује слушању пацијента оценили најлошијом оценом, по један у КБЦ „Звездара“ и ВМА и два у КБЦ „Земун“ (Табела 28).

Табела 28. Задовољство пацијената временом које сестра посвећује слушању пацијента, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	4	1,3	11	3,5	22	7,0	84	26,8	192	61,3
УКЦС	0	0	0	0	0	0	3	15,0	17	85,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	4	9,8	5	12,2	18	43,9	14	34,1
КБЦ "Земун"	2	3,8	1	1,9	6	11,3	14	26,4	30	56,6
КБЦ "Звездара"	1	1,2	2	2,4	4	4,7	27	31,8	51	60,0
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,2	0	0	2	4,3	43	93,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	5	20,0	19	76,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	5	45,5	4	36,4
Војномедицинска академија	1	3,1	3	9,4	4	12,5	10	31,3	14	43,8
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	2	4,8	40	95,2
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	2	20,0	8	80,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	32	100,0
Укупно	4	1,1	11	3,1	22	6,2	86	24,2	232	65,4

Шест испитаника су хитно одазивање сестара на позив оценили веома лоше, и још шест као лоше, што чини 3,4% незадовољних испитаника. У домовима здравља 92,9% испитаника је оценило хитно одазивање сестара на позив са одличном оценом, док је у болницама тај проценат био мањи (72,5%) (Табела 29).

Табела 29. Задовољство пацијената хитним одазивањем сестара на позив, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	6	1,9	6	1,9	16	5,2	57	18,4	224	72,5
УКЦС	0	0	0	0	0	0	2	10,0	18	90,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,5	2	5,0	3	7,5	4	10,0	30	75,0
КБЦ "Земун"	2	3,9	1	2,0	2	3,9	10	19,6	36	70,6
КБЦ "Звездара"	1	1,2	0	0	7	8,3	21	25,0	55	65,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	2	4,3	43	93,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	0	0	3	12,0	22	88,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	5	45,5	5	45,5
Војномедицинска академија	2	6,3	3	9,4	2	6,3	10	31,3	15	46,9
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	7,1	39	92,9
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	2	20,0	8	80,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	1	3,1	31	96,9
Укупно	6	1,7	6	1,7	16	4,6	60	17,1	263	74,9

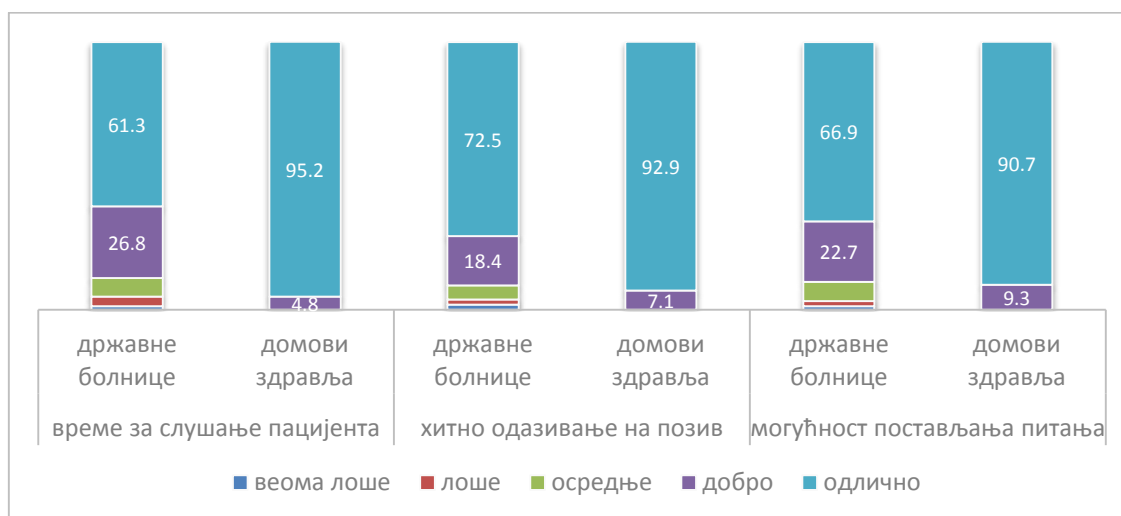
Могућност постављања питања сестрама веома лоше су оценила укупно 4 испитаника, два у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“, и по 1 у КБЦ „Земун“ и ВМА, а лоше још 6 испитаника (укупно 2,8% је оценило веома лоше и лоше). У седам установа, УКЦС, КБЦ „Звездара“, СБ за интерне болести Лазаревац, СБ за интерне болести Младеновац, УДК, ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево преко 90% испитаника сматра да је могућност постављања питања сестрама добра и одлична (Табела 30).

Табела 30. Задовољство пацијената могућношћу постављања питања сестрама, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	4	1,3	6	1,9	22	7,1	70	22,7	206	66,9
УКЦС	0	0	0	0	1	5,0	3	15,0	16	80,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,0	2	5,0	4	10,0	14	35,0	18	45,0
КБЦ "Земун"	1	2,0	1	2,0	3	6,0	11	22,0	34	68,0
КБЦ "Звездара"	0	0	1	1,2	7	8,3	21	25,0	55	65,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	2	4,3	43	93,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	0	0	6	24,0	19	76,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	6	54,5	4	36,4
Војномедицинска академија	1	3,1	2	6,3	5	15,6	7	21,9	17	53,1
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	4	9,3	39	90,7
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	3	27,3	8	72,7
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	1	3,1	31	96,9
Укупно	4	1,1	6	1,7	22	6,3	74	21,1	245	69,8

У домовима здравља није било испитаника који су време које сестра посвећује слушању пацијента, хитно одазивање сестара на позив и могућност постављања питања сестрама оценили веома лоше, лоше и осредње. Висок ниво задовољства са сва три наведена аспекта сестринске неге бележи се и у државним болницама (Графикон 26).

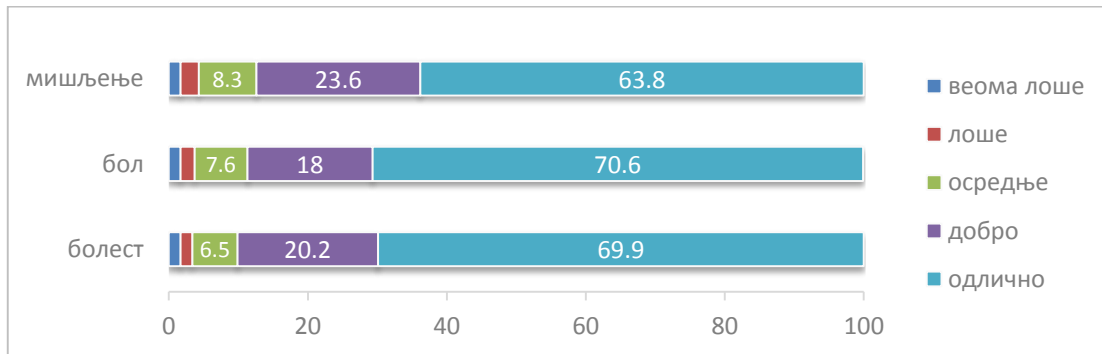
Графикон 26. Задовољство пацијената на дијализи временом које сестра посвећује слушању пацијента, хитним одазивањем сестара на позив и могућношћу постављања питања сестрама (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Статистичка разлика између типова здравствених установа је значајна у погледу задовољства временом које сестра посвећује слушању пацијента ($p < 0,05$) и могућношћу постављања питања сестрама ($p < 0,05$), док разлика у хитном одазивању сестара на позив није значајна ($p = 0,071$)

Више од две трећине испитаника оценило је одлично пажњу коју сестре посвећују њиховој болести (69,9%) и њиховом болу (70,6%), а мало мање пажњу које сестре посвећују мишљењу пацијената (63,8%). Још око петине испитаника сва три наведена аспекта оценило је оценом 4- добро (Графикон 27).

Графикон 27. Задовољство пацијената на дијализи пажњом коју сестре посвећују њиховој болести, болу и мишљењу (%), 2022. године

Од укупног броја испитаника, свега шест (3 у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“, 2 у ВМА и 1 у КБЦ „Звездара“) је пажњу коју сестре посвећују болести пацијената оценило веома лоше, док је још шест испитаника овај аспект оценило лоше, што чини укупно 3,4% незадовољних испитаника. У већини установа преко 90% испитаника сматра да је пажња коју сестре посвећују њиховој болести добра и одлична (Табела 31).

Табела 31. Задовољство пацијената пажњом коју сестре посвећују њиховој болести, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	6	1,9	5	1,6	22	7,1	69	22,4	206	66,9
УКЦС	0	0	0	0	1	5,0	3	15,0	16	80,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,3	1	2,4	6	14,6	3	7,3	28	68,3
КБЦ "Земун"	0	0	0	0	2	4,1	17	34,7	30	61,2
КБЦ "Звездара"	1	1,2	0	0	7	8,2	23	27,1	54	63,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,2	0	0	2	4,3	43	93,5
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	7	28,0	17	68,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	3	27,3	7	63,6
Војномедицинска академија	2	6,5	3	9,7	4	12,9	11	35,5	11	35,5
Домови здравља	0	0,0	1	2,3	1	2,3	2	4,5	40	90,9
ДЗ Барајево	0	0	1	8,3	1	8,3	2	16,7	8	66,7
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	32	100,0
Укупно	6	1,7	6	1,7	23	6,5	71	20,2	246	69,9

Три пацијента у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“ и по 1 у ВМА, КБЦ „Звездара“ и СБ за интерне болести Младеновац су пажњу коју сестре посвећују њиховом болу оценили веома лоше. У УКЦС и ДЗ Обреновац сви испитаници су оценили пажњу сестара њиховом болу са 5- одлично или 4- добро (Табела 32).

Табела 32. Задовољство пацијената пажњом коју сестре посвећују њиховом болу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	6	2,0	6	2,0	26	8,6	61	20,2	203	67,2
УКЦС	0	0	0	0	0	0	5	25,0	15	75,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,5	2	5,0	4	10,0	4	10,0	27	67,5
КБЦ "Земун"	0	0	0	0	5	10,0	11	22,0	34	68,0
КБЦ "Звездара"	1	1,2	1	1,2	8	9,9	20	24,7	51	63,0
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	2	4,3	43	93,5
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,2	0	0	0	0	7	29,2	16	66,7
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	3	27,3	6	54,5
Војномедицинска академија	1	3,3	3	10,0	6	20,0	9	30,0	11	36,7
Домови здравља	0	0,0	1	2,4	0	0,0	1	2,4	40	95,2
ДЗ Барајево	0	0	1	10,0	0	0	1	10,0	8	80,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	32	100,0
Укупно	6	1,7	7	2,0	26	7,6	62	18,0	243	70,6

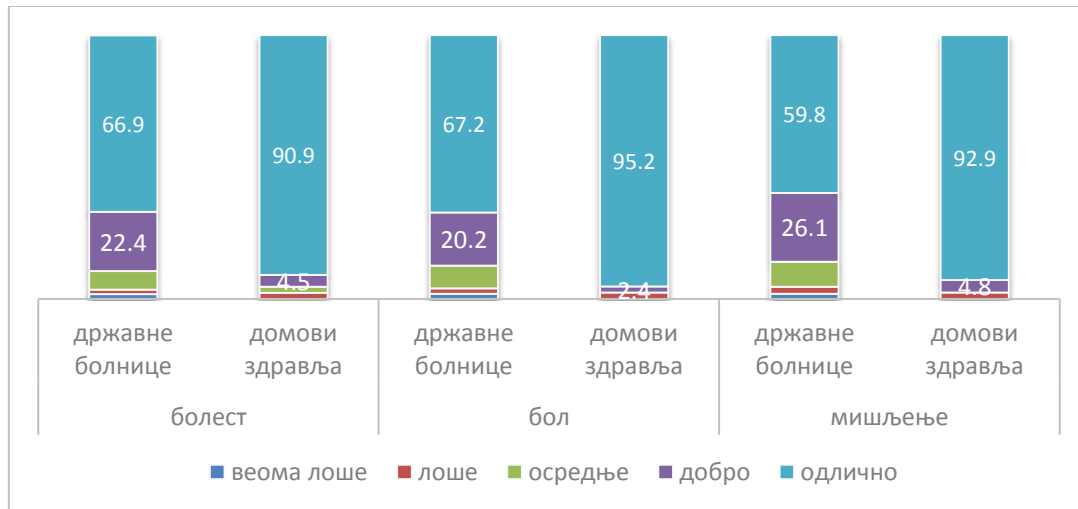
Укупно шест испитаника (четири у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“ и по један у КБЦ „Звездара“ и ВМА) оценило је веома лоше пажњу коју сестре посвећују њиховом мишљењу. Висок проценат од 90% или више испитаника у УКЦС, КБЦ „Звездара“, СБ за интерне болести Лазаревац, СБ за интерне болести Младеновац, ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево сматра да је пажња коју сестре посвећују мишљењу пацијената одлична и добра (Табела 33).

Табела 33. Задовољство пацијената пажњом коју сестре посвећују њиховом мишљењу, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	6	2,0	8	2,6	29	9,5	80	26,1	183	59,8
УКЦС	0	0	0	0	2	10,0	5	25,0	13	65,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	4	10,0	1	2,5	5	12,5	17	42,5	13	32,5
КБЦ "Земун"	0	0	1	2,1	5	10,4	15	31,3	27	56,3
КБЦ "Звездара"	1	1,2	1	1,2	6	7,1	23	27,4	53	63,1
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	1	2,2	44	95,7
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	2	8,0	8	32,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	3	27,3	2	18,2	5	45,5
Војномедицинска академија	1	3,1	4	12,5	5	15,6	9	28,1	13	40,6
Домови здравља	0	0,0	1	2,4	0	0,0	2	4,8	39	92,9
ДЗ Барајево	0	0	1	10,0	0	0	1	10,0	8	80,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	1	3,1	31	96,9
Укупно	6	1,7	9	2,6	29	8,3	82	23,6	222	63,8

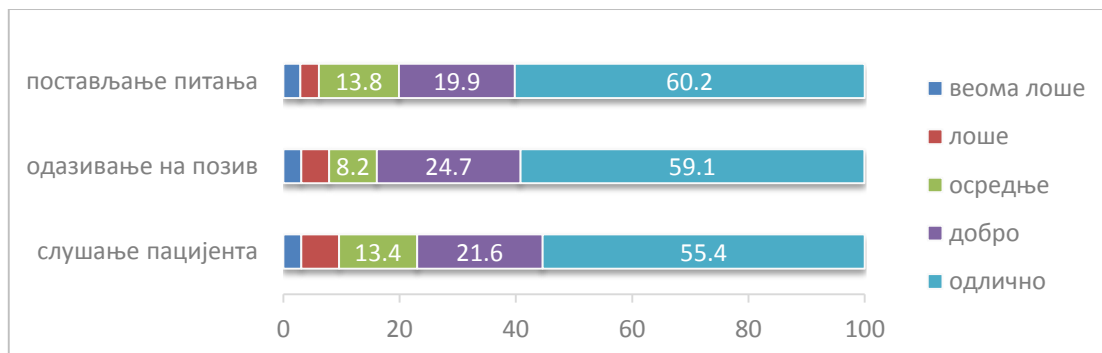
Са сва три испитивана аспекта задовољнији су испитаници у домовима здравља, а најнезадовољнији у државним болницама (Графикон 28), а разлика у задовољству између типова здравствених установа је статистички значајна.

Графикон 28. Задовољство пацијената на дијализи пажњом коју сестре посвећују њиховој болести, болу и мишљењу (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Око 55-60% пацијената је услуге лекара током дијализе оценило највишом оценом, и то време које лекар посвећује слушању пацијента 55,4% испитаника, хитно одазивање лекара на позив 59,1% и могућност постављања питања лекарима 60,2%. Петица или више испитаника је наведене аспекте оценило оценом 4-добро (Графикон 29).

Графикон 29. Задовољство пацијената на дијализи временом које лекар посвећује слушању пацијента, хитним одазивањем лекара на позив и могућношћу постављања питања лекарима (%), 2022. године

Укупно 3,1% пацијената (укупно 11) је време које лекар посвећује слушању пацијента оценило најлошијом оценом. Више од четвртине испитаника у ВМА и 17% у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" овај аспект оценило је лоше или веома лоше. Са друге стране, сви испитаници у ДЗ Барајево, и преко 90% испитаника у СБ за интерне болести Лазаревац и ДЗ Обреновац су оценили добро и одлично време које лекар посвећује слушању пацијента (Табела 34).

Три испитаника у КБЦ „Земун“ и по два испитаника у УКЦС, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, КБЦ „Звездара“ и ВМА је оценило веома лоше хитно одазивање лекара на позив, а још седамнаест испитаника је овај аспект оценило лоше, што на укупном нивоу чини укупно 7,9% незадовољних испитаника. Сви испитаници у домовима здравља сматрају да је хитно одазивање лекара на позив добро, односно одлично (Табела 35).

Табела 34. Задовољство пацијената временом које лекар посвећује слушању пацијента (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,5	23	7,4	46	14,8	75	24,1	156	50,2
УКЦС	1	5,0	3	15,0	2	10,0	3	15,0	11	55,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,3	4	9,8	19	46,3	6	14,6	9	22,0
КБЦ "Земун"	4	8,2	4	8,2	4	8,2	10	20,4	27	55,1
КБЦ "Звездара"	2	2,3	2	2,3	12	13,8	28	32,2	43	49,4
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	2	4,3	5	10,9	39	84,8
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,0	1	4,0	5	20,0	18	72,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	1	9,1	5	45,5	4	36,4
Војномедицинска академија	1	3,1	8	25,0	5	15,6	13	40,6	5	15,6
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	1	2,4	1	2,4	39	95,1
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	1	11,1	8	88,9
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	0	0	31	96,9
Укупно	11	3,1	23	6,5	47	13,4	76	21,6	195	55,4

Табела 35. Задовољство пацијената хитним одазивањем лекара на позив (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,6	17	5,5	29	9,4	84	27,2	168	54,4
УКЦС	2	10,0	1	5,0	3	15,0	4	20,0	10	50,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,0	4	10,0	3	7,5	19	47,5	12	30,0
КБЦ "Земун"	3	6,1	3	6,1	7	14,3	8	16,3	28	57,1
КБЦ "Звездара"	2	2,3	3	3,5	4	4,7	25	29,1	52	60,5
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	4	8,7	7	15,2	35	76,1
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	4	16,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	4	36,4	5	45,5
Војномедицинска академија	2	6,3	6	18,8	5	15,6	13	40,6	6	18,8
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	7,0	40	93,0
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	3	27,3	8	72,7
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	32	100,0
Укупно	11	3,1	17	4,8	29	8,2	87	24,7	208	59,1

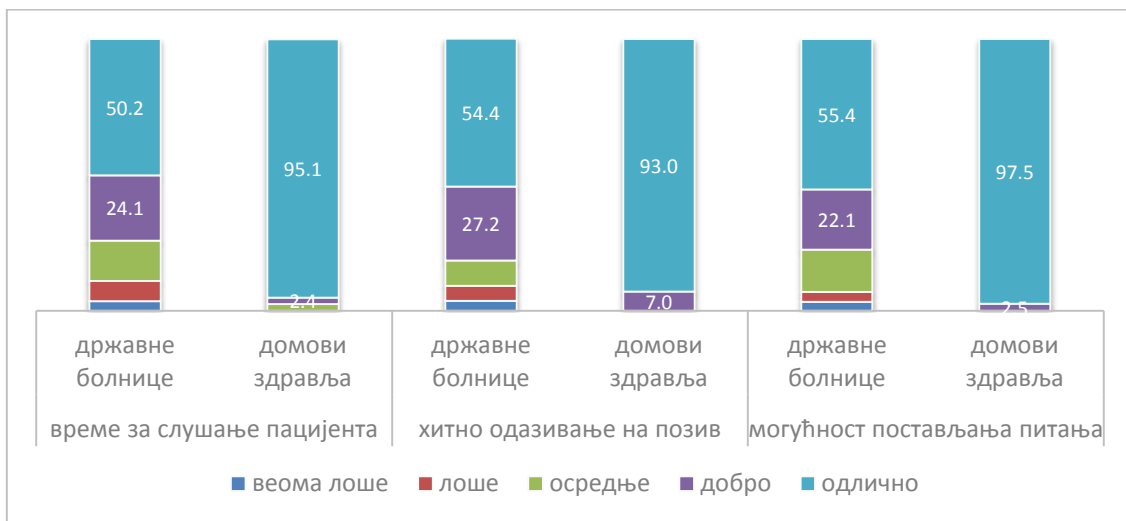
Могућност постављања питања лекарима веома лоше је оценило укупно 10 испитаника, а овај аспект лоше је оценило још укупно 11 испитаника, што представља укупно 6,1% незадовољних испитаника. Сви испитаници у ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево, као и преко 90% испитаника у СБ за интерне болести Лазаревац и СБ за интерне болести Младеновац сматрају да је могућност постављања питања лекарима добра и одлична (Табела 36).

Табела 36. Задовољство пацијената могућношћу постављања питања лекарима, по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,3	11	3,6	48	15,6	68	22,1	170	55,4
УКЦС	1	5,0	0	0	4	20,0	5	25,0	10	50,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,7	2	5,1	14	35,9	8	20,5	12	30,8
КБЦ "Земун"	2	4,2	5	10,4	6	12,5	7	14,6	28	58,3
КБЦ "Звездара"	2	2,3	1	1,2	14	16,3	21	24,4	48	55,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	7	15,2	38	82,6
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	2	8,0	3	12,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	1	9,1	4	36,4	5	45,5
Војномедицинска академија	1	3,1	3	9,4	6	18,8	13	40,6	9	28,1
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	1	2,5	39	97,5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	1	11,1	8	88,9
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	31	100,0
Укупно	10	2,9	11	3,2	48	13,8	69	19,9	209	60,2

У домовима здравља нема испитаника који су време које лекар посвећује слушању пацијента, хитно одазивање лекара на позив и могућност постављања питања лекарима оценили веома лоше и лоше. (Графикон 30).

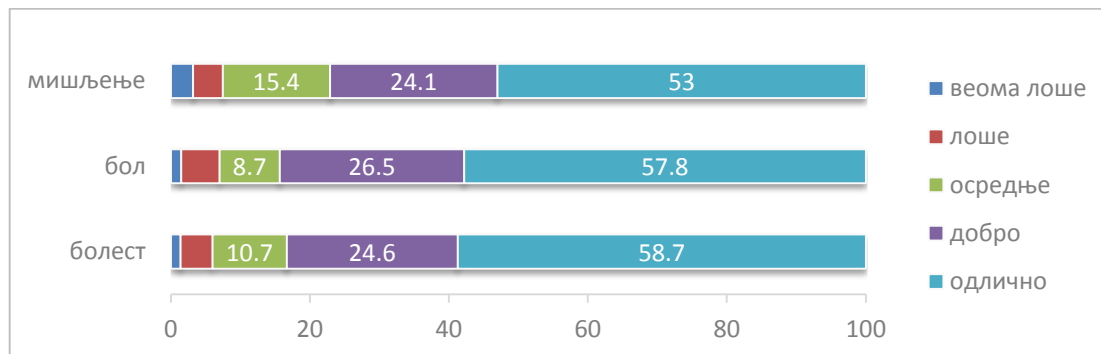
Графикон 30. Задовољство пацијената на дијализи временом које лекар посвећује слушању пацијента, хитним одазивањем лекара на позив и могућношћу постављања питања лекарима (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Статистичка разлика између домова здравља је значајна у погледу задовољства временом које лекар посвећује слушању пацијента ($p < 0,05$), хитним одазивањем лекара на позив ($p < 0,05$) и могућношћу постављања питања лекарима ($p < 0,05$).

Више од половине испитаника оценило је одлично пажњу коју лекари посвећују њиховом мишљењу, док је нешто веће учешће испитаника који су највишом оценом оценили пажњу коју лекари посвећују њиховом болу (57,8%) и болести (58,7%). Још око четвртине испитаника сва три наведена аспекта оценило је оценом 4- добро (Графикон 31).

Графикон 31. Задовољство пацијената на дијализи пажњом коју лекари посвећују њиховој болести, болу и мишљењу (%), 2022. године

Укупно пет испитаника, два у КБЦ „Звездара“ и по један у УКЦС, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ и ВМА, су пажњу коју лекари посвећују болести пацијената оценили веома лоше, док је још шеснаест испитаника овај аспект оценило лоше, што чини укупно 6% незадовољних. У ДЗ Обреновац сви испитаници су пажњу коју лекари посвећују њиховој болести оценили одлично, а преко 90% испитаника у СБ за интерне болести Лазаревац, СБ за интерне болести Младеновац и ДЗ Обреновац је овај показатељ оценило као добро (4) или одлично (5) (Табела 37).

Табела 37. Задовољство пацијената пажњом коју лекари посвећују њиховој болести (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	5	1,6	16	5,2	37	12,1	84	27,5	163	53,4
УКЦС	1	5,0	1	5,0	4	20,0	4	20,0	10	50,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,4	3	7,3	10	24,4	15	36,6	12	29,3
КБЦ "Земун"	0	0	4	8,7	6	13,0	12	26,1	24	52,2
КБЦ "Звездара"	2	2,4	0	0	9	10,6	24	28,2	50	58,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,2	3	6,5	6	13,0	36	78,3
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	2	8,0	0	0	5	20,0	18	72,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	3	27,3	6	54,5
Војномедицинска академија	1	3,2	5	16,1	3	9,7	15	48,4	7	22,6
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,4	40	97,6
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	1	11,1	8	88,9
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	32	100,0
Укупно	5	1,4	16	4,6	37	10,7	85	24,6	203	58,7

Пет пацијента су пажњу коју лекари посвећују њиховом болу оценили као веома лоше и то 2 у КБЦ „Звездара“ и по један у УКЦС, КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" и ВМА. У ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево сви испитаници су пажњу коју лекари посвећују њиховом болу оценили одлично или добро. Сваки пети испитаник у УКЦС је био осредње задовољан (Табела 38).

Табела 38. Задовољство пацијената пажњом коју лекари посвећују њиховом болу (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	5	1,6	19	6,3	30	9,9	90	29,6	160	52,6
УКЦС	1	5,0	1	5,0	4	20,0	5	25,0	9	45,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,5	5	12,5	7	17,5	16	40,0	11	27,5
КБЦ "Земун"	0	0	4	8,2	6	12,2	12	24,5	27	55,1
КБЦ "Звездара"	2	2,4	2	2,4	4	4,8	27	32,5	48	57,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	2	4,3	8	17,4	36	78,3
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,3	1	4,3	5	21,7	16	69,6
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	3	27,3	6	54,5
Војномедицинска академија	1	3,1	6	18,8	4	12,5	14	43,8	7	21,9
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	1	2,5	39	97,5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	1	11,1	8	88,9
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	31	100,0
Укупно	5	1,5	19	5,5	30	8,7	91	26,5	199	57,8

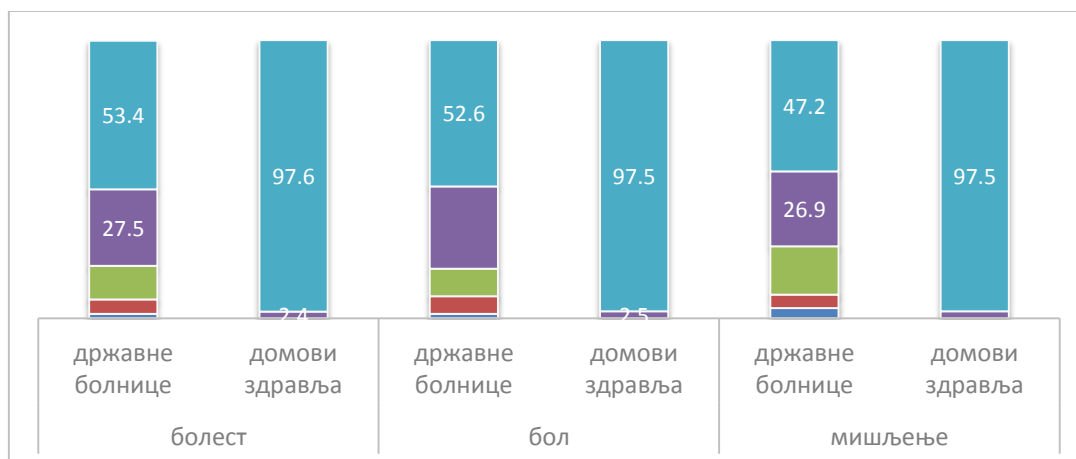
Највише испитаника који су пажњу коју лекари посвећују њиховом мишљењу оценили веома лоше и лоше је у УКЦС и КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње", око 15%, док у СБ за интерне болести Лазаревац, ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево нема испитаника који су незадовољни овим аспектом (Табела 39).

Табела 39. Задовољство пацијената пажњом коју лекари посвећују њиховом мишљењу (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,6	15	4,9	53	17,4	82	26,9	144	47,2
УКЦС	1	5,0	2	10,0	3	15,0	3	15,0	11	55,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,7	3	7,7	15	38,5	9	23,1	9	23,1
КБЦ "Земун"	2	4,3	3	6,4	11	23,4	9	19,1	22	46,8
КБЦ "Звездара"	3	3,5	3	3,5	12	14,0	26	30,2	42	48,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	1	2,2	11	24,4	33	73,3
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	1	4,0	3	12,0	5	20,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	0	0	5	45,5	5	45,5
Војномедицинска академија	1	3,1	3	9,4	8	25,0	14	43,8	6	18,8
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	1	2,5	39	97,5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	1	11,1	8	88,9
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	0	0	31	100,0
Укупно	11	3,2	15	4,3	53	15,4	83	24,1	183	53,0

Са сва три испитивана аспекта задовољнији су испитаници у домовима здравља, (Графикон 32), а разлика у задовољству између типова здравствених установа је статистички значајна.

Графикон 32. Задовољство пацијената на дијализи пажњом коју лекари посвећују њиховој болести, болу и мишљењу (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Начином на који медицинско особље брине о пацијентима током дијализе у Лондону највишом оценом (на седмостепеној скали) оценило је око 70% испитаника у 2021. години¹². Овај аспект у Швајцарској оцењен је највишом оценом¹⁴. Слично је и у Египту, где су пацијенти такође најзадовољнији аспектима бриге од стране лекара, а затим и медицинских сестара¹⁷. У интернационалној студији, која је обухватала пацијенте из Европе и Јужне Америке, више од половине испитаника (53%) се изјаснило позитивно у вези са бригом од стране медицинских сестара и нешто мање од половине (45%) у вези са бригом коју показују лекари⁹. Три четвртине пацијената на дијализи у Судану задовољно је бригом медицинских сестара¹⁸, што је мање него у Београду.

Права пацијента и безбедност поступка дијализе

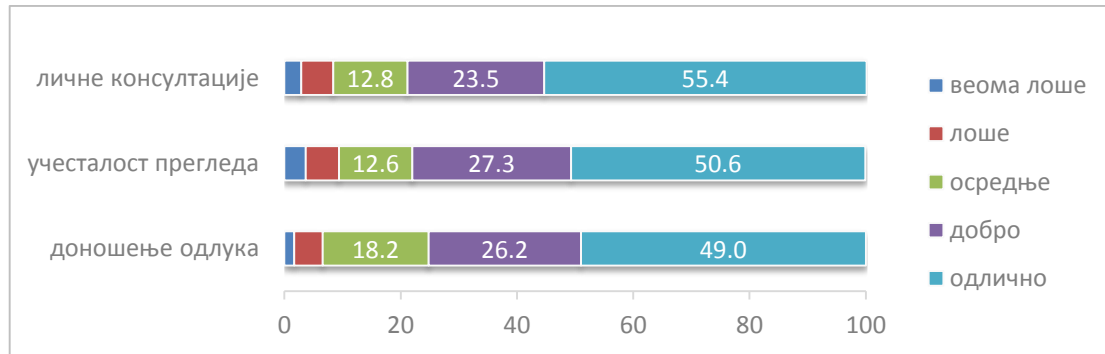
Здравствена заштита усмерена на пацијента повезана је са већим степеном придржавања пацијената прописаним режимима лечења и бољим клиничким исходима²⁰. Истраживања показују да пацијенти желе да имају активну улогу у свом лечењу, посебно ако се ради о дуготрајним, временски захтевним третманима који имају велики утицај на свакодневни живот, као што је дијализа¹⁹. У истраживању из Канаде, као један од кључних аспеката за унапређење, управо је идентификована сарадња са пацијентима на хемодијализи у циљу бољег управљања сопственом болешћу и целокупним здрављем²¹.

Још један аспект коме пацијенти на дијализи придају велику важност је безбедност самог третмана, што је и разумљиво, с обзиром да дијализни центри представљају комплексне организације које подразумевају употребу високе технологије и у којима је могућност грешке велика^{19,22}. Само неки аспекти у којима се јављају безбедносни ризици односе се на квалитет воде, употребу мембрана и контролу инфекције²². Стога је, у циљу креирања културе безбедности у дијализним центрима, важно идентификовати безбедносне ризике, укључујући и оне перцепиране од стране самих пацијената.

Резултати

Више од половине (55,4%) испитаника веома је задовољно могућношћу добијања личних консултација, док је нешто нижи проценат оних који су веома задовољни учесталошћу лекарских прегледа (50,6%) и учешћем у доношењу одлука о лечењу (49%). Око четвртине испитаника наведене аспекте оценило је оценом 4- добро (Графикон 33).

Графикон 33. Задовољство пацијената на дијализи учешћем у доношењу одлука о лечењу, учесталошћу лекарских прегледа и могућношћу добијања личних консултација (%), 2022. године

Највећи удео испитаника који су учешће у доношењу одлука о лечењу оценили одлично је у ДЗ Обреновац (96,8%). У СБ за интерне болести Лазаревац, СБ за интерне болести Младеновац, ВМА, ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево нема испитаника који су незадовољни овим аспектом. Највећи број испитаника који су могућност доношења одлука о свом лечењу оценили веома лоше и лоше је у УДК, а затим у КБЦ „Земун“ (Табела 40).

Табела 40. Задовољство пацијената учешћем у доношењу одлука о лечењу (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	6	2,0	17	5,6	62	20,3	78	25,5	143	46,7
УКЦС	1	5,0	1	5,0	6	30,0	7	35,0	5	25,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,5	3	7,5	21	52,5	5	12,5	10	25,0
КБЦ "Земун"	1	2,1	5	10,6	10	21,3	11	23,4	20	42,6
КБЦ "Звездара"	1	1,2	4	4,7	7	8,2	30	35,3	43	50,6
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	4	8,7	2	4,3	40	87,0
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	4	16,0	5	20,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	2	18,2	1	9,1	0	0	3	27,3	5	45,5
Војномедицинска академија	0	0	3	9,4	10	31,3	15	46,9	4	12,5
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	1	2,4	13	31,7	27	65,9
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	6	60,0	4	40,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,2	7	22,6	23	74,2
Укупно	6	1,7	17	4,9	63	18,2	91	26,2	170	49,0

Укупно 13 испитаника (4 у УКЦС, по 3 у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ и ВМА, и по 1 у КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“ и СБ за интерне болести Младеновац) оценило је учесталост лекарских прегледа најлошијом оценом. Трећина испитаника у УКЦС (35%) и четвртина испитаника у ВМА (25%) сматра да је учесталост лекарских прегледа лоша или веома лоша. Највеће учешће веома задовољних овим аспектом је у УДК (81,8%), СБ за интерне болести Лазаревац (76,1%) и ДЗ Обреновац (75%), (Табела 41).

Табела 41. Задовољство пацијената учесталашћу лекарских прегледа (%), по здравственим установама, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	13	4,2	20	6,5	42	13,7	85	27,7	147	47,9
УКЦС	4	20,0	3	15,0	3	15,0	3	15,0	7	35,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,5	3	7,5	7	17,5	18	45,0	9	22,5
КБЦ "Земун"	1	2,1	4	8,3	8	16,7	12	25,0	23	47,9
КБЦ "Звездара"	1	1,2	2	2,3	6	7,0	30	34,9	47	54,7
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	3	6,5	2	4,3	6	13,0	35	76,1
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,2	0	0	3	12,5	6	25,0	14	58,3
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	1	9,1	9	81,8
Војномедицинска академија	3	9,4	5	15,6	12	37,5	9	28,1	3	9,4
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	2	4,9	10	24,4	29	70,7
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	11,1	3	33,3	5	55,6
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	7	21,9	24	75,0
Укупно	13	3,7	20	5,7	44	12,6	95	27,3	176	50,6

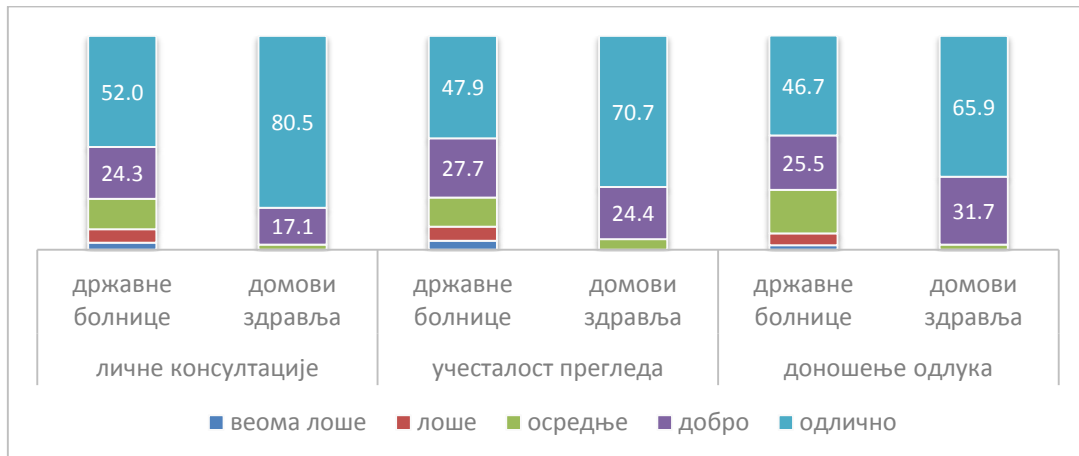
Најмање задовољни могућношћу добијања личних консултација су пацијенти у УКЦС где је било 30% незадовољних и око 70% задовољних испитаника. Са друге стране, у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ највише је испитаника који су оценили могућност добијања личних консултација са осредњом оценом. У обе СБ за интерне болести (Лазаревац и Младеновац) и оба Дома здравља (Барајево и Обреновац) нема испитаника који су незадовољни могућношћу добијања личних консултација (Табела 42).

Табела 42. Задовољство пацијената могућношћу добијања личних консултација (%), по здравственим установама, 2022. година

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,3	19	6,3	43	14,1	74	24,3	158	52,0
УКЦС	3	15,0	3	15,0	0	0	6	30,0	8	40,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,0	3	7,5	18	45,0	6	15,0	11	27,5
КБЦ "Земун"	2	4,2	4	8,3	5	10,4	8	16,7	29	60,4
КБЦ "Звездара"	2	2,4	1	1,2	9	10,7	24	28,6	48	57,1
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	2	4,5	8	18,2	34	77,3
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	3	12,0	5	20,0	17	68,0
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	0	0	4	36,4	6	54,5
Војномедицинска академија	0	0	8	25,0	6	18,8	13	40,6	5	15,6
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	1	2,4	7	17,1	33	80,5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	11,1	3	33,3	5	55,6
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	4	12,5	28	87,5
Укупно	10	2,9	19	5,5	44	12,8	81	23,5	191	55,4

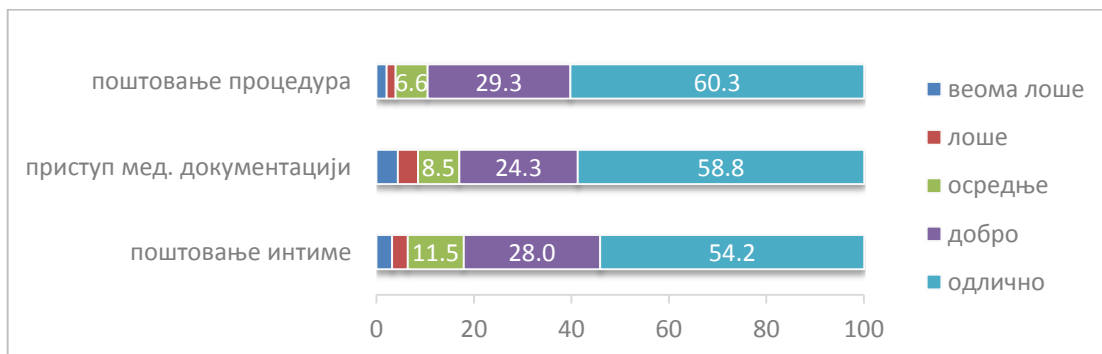
Учешћем у доношењу одлука о лечењу, учесталашћу лекарских прегледа и могућношћу добијања личних консултација задовољнији су испитаници из домова здравља (Графикон 34). Разлика у задовољству свим наведеним аспектима пружања услуга је статистички значајна.

Графикон 34. Задовољство пацијената на дијализи учешћем у доношењу одлука о лечењу, учесталосту лекарских прегледа и могућношћу добијања личних консултација (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Већина испитаника (90%) је задовољна (оцена 4 или 5) поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе, док је нешто нижи проценат (око 82%) оних који су задовољни поштовањем интима током дијализе и/или прегледа и могућношћу приступа медицинској документацији (83%) (Графикон 35).

Графикон 35. Задовољство пацијената на дијализи поштовањем њихове интима током дијализе и/или прегледа, могућношћу приступа медицинској документацији и поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе (%), 2022. година

По три испитаника у УКЦС и КБЦ "Звездара", 2 у ВМА и један у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, КБЦ „Земун“ и СБ за интерне болести Младеновац су веома лоше оценили поштовање њихове интима током дијализе и/или прегледа. Учешће задовољних испитаника поштовањем њихове интима од 90% и више је у СБ за интерне болести Лазаревац и оба дома здравља (Табела 43).

Највеће учешће испитаника који су веома лоше и лоше оценили могућност приступа својој медицинској документацији је у УКЦС (41%), ВМА (18,7%) и КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ (10,2%). У УДК два од укупно седам пацијената је незадовољно овим аспектом. Са друге стране, у СБ за интерне болести Младеновац и ДЗ Барајево нема испитаника који су приступ медицинској документацији оценили веома лоше и лоше. Деведест или више процената задовољних испитаника је било у СБ за интерне болести Лазаревац и оба дома здравља (Табела 44).

Табела 43. Задовољство пацијената поштовањем њихове интимае током дијализе и/или прегледа (%), по здравственим установама, 2022. година

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,6	11	3,6	39	12,8	90	29,5	154	50,5
УКЦС	3	15,0	1	5,0	3	15,0	7	35,0	6	30,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,4	3	7,3	16	39,0	11	26,8	10	24,4
КБЦ "Земун"	1	2,1	1	2,1	3	6,4	13	27,7	29	61,7
КБЦ "Звездара"	3	3,6	1	1,2	5	6,0	24	28,9	50	60,2
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,2	2	4,3	10	21,7	33	71,7
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	2	8,0	6	24,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	3	27,3	6	54,5
Војномедицинска академија	2	6,3	4	12,5	6	18,8	16	50,0	4	12,5
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	1	2,4	7	16,7	34	81,0
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	10,0	2	20,0	7	70,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	5	15,6	27	84,4
Укупно	11	3,2	11	3,2	40	11,5	97	28,0	188	54,2

Табела 44. Задовољство пацијената могућношћу приступа медицинској документацији (%), по здравственим установама, 2022. година

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	14	4,7	14	4,7	28	9,3	73	24,3	171	57,0
УКЦС	4	23,5	3	17,6	1	5,9	3	17,6	6	35,3
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,1	2	5,1	2	5,1	21	53,8	12	30,8
КБЦ "Земун"	3	6,4	0	0	10	21,3	9	19,1	25	53,2
КБЦ "Звездара"	3	3,6	2	2,4	6	7,1	20	23,8	53	63,1
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,2	1	2,2	1	2,2	2	4,4	40	88,9
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	2	8,0	3	12,0	20	80,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	1	9,1	3	27,3	6	54,5
Војномедицинска академија	1	3,1	5	15,6	5	15,6	12	37,5	9	28,1
Домови здравља	1	2,4	0	0,0	1	2,4	10	23,8	30	71,4
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	10,0	3	30,0	6	60,0
ДЗ Обреновац	1	3,1	0	0	0	0	7	21,9	24	75,0
Укупно	15	4,4	14	4,1	29	8,5	83	24,3	201	58,8

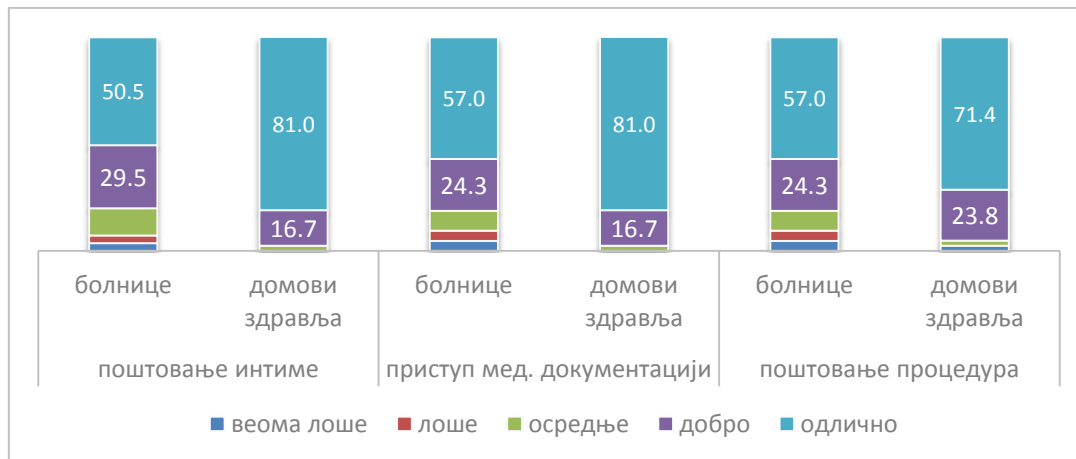
Сви пацијенти у УДК, ДЗ Барајево и ДЗ Обреновац су задовољни поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе. Незадовољних (оцене 1- веома лоше и 2- лоше) је укупно 13 (3,9%), највише у УКЦС (3 испитаника или 16%) , ВМА (3 испитаника, 9,4%) и КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ (3 испитаника, 7,9%) (Табела 45).

Табела 45. Задовољство пацијената поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе (%), по здравственим установама, 2022. година

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	7	2,4	6	2,0	22	7,5	89	30,3	170	57,8
УКЦС	1	5,3	2	10,5	1	5,3	6	31,6	9	47,4
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,3	1	2,6	3	7,9	18	47,4	14	36,8
КБЦ "Земун"	2	4,8	0	0	6	14,3	9	21,4	25	59,5
КБЦ "Звездара"	1	1,2	0	0	7	8,4	24	28,9	51	61,4
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	1	2,3	1	2,3	5	11,4	37	84,1
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	1	4,0	5	20,0	19	76,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	0	0	3	27,3	8	72,7
Војномедицинска академија	1	3,1	2	6,3	3	9,4	19	59,4	7	21,9
Домови здравља	0	0	0	0	0	0	9	22,0	32	78,0
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	3	33,3	6	66,7
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	6	18,8	26	81,3
Укупно	7	2,1	6	1,8	22	6,6	98	29,3	202	60,3

Поштовањем интима током дијализе и/или прегледа, могућношћу приступа медицинској документацији и поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе задовољни су готово сви испитаници у домовима здравља. Висок ниво задовољства наведеним аспектима бележи се и у болницама где је око 80% задовољних испитаника (Графикон 36).

Графикон 36. Задовољство пацијената на дијализи поштовањем њихове интима током дијализе и/или прегледа, могућношћу приступа медицинској документацији и поштовањем процедура за пружање безбедних поступака дијализе (%), према типу здравствене установе, 2022. година

У испитивањима задовољства корисника хроничним програмом дијализе која су спроведена 2019. и 2020. године испитаници су се о задовољству бригом медицинског особља, правима пацијената и безбедношћу поступка дијализе, изјашњавали потврдно и одрично. Обе претходне године бележи се висок ниво задовољства корисника наведеним аспектима (око 94% испитаника је било задовољно како медицинске сестре током дијализе брину о њима, док је нешто мање њих, око 90,8% било задовољно бригом лекара). У 2019. години, учесталост лекарских прегледа било је задовољно 88,4% испитаника, а могућношћу личних консултација са лекаром чак 94,9% њих. Већина испитаника, 86,6% навела је да може да учествује у доношењу одлука о свом лечењу када то жели. Незнатно нижи ниво задовољства бележи се 2020. године.

У 2021. години учесталосту лекарских прегледа било је задовољно 83,7% испитаника, могућношћу личних консултација са лекаром 87,8% њих док је 84,4% навело да може да учествује у доношењу одлука о свом лечењу када то жели.

Нешто мање од половине пацијената на дијализи у Лондону задовољство могућношћу учешћа у доношењу одлука о сопственом лечењу оценило је са највећом оценом, док је две трећине пацијената поштовање интимности током прегледа оценило исто¹². У Швајцарској су, пацијенти такође, већом оценом оценили поштовање приватности (просечна оцена 1,27 на скали од 1 до 4, при чему је резултат бољи што је ближи јединици), него могућност учествовања у доношењу одлука (1,63)¹⁴. Када је у питању безбедност поступка дијализе, подаци из истраживања спроведеног у Америци показују да се око 14% пацијената осећа небезбедно, што је знатно више у односу на резултате из Београда²². Са аспекта пацијената у Швајцарској безбедност поступка дијализе је на високом нивоу (просечна оцена 1,27 на скали од 1 до 4, при чему је резултат бољи што је ближи јединици)¹⁴.

Компликације дијализе и придржавање режима лечења

Иако хемодијализа, за већину пацијената који захтевају замену бубрежне функције, представља третман који спашава живот, њено спровођење повезано је са појавом низа компликација. У зависности од многих фактора (присуство коморбидитета као што су дијабетес, хипертензија, васкуларни поремећаји, компромитована срчана функција, затим старија животна доб, нутритивни статус итд) пацијенти различито реагују на хемодијализу. Симптоми које пацијенти најчешће пријављују су умор, хипотензија, грчеви, вртоглавица, главобоља, свраб, бол у леђима, а у мањој мери и наузеја и повраћање²³.

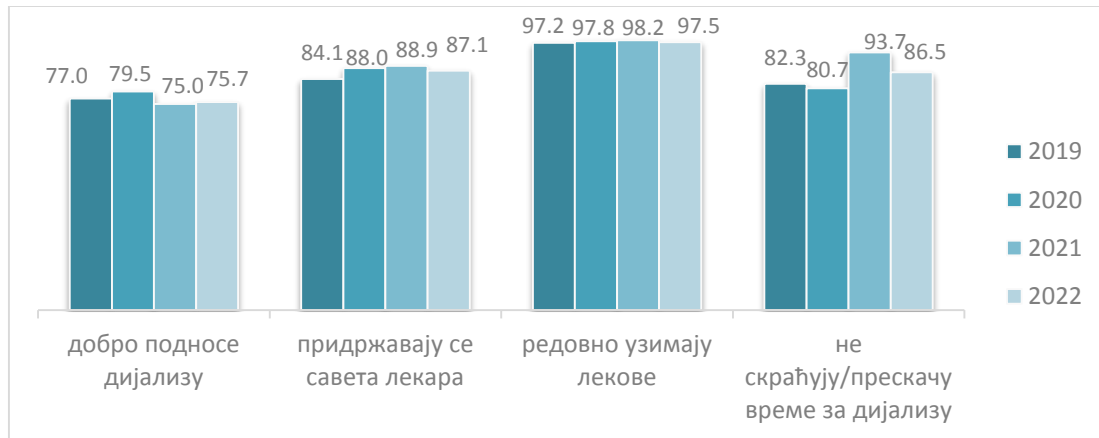
Од пацијената на дијализи очекује се да прате сва упутства у вези са третманом, укључујући и савете у вези са употребом лекова, начином исхране и узимања течности, јер је то од пресудне важности за успоравање напредовања болести и смањење компликација²⁴. Међутим, истраживања показују да се бар око половине пацијената не придржава неких од аспеката режима лечења. Непридржавање режима лечења током дијализе може довести до озбиљних, по живот опасних, компликација (хронична анемија, конгестивна срчана инсуфицијенција, леукопенија, крварење, инфекције), па је као такво повезано са већим стопама хоспитализације и морталитета ових пацијената^{24,25}.

Резултати

Као и претходне три године, испитаници су на питања у вези са компликацијама дијализе и придржавањем режима лечења изјашњавали потврдно и одрично. Од укупног броја испитаника који су одговорили на питање, три четвртине (75,7%) добро подноси дијализу, што је у нивоу претходне три године. Око 87% испитаника навело је да се придржава савета лекара, док је, као и три претходне године, већина пацијената навела да редовно узима лекове (97,5%). На питање да ли скраћују/прескачу време које је одређено за дијализу, 86,5% пацијената одговорило је негативно, за 7% мање него 2021, али за 6% више него 2020. и 4% више него 2019 године (Графикон 37).

Преко 95% испитаника у ДЗ Обреновац изјавило је да добро подносе дијализу, а најмање учешће ових испитаника је у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" (само 34,1%). Сви испитаници у ДЗ Обреновац придржавају се савета лекара, док се у осталим установама овај проценат креће од 78% у СБ за интерне болести Лазаревац и ВМА до 94,7% у УКЦС. У четири установе (УКЦС, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, УДК и ДЗ Барајево) сви пацијенти су изјавили да редовно узимају терапију, као и преко 90% испитаника у преосталим установама. У УДК и оба дома здравља, такође сви пацијенти поштују време за дијализу, док у КБЦ „Звездара“ скоро 25% испитаника скраћује/прескаче термин за дијализу (Табела 46).

Графикон 37. Процент пацијената који добро подноси дијализу, придржава се савета лекара, редовно узима лекове и не скраћује/прескаче време одређено за дијализу, 2019-2022. године

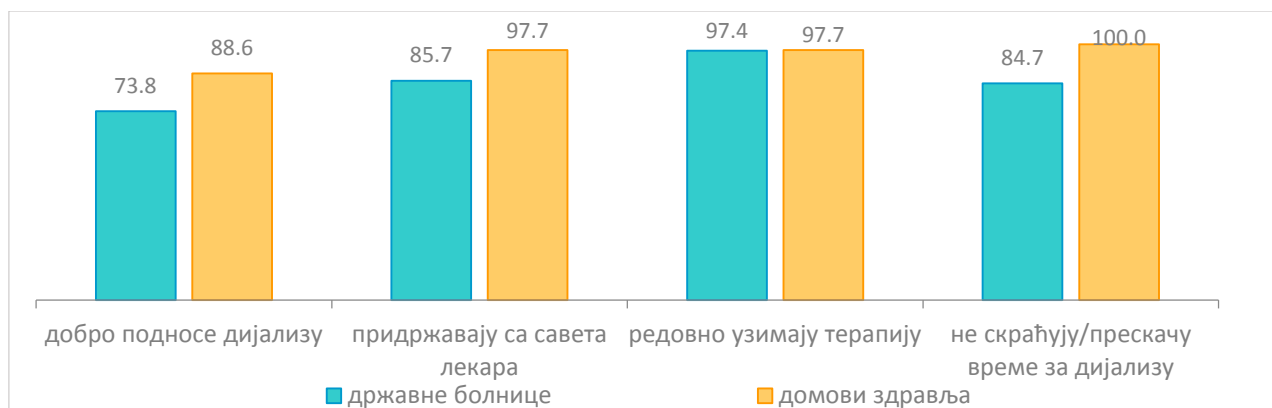

Табела 46. Пацијенти који добро подnose дијализу, придржавају се савета лекара, редовно узимају лекове и не скраћују/прескаче време одређено за дијализу, према здравственим установама, 2022. година (%)

	Добро подnose дијализу		Придржавају се савета лекара		Редовно узимају лекове		Не скраћују/прескаче време за дијализу	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	222	73,8	263	85,7	302	97,4	260	84,7
УКЦС	16	80,0	18	94,7	20	100,0	17	85,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	14	34,1	36	90,0	40	100,0	37	92,5
КБЦ "Земун"	37	75,5	42	84,0	50	98,0	44	89,8
КБЦ "Звездара"	71	84,5	77	90,6	84	97,7	65	76,5
СБ за интерне болести Лазаревац	29	74,4	35	77,8	44	97,8	37	82,2
СБ за интерне болести Младеновац	20	80,0	20	80,0	24	96,0	23	92,0
Универзитетска дечја клиника	9	81,8	10	90,9	11	100,0	11	100,0
Војномедицинска академија	26	81,3	25	78,1	29	90,6	26	81,3
Домови здравља	39	88,6	42	97,7	43	97,7	41	100
ДЗ Барајево	8	66,7	10	90,9	12	100,0	10	100,0
ДЗ Обреновац	31	96,9	32	100,0	31	96,9	31	100,0
Укупно здравствене установе	261	75,7	305	87,1	345	97,5	301	86,5

У болницама је мања учесталост пацијената који добро подnose дијализу, као и оних који се придржавају савета лекара него у домовима здравља (Графикон 38). Међутим, ова разлика није статистички значајна. Удео испитаника који су изјавили да редовно узимају терапију од око 97% приближно је исти у болницама и домовима здравља. Сви испитаници у домовима здравља придржавају се времена за дијализу, као и 84,7% испитаника у болницама.

Графикон 38. Процент пацијената који добро подноси дијализу, придржава се савета лекара, редовно узима лекове и не скраћује/прескаче време одређено за дијализу, према типу здравствене установе, 2022. године

У истраживању које је спроведено међу пацијентима на дијализи у Енглеској, чак 82% испитаника као компликацију дијализе осећало је умор, 76% симптоме у вези са падом тензије, 74% грчеве, 63% вртоглавицу и око половине испитаника главобољу, свраб и бол у леђима²³. Друге студије су показале да око 10% пацијената има компликације у вези са менталним здрављем, депресију и анксиозност, као и да се свега око 12% пацијената у потпуности осећа добро за време трајања процеса лечења дијализом²⁶. Међу пацијентима у Индији нешто више од половине (51,4%) има компликације повезане са дијализом²⁷. У истом истраживању показано је и да 88,6% пацијената (више него у Београду) никада не скраћује/пропушта време предвиђено за дијализу. Око две петине пацијената на дијализи у Турској не придржава се савета лекара у вези са исхраном и уносом течности, петина не узима редовно лекове, а трећина не поштује време предвиђено за дијализу, док је квалитативна студија спроведена у Аустралији показала да више од половине пацијената на дијализи не узима редовно прописану терапију, што све указује на то да пацијенти у Београду у већој мери преузимају одговорност за своје здравље придржавајући се свих аспеката режима лечења дијализом^{28,29}.

Информације о дијализи

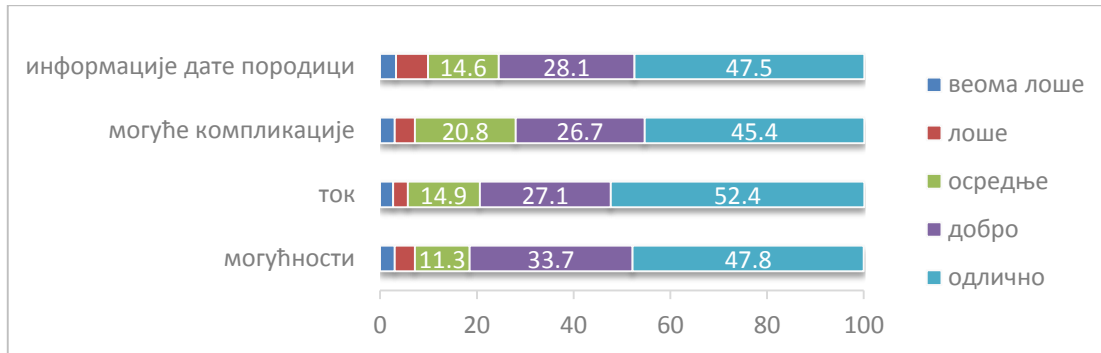
Детаљно и тачно информисање пацијената на дијализи има важне клиничке импликације. Наиме, унапређење знања пацијената о управљању болешћу олакшава дугорочни успех лечења и прилагођавање пацијената на своје стање. Тачне информације које се пружају пацијентима су од суштинског значаја приликом израде индивидуалног терапијског плана који промовише промену понашања повезаних са здрављем и оснажује пацијенте за управљање сопственом болешћу³⁰. Са аспекта здравствених радника обезбеђивање довољне количине информација потребно је да буде више усредсређено на пацијента, једноставно, искрено, културолошки релевантно, на начин да се отклоне погрешна уверења о болести³¹.

Резултати

Преко половине испитаника веома је задовољно информацијама које добијају о току њихове дијализе, око 48% је веома задовољно информацијама о могућностима дијализе и информацијама које су дате породици о њиховом здравственом проблему и третману, док је 45% веома задовољних информацијама о могућим компликацијама дијализе. Између четвртине и трећине испитаника сматра да су добро информисани о наведеним аспектима, док се проценат незадовољних креће од 5,7% незадовољних информацијама о току дијализе до 10% незадовољних информацијама датих породици (Графикон 39).

Током 2019. и 2020. године, када су се испитаници о задовољству информацијама о могућностима, току, компликацијама дијализе и информацијама датим породици изјашњавали потврдно и одрично, задовољних овим аспектима је било преко 90% када су у питању информације о могућностима, току и могућим компликацијама дијализе, док је информацијама о пацијентовом здравственом проблему и третману које су дате његовој породици било задовољно око 88%. У 2021. години пацијенти су од 59% до 64% оценили информације о дијализи одлично, што је више од 2022. године.

Графикон 39. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о могућностима, току, компликацијама дијализе и информацијама датим породици (%), 2022. године

Највећи удео испитаника који су незадовољни информацијама које добијају о могућностима дијализе је у УКЦС, 15,8% (10,5% веома незадовољних и 5,3% незадовољних), и у ВМА (3,1% веома незадовољних и 12,5% незадовољних) и ДЗ Барајево (12,5% веома незадовољних, нема незадовољних). У УДК и ДЗ Обреновац нема незадовољних испитаника (Табела 47).

Табела 47. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о могућностима дијализе, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	9	3,1	14	4,7	38	12,9	103	34,9	131	44,4
УКЦС	2	10,5	1	5,3	3	15,8	5	26,3	8	42,1
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,3	2	5,3	5	13,2	21	55,3	8	21,1
КБЦ "Земун"	0	0	2	4,4	7	15,6	15	33,3	21	46,7
КБЦ "Звездара"	1	1,2	4	4,8	6	7,2	33	39,8	39	47,0
СБ за интерне болести Лазаревац	2	4,7	1	2,3	2	4,7	7	16,3	31	72,1
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,2	0	0	4	16,7	7	29,2	12	50,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	3	27,3	7	63,6
Војномедицинска академија	1	3,1	4	12,5	10	31,3	12	37,5	5	15,6
Домови здравља	1	2,5	0	0	0	0	10	25	29	72,5
ДЗ Барајево	1	12,5	0	0	0	0	2	25,0	5	62,5
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	8	25,0	24	75,0
Укупно	10	3,0	14	4,2	38	11,3	113	33,7	160	47,8

Укупно девет пацијената (3 у СБ за интерне болести Лазаревац по 2 у УКЦС, КБЦ „Земун“ и по 1 у КБЦ „Звездара“ и СБ за интерне болести Младеновац) су информације које добијају о току дијализе оценили веома лоше. Највише пацијената који су информације о току дијализе оценили као лоше или веома лоше је било у УКЦС (15,8%) и ВМА (15,6%). У ДЗ Обреновац су сви испитаници задовољни овим аспектом, као и преко 90% испитаника у КБЦ „Звездара“ (Табела 48).

Табела 48. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о току дијализе, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	9	3,1	10	3,4	49	16,6	81	27,5	146	49,5
УКЦС	2	11,1	1	5,6	4	22,2	4	22,2	7	38,9
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	3	7,7	19	48,7	6	15,4	11	28,2
КБЦ "Земун"	2	4,2	0	0	7	14,6	13	27,1	26	54,2
КБЦ "Звездара"	1	1,3	1	1,3	5	6,3	31	38,8	42	52,5
СБ за интерне болести Лазаревац	3	7,0	1	2,3	2	4,7	6	14,0	31	72,1
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	4	16,0	4	16,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	1	9,1	8	72,7
Војномедицинска академија	0	0	4	12,9	6	19,4	16	51,6	5	16,1
Домови здравља	0	0	0	0	1	2,4	10	24,4	30	73,2
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	11,1	4	44,4	4	44,4
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	6	18,8	26	81,3
Укупно	9	2,7	10	3,0	50	14,9	91	27,1	176	52,4

Укупно 24 пацијента (5,7%) су информације о могућим компликацијама дијализе оценили веома лоше или лоше, а највише у УКЦС (16,7%) и ВМА (12,9%). У домовима здравља није било незадовољних испитаника (Табела 49).

Табела 49. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о могућим компликацијама дијализе, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,4	14	4,7	65	22,0	81	27,4	126	42,6
УКЦС	2	10,5	3	15,8	4	21,1	4	21,1	6	31,6
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,0	1	2,5	21	52,5	4	10,0	12	30,0
КБЦ "Земун"	1	2,2	1	2,2	8	17,8	13	28,9	22	48,9
КБЦ "Звездара"	1	1,3	3	3,8	13	16,3	31	38,8	32	40,0
СБ за интерне болести Лазаревац	2	4,5	1	2,3	4	9,1	8	18,2	29	65,9
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	5	20,0	4	16,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	2	18,2	1	9,1	7	63,6
Војномедицинска академија	1	3,1	4	12,5	8	25,0	16	50,0	3	9,4
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	5	12,2	9	22,0	27	65,9
ДЗ Барајево	0	0	0	0	3	30,0	3	30,0	4	40,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	2	6,5	6	19,4	23	74,2
Укупно	10	3,0	14	4,2	70	20,8	90	26,7	153	45,4

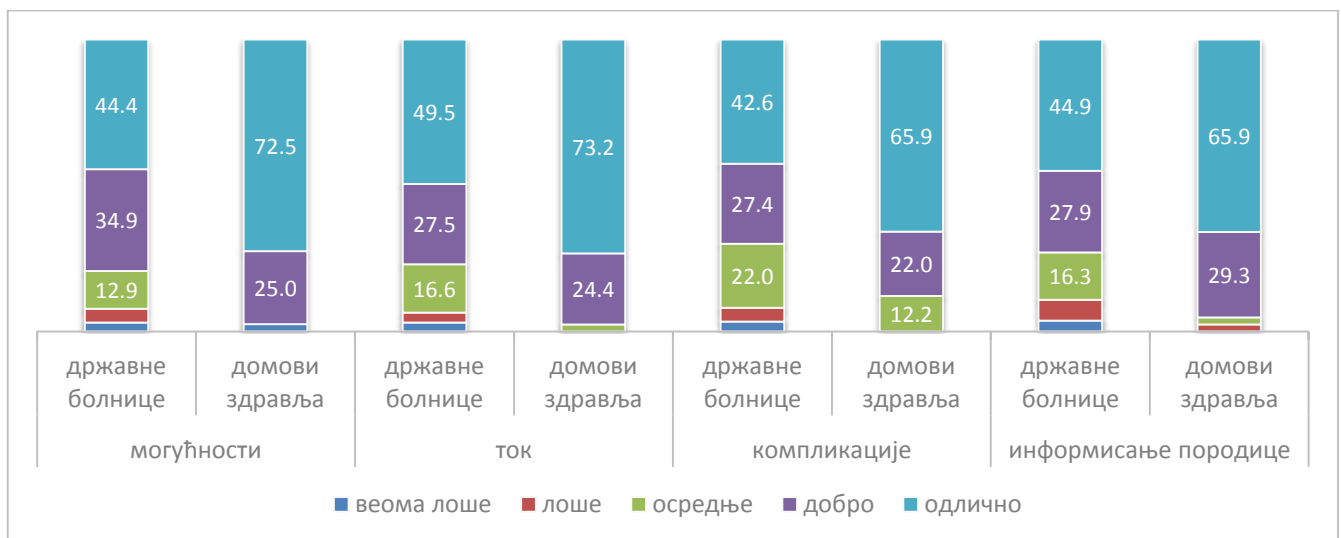
Највећи удео испитаника који је информације о здравственом стању и третману пацијента датим породици оценио веома лоше и лоше је у УКЦС (35%), а затим у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ (21%). Највећи удео задовољних (оцене одлично и добро) је у ДЗ Обреновац (96,9%), (Табела 50).

Табела 50. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о здравственом стању и третману пацијента датим породици, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,7	21	7,1	48	16,3	82	27,9	132	44,9
УКЦС	2	10,0	5	25,0	6	30,0	2	10,0	5	25,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,6	7	18,4	4	10,5	16	42,1	10	26,3
КБЦ "Земун"	2	4,5	2	4,5	7	15,9	11	25,0	22	50,0
КБЦ "Звездара"	2	2,5	2	2,5	12	15,0	27	33,8	37	46,3
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,3	0	0	6	13,6	5	11,4	32	72,7
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	4	16,0	4	16,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	1	9,1	2	18,2	7	63,6
Војномедицинска академија	2	6,3	4	12,5	8	25,0	15	46,9	3	9,4
Домови здравља	0	0	1	2,4	1	2,4	12	29,3	27	65,9
ДЗ Барајево	0	0	1	11,1	0		5	55,6	3	33,3
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	7	21,9	24	75,0
Укупно	11	3,3	22	6,6	49	14,6	94	28,1	159	47,5

Преко 90% испитаника у домовима здравља је задовољно свим наведеним аспектима информисања, изузев са информацијама о могућим компликацијама где је задовољних нешто мање, око 88% испитаника. Информацијама које добијају о току дијализе задовољно је 77% испитаника у болницама, а информацијама о могућностима дијализе 79%, могућим компликацијама 70% и информацијама датим породици задовољно је око 73% испитаника из ових установа. Треба напоменути да у домовима здравља нема испитаника који су информације о току и могућим компликацијама дијализе оценили веома лоше и лоше (Графикон 40). Између типова здравствених установа постоји статистички значајна разлика у задовољству информацијама о могућностима ($p < 0,05$), току ($p < 0,05$) и могућим компликацијама дијализе ($p < 0,05$), као и у задовољству информацијама које се преносе породици пацијента ($p < 0,05$).

Графикон 40. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о могућностима, току дијализе и могућим компликацијама дијализе и информацијама о здравственом проблему пацијента и третману које су дате породици (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Информације о лековима, лабораторијским налазима и здравственом стању

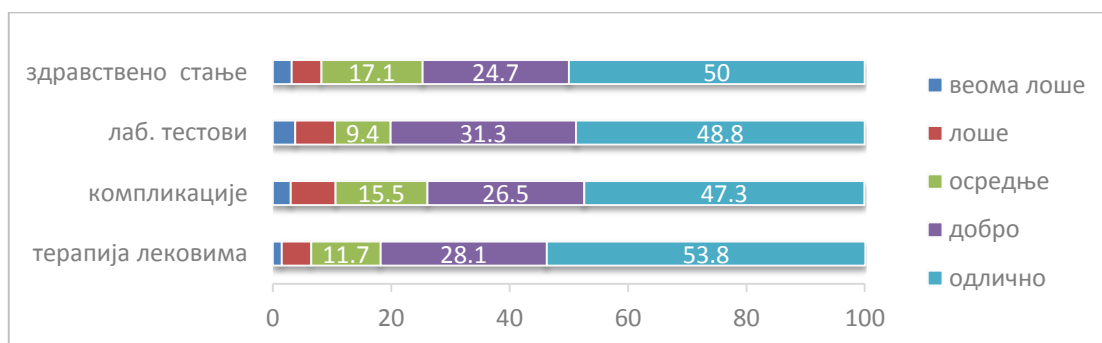
Резултати

Информације о терапији лековима одлично је оценило више од половине испитаника (53,8%), начин преношења информација о резултатима лабораторијских тестова 49%, о здравственом стању 50% испитаника, а информације о могућим компликацијама терапије лековима 47%. Још од 25% до 31% испитаника је наведене аспекте оценило врло добро. Удео незадовољних је низак и креће се од 6,5% (информације о терапији лековима) до 10,6% (информације о могућим компликацијама), (Графикон 41).

У 2021. години већи проценат испитаника је одлично оценио ове аспекте информисања (од 61% о информацијама о компликацијама до 68% за информације о терапији лековима).

У 2019. и 2020. години када су испитаници на питање о задовољству наведеним аспектима информисања одговарали са да и не, преко 90% испитаника је било задовољно информацијама о терапији лековима и готово 90% њих информацијама о могућим компликацијама терапије лековима (84,9% у 2019. и 88,5% у 2020. години), начином преноса резултата лабораторијских анализа (84,9% у 2019. и 89,9% у 2020. години) и начином преноса информација о здравственом стању (87,8% у 2019. и 86,5% у 2020. години).

Графикон 41. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о терапији лековима, могућим компликацијама терапије лековима, начинима преноса информација о резултатима лабораторијских тестова и о здравственом стању (%), 2022. године

Највећи удео испитаника који су незадовољни информацијама које добијају о терапији лековима је у УКЦС (5% веома незадовољних и 10% незадовољних) и у ВМА (3,1% и 12,5%), док у КБЦ „Звездара“, УДК, СБ за интерне болести Лазаревац и ДЗ Обреновац нема незадовољних (Табела 51).

Табела 51. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о терапији лековима, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	5	1,7	16	5,3	39	13,0	87	29,0	153	51,0
УКЦС	1	5,0	2	10,0	7	35,0	1	5,0	9	45,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,5	3	7,5	2	5,0	23	57,5	11	27,5
КБЦ "Земун"	1	2,1	1	2,1	7	14,6	12	25,0	27	56,3
КБЦ "Звездара"	0	0	3	3,8	9	11,3	29	36,3	39	48,8
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	2	4,5	3	6,8	2	4,5	37	84,1
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	4	16,0	3	12,0	17	68,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	0	0	1	9,1	9	81,8
Војномедицинска академија	1	3,1	4	12,5	7	21,9	16	50,0	4	12,5
Домови здравља	0	0,0	1	2,4	1	2,4	9	21,4	31	73,8
ДЗ Барајево	0	0	1	10	0	0	4	40,0	5	50,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	1	3,1	5	15,6	26	81,3
Укупно	5	1,5	17	5	40	11,7	96	28,1	184	53,8

Укупно 10 пацијената (по 2 УКЦС, КБЦ „Земун“ и СБ за интерне болести Лазаревац, и по 1 у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње", СБ за интерне болести Лазаревац, УДК и ВМА) су информације које добијају о могућим компликацијама терапије лековима оценили веома лоше. Највећи проценат незадовољних испитаника (оцене веома лоше-1 или лоше-2) био је у УКЦС (42%), а затим у ВМА (22,6%). У ДЗ Обреновац сви испитаници су оценили информације о могућим компликацијама као одлично или добро, док у осталим установама највише 86% у СБ за интерне болести Лазаревац (Табела 52).

Табела 52. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о могућим компликацијама терапије лековима, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	10	3,5	24	8,3	50	17,3	78	27,0	127	43,9
УКЦС	2	10,5	6	31,6	3	15,8	3	15,8	5	26,3
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,6	5	12,8	15	38,5	9	23,1	9	23,1
КБЦ "Земун"	2	4,7	2	4,7	8	18,6	14	32,6	17	39,5
КБЦ "Звездара"	0	0	3	3,8	11	14,1	27	34,6	37	47,4
СБ за интерне болести Лазаревац	2	4,7	2	4,7	2	4,7	4	9,3	33	76,7
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	3	12,0	5	20,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	2	18,2	1	9,1	7	63,6
Војномедицинска академија	1	3,2	6	19,4	6	19,4	15	48,4	3	9,7
Домови здравља	0	0,0	1	2,6	1	2,6	9	23,1	28	71,8
ДЗ Барајево	0	0	1	12,5	1	12,5	4	50,0	2	25,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	5	16,1	26	83,9
Укупно	10	3,0	25	7,6	51	15,5	87	26,5	155	47,3

Од укупно 13 пацијената који су начин како им се преносе информације о резултатима лабораторијских тестова оценили веома лоше, четири је било у КБЦ „Звездара“, 3 у УКЦС, по 2 су у КБЦ „Земун“ и СБ за интерне болести Младеновац и по један у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ и СБ за интерне болести Лазаревац, док је укупно 22 испитаника (7,3%) овај аспект оценили лоше. У ДЗ Обреновац нема незадовољних испитаника (Табела 53).

Табела 53. Задовољство пацијената на дијализи начином како им се преносе информације о резултатима лабораторијских тестова, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	13	4,3	22	7,3	32	10,7	99	33,0	134	44,7
УКЦС	3	15,8	4	21,1	2	10,5	6	31,6	4	21,1
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	1	2,5	4	10,0	5	12,5	19	47,5	11	27,5
КБЦ "Земун"	2	4,2	2	4,2	6	12,5	16	33,3	22	45,8
КБЦ "Звездара"	4	4,9	6	7,4	5	6,2	29	35,8	37	45,7
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,3	1	2,3	3	6,8	4	9,1	35	79,5
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	0	0	4	16,0	5	20,0	14	56,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	2	18,2	3	27,3	1	9,1	5	45,5
Војномедицинска академија	0	0	3	9,4	4	12,5	19	59,4	6	18,8
Домови здравља	0	0,0	1	2,4	0	0,0	8	19,0	33	78,6
ДЗ Барајево	0	0	1	10,0	0	0	3	30,0	6	60,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	5	15,6	27	84,4
Укупно	13	3,8	23	6,7	32	9,4	107	31,3	167	48,8

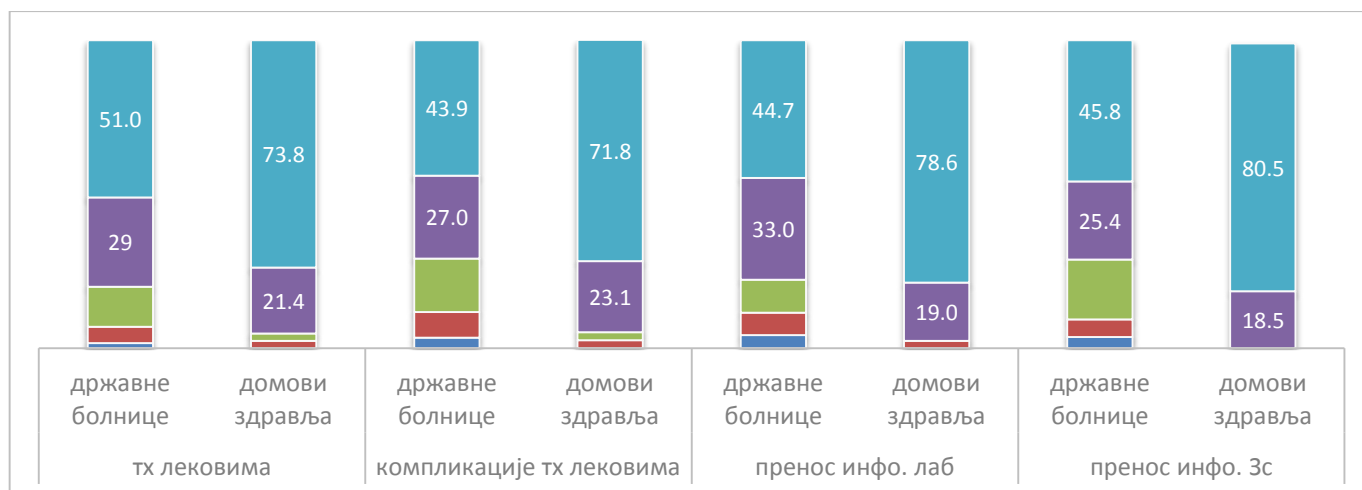
Највећи удео испитаника који је начин преноса информација о њиховом здравственом стању оценио веома лоше и лоше је у УКЦС (5% односно 20%), а осредње у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ (38,5%). Стопостотан удео задовољних (оцене 4 или 5) је у ДЗ Обреновац и ДЗ Барајево (Табела 54).

Табела 54. Задовољство пацијената на дијализи начином како им се преносе информације о њиховом здравственом стању, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,7	17	5,7	58	19,4	76	25,4	137	45,8
УКЦС	1	5,0	4	20,0	6	30,0	3	15,0	6	30,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	3	7,7	2	5,1	15	38,5	9	23,1	10	25,6
КБЦ "Земун"	1	2,1	4	8,3	7	14,6	14	29,2	22	45,8
КБЦ "Звездара"	3	3,8	5	6,3	6	7,5	28	35,0	38	47,5
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,3	0	0	6	13,6	4	9,1	33	75,0
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	4	16,0	4	16,0	16	64,0
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	2	18,2	1	9,1	7	63,6
Војномедицинска академија	0	0	2	6,3	12	37,5	13	40,6	5	15,6
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	19,5	33	80,5
ДЗ Барајево	0	0	0	0	0	0	4	44,4	5	55,6
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	4	12,5	28	87,5
Укупно	11	3,2	17	5,0	58	17,1	84	24,7	170	50,0

И са овим аспектима задовољнији су били испитаници из домова здравља (Графикон 42). Разлика у задовољству између типова здравствених установа је статистички значајна у погледу задовољства информацијама о терапији лековима ($p < 0,05$), компликацијама терапије лековима ($p < 0,05$) и начином преноса информација о здравственом стању пацијената ($p < 0,05$) и информацијама о резултатима лабораторијских тестова ($p < 0,05$).

Графикон 42. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о терапији лековима, могућим компликацијама терапије лековима, начинима преноса информација о резултатима лабораторијских тестова и о здравственом стању (%), према типу здравствене установе, 2022. године

Информације о стиловима живота

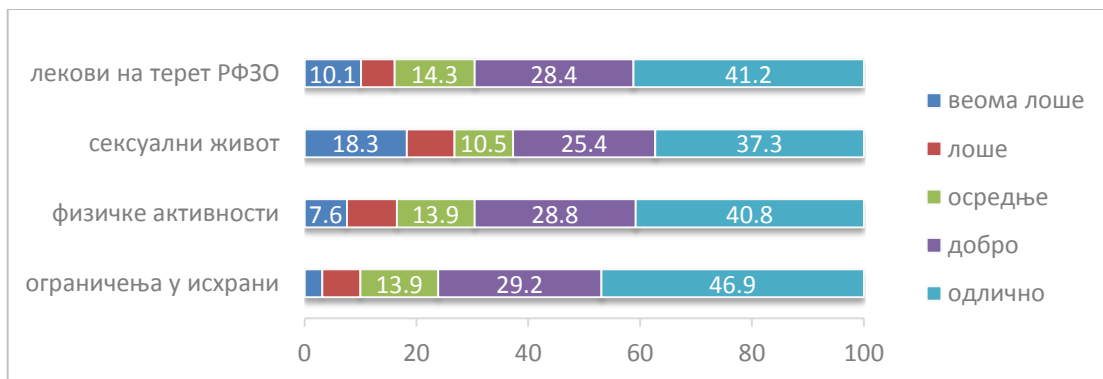
Резултати

Информације о ограничењима у исхрани одлично је оценило 47% испитаника, информације о физичким активностима око 41% испитаника, информације о сексуалном животу 37% и о лековима који се финансирају из средстава обавезног здравственог осигурања (РФЗО) 41%. Мало мање од 30% испитанка је информације о исхрани и физичкој активности оценила добро, док око четвртине испитаника сматра да су информације о сексуалном животу и лековима на терет РФЗО добре. Удео незадовољних се креће од 3,2% (информације о ограничењима у исхрани) до 18,3% (информације о сексуалном животу), (Графикон 43).

У поређењу са 2021. годином приметан је пад процента испитаника који су информације о стиловима живота оцењивали са оценом 5- одлично (од 52% о информацијама од сексуалном животу до 62% о ограничењима у исхрани у 2021. години)

У 2019. и 2020. години испитаници су на питање о задовољству ограничењима у исхрани, физичким активностима, сексуалном животу и лековима на терет РФЗО-а одговарали са да и не. У односу на 2019. годину бележи се виши ниво задовољства наведеним аспектима у 2020. години када је информацијама о ограничењима у исхрани било задовољно 94% испитаника (88,4% у 2019. години), информацијама о физичким активностима 86,6% (77,7% у 2019. години), информацијама о сексуалном животу 78,5% испитаника (67,4% у 2019. години) и информацијама о лековима на терет РФЗО-а 81,3% (73,2% у 2019. години).

Графикон 43. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о ограничењима у исхрани, физичким активностима, сексуалном животу и о лековима који се финансирају из средстава обавезног здравственог осигурања (%), 2022. године

Највећи удео испитаника који је информације о ограничењима у исхрани оценио веома лоше, лоше и осредње је у ВМА (3,1%, 15,6% и 18,8% респективно). Највећи удео задовољних је у ДЗ Обреновац (100%), (Табела 55).

Највећи удео испитаника незадовољних информацијама које добијају о физичким активностима је у КБЦ „Земун“ и УКЦС. Са друге стране, у ДЗ Барајево нема незадовољних испитаника (Табела 56).

Слично је и када је у питању задовољство информацијама које пацијенти добијају о сексуалном животу (46,9% незадовољних у ВМА и 42,8% у КБЦ „Земун“). Готово сви испитаници у ДЗ Обреновац (96%) су задовољни овим аспектом (Табела 57).

Табела 55. Задовољство пацијената на дијализи информацијама које добијају о ограничењима у исхрани, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	11	3,7	23	7,7	46	15,5	90	30,3	127	42,8
УКЦС	2	10,0	0	0	7	35,0	5	25,0	6	30,0
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	2	5,1	2	5,1	5	12,8	20	51,3	10	25,6
КБЦ "Земун"	3	6,5	3	6,5	10	21,7	13	28,3	17	37,0
КБЦ "Звездара"	1	1,2	10	12,3	10	12,3	26	32,1	34	42,0
СБ за интерне болести Лазаревац	1	2,3	2	4,7	2	4,7	6	14,0	32	74,4
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,0	0	0	5	20,0	4	16,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	1	9,1	1	9,1	2	18,2	7	63,6
Војномедицинска академија	1	3,1	5	15,6	6	18,8	14	43,8	6	18,8
Домови здравља	0	0,0	0	0,0	1	2,4	9	21,4	33	78,6
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	10,0	4	40,0	5	50,0
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	5	15,6	27	84,4
Укупно	11	3,2	23	6,8	47	13,9	99	29,2	159	46,9

Табела 56. Задовољство пацијената на дијализи информацијама које добијају о физичким активностима, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	23	8,3	28	10,1	43	15,6	83	30,1	99	35,9
УКЦС	2	10,5	3	15,8	6	31,6	4	21,1	4	21,1
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	4	10,8	2	5,4	4	10,8	18	48,6	9	24,3
КБЦ "Земун"	6	13,6	7	15,9	9	20,5	12	27,3	10	22,7
КБЦ "Звездара"	5	6,5	10	13,0	8	10,4	24	31,2	30	39,0
СБ за интерне болести Лазаревац	2	6,1	2	6,1	4	12,1	3	9,1	22	66,7
СБ за интерне болести Младеновац	1	4,3	0	0	4	17,4	4	17,4	14	60,9
Универзитетска дечја клиника	1	9,1	0	0	1	9,1	2	18,2	7	63,6
Војномедицинска академија	2	6,3	4	12,5	7	21,9	16	50,0	3	9,4
Домови здравља	1	2,5	0	0	1	2,5	8	20	30	75
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	12,5	4	50,0	3	37,5
ДЗ Обреновац	1	3,1	0	0	0	0	4	12,5	27	84,4
Укупно	24	7,6	28	8,9	44	13,9	91	28,8	129	40,8

У УКЦС (47,4%) и ВМА (25%) је највећи удео испитаника који су информације које добијају о лековима који се финансирају на терет РФЗО-а оценили веома лоше и лоше. У УДК и ДЗ Барајево нема незадовољних овим аспектом информисања, а висок проценат задовољних (преко 80%) је у УДК и ДЗ Обреновац (Табела 58).

Табела 57. Задовољство пацијената на дијализи информацијама које добијају о сексуалном животу, 2022. године

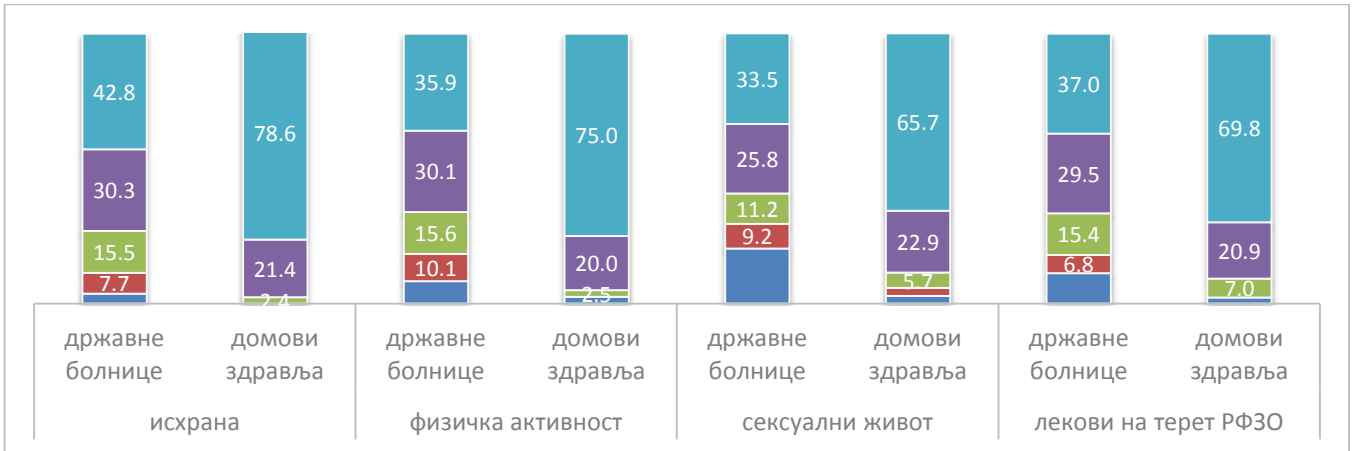
	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	53	20,4	24	9,2	29	11,2	67	25,8	87	33,5
УКЦС	4	23,5	1	5,9	5	29,4	3	17,6	4	23,5
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	8	25,0	4	12,5	1	3,1	15	46,9	4	12,5
КБЦ "Земун"	15	35,7	3	7,1	5	11,9	6	14,3	13	31,0
КБЦ "Звездара"	13	17,8	4	5,5	8	11,0	23	31,5	25	34,2
СБ за интерне болести Лазаревац	2	6,5	4	12,9	1	3,2	3	9,7	21	67,7
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	0	0	3	12,0	7	28,0	13	52,0
Универзитетска дечја клиника	2	25,0	0	0	2	25,0	0	0	4	50,0
Војномедицинска академија	7	21,9	8	25,0	4	12,5	10	31,3	3	9,4
Домови здравља	1	2,9	1	2,9	2	5,7	8	22,9	23	65,7
ДЗ Барајево	0	0	1	11,1	2	22,2	4	44,4	2	22,2
ДЗ Обреновац	1	3,8	0	0	0	0	4	15,4	21	80,8
Укупно	54	18,3	25	8,5	31	10,5	75	25,4	110	37,3

Табела 58. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о лековима који се финансирају на терет РФЗО-а, 2022. године

	Веома лоше		Лоше		Осредње		Добро		Одлично	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	33	11,3	20	6,8	45	15,4	86	29,5	108	37,0
УКЦС	5	26,3	4	21,1	3	15,8	2	10,5	5	26,3
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	7	17,9	2	5,1	5	12,8	17	43,6	8	20,5
КБЦ "Земун"	5	11,1	3	6,7	7	15,6	11	24,4	19	42,2
КБЦ "Звездара"	7	8,6	3	3,7	7	8,6	35	43,2	29	35,8
СБ за интерне болести Лазаревац	3	7,5	4	10,0	8	20,0	3	7,5	22	55,0
СБ за интерне болести Младеновац	2	8,0	0	0	6	24,0	3	12,0	14	56,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	2	18,2	1	9,1	8	72,7
Војномедицинска академија	4	12,5	4	12,5	7	21,9	14	43,8	3	9,4
Домови здравља	1	2,3	0	0,0	3	7,0	9	20,9	30	69,8
ДЗ Барајево	0	0	0	0	3	27,3	4	36,4	4	36,4
ДЗ Обреновац	1	3,1	0	0	0	0	5	15,6	26	81,3
Укупно	34	10,1	20	6,0	48	14,3	95	28,4	138	41,2

Са наведена три аспекта задовољнији су били пацијенти у домовима здравља (Графикон 44). Разлика у задовољству између типова здравствених установа је статистички значајна у погледу информација о ограничењима у исхрани ($p < 0,05$), физичкој активности ($p < 0,05$), сексуалном животу ($p < 0,05$) и лековима на терет РФЗО-а ($p < 0,05$).

Графикон 44. Задовољство пацијената на дијализи информацијама о ограничењима у исхрани, физичким активностима, сексуалном животу и о лековима који се финансирају из средстава обавезног здравственог осигурања (%), према типу здравствене установе, 2022. године

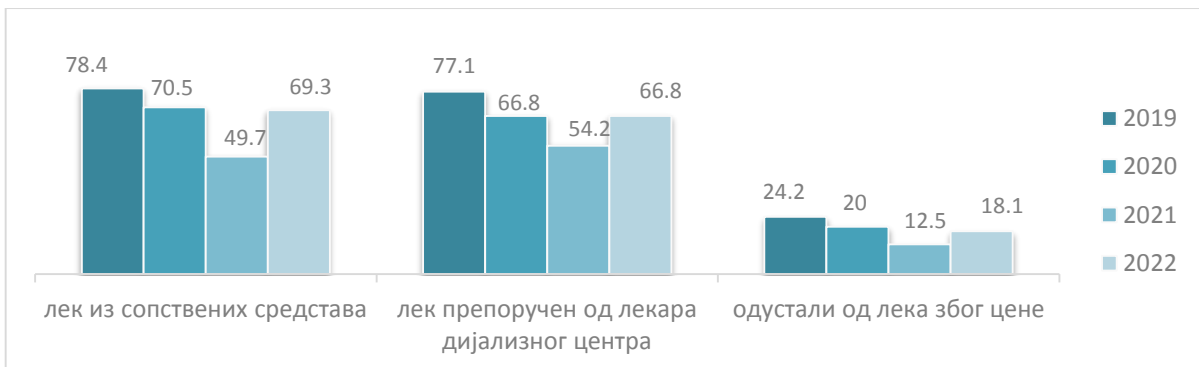
Лекови и трошкови

Медикаментозна терапија је важан аспект лечења пацијената на дијализи и значајно доприноси позитивним здравственим исходима. Према подацима из истраживања у Сједињеним америчким државама, пацијентима на дијализи се прописује до чак 12 лекова дневно, а трошкови за лекове ових пацијената су више од четири пута већи у односу на општу популацију³². Иако је финансијско оптерећење пацијената на дијализи различито у односу на модел здравственог осигурања у различитим земљама, подаци указују на чињеницу да трошкови из џепа пацијената имају значајан удео у укупним трошковима лечења дијализом. Резултати истраживања спроведеног у Канади 2018. године, показали су да чак 21% пацијената на дијализи није у могућности да обезбеди основне потрепштине за живот због финансијског оптерећења лечењем, а да 19% њих није било у могућности да купи лекове³³.

Резултати

На питање да ли су били у ситуацији да морају из сопствених средстава да набаве неки лек који узимају због дијализе преко две трећине испитаника (69,3%) је одговорило потврдно, док је 66,8% њих изјавило да им је тај лек препоручен од лекара који прати њихово лечење у дијализном центру. Скоро сваки пети испитаник (18,1%) навео је да је морао да одустане од узимања неког лека због његове цене. Резултати о наведеним аспектима су лошији него 2021. године, а нешто бољи него у 2019. и 2020. години (Графикон 45).

Графикон 45. Процент пацијената који су из сопствених средстава морали да набаве лек, којима је тај лек препоручио лекар и који је морао да одустане од узимања лека због цене, 2019-2022. године

Највеће учешће испитаника који су били у ситуацији да морају да из сопствених средстава набаве неки лек који узимају због дијализе је у СБ за интерне болести Младеновац (84%) и ДЗ Барајево (83,3%), а најмање у КБЦ „Земун“ (48%). У ВМА, УДК и ДЗ Барајево испитаници су изјавили да им је тај лек препоручен од лекара који прати њихово лечење у дијализном центру, док је најмање учешће ових пацијената у ДЗ Обреновац (29%). Готово 40% испитаника у ВМА, трећина испитаника у УКЦС и четвртина испитаника из КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње" навело је да је морало да одустане од узимања неког лека због његове цене, док оваквих случајева није било у УДК (Табела 59).

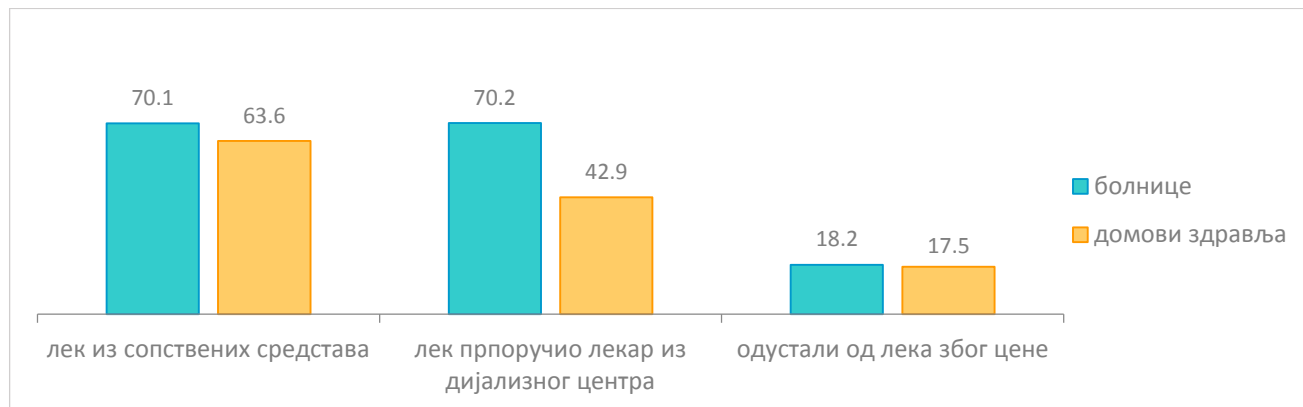
Табела 59. Процент пацијената који су из сопствених средстава морали да набаве лек, којима је тај лек препоручио лекар и који је морао да одустане од узимања лека због цене, по здравственим установама, 2022. године

	Набавили лек из сопствених средстава		Лек препоручен од стране лекара из центра за дијализу		Одустали од узимања лека због цене	
	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	216	70,1	207	70,2	53	18,2
УКЦС	15	75,0	12	63,2	6	31,6
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	30	75,0	26	65,0	9	24,3
КБЦ "Земун"	24	48,0	25	58,1	9	19,1
КБЦ "Звездара"	61	71,8	65	75,6	9	10,8
СБ за интерне болести Лазаревац	33	73,3	30	71,4	5	11,6
СБ за интерне болести Младеновац	21	84,0	16	64,0	5	20,0
Универзитетска дечја клиника	8	72,7	9	81,8	0	0
Војномедицинска академија	24	75,0	24	82,8	10	38,5
Домови здравља	28	63,6	18	42,9	7	17,5
ДЗ Барајево	10	83,3	9	81,8	2	18,2
ДЗ Обреновац	18	56,3	9	29,0	5	17,2
Укупно здравствене установе	244	69,3	225	66,8	60	18,1

Између домова здравља и болница није пронађена статистички значајна разлика у броју испитаника који су набавили неки лек из сопствених средстава, као ни у броју оних који су одустали од узимања лека због цене. Постоји значајна статистичка разлика између корисника из домова здравља и болница у погледу чињенице да ли им је тај лек препоручио лекар из дијализног центра ($p < 0,05$).

Од 24 пацијента (6,3% од укупног броја испитаника) који су навели назив лека од ког су морали да одустану од узимања због његове цене, највећи број навео је да се ради о следећим лековима: рекстол, рокартрол, плавекс, ренагел, земплар итд.

Графикон 46. Процент пацијената који су из сопствених средстава морали да набаве лек, којима је тај лек препоручио лекар и који је морао да одустане од узимања лека због цене, према типу здравствене установе, 2022. године

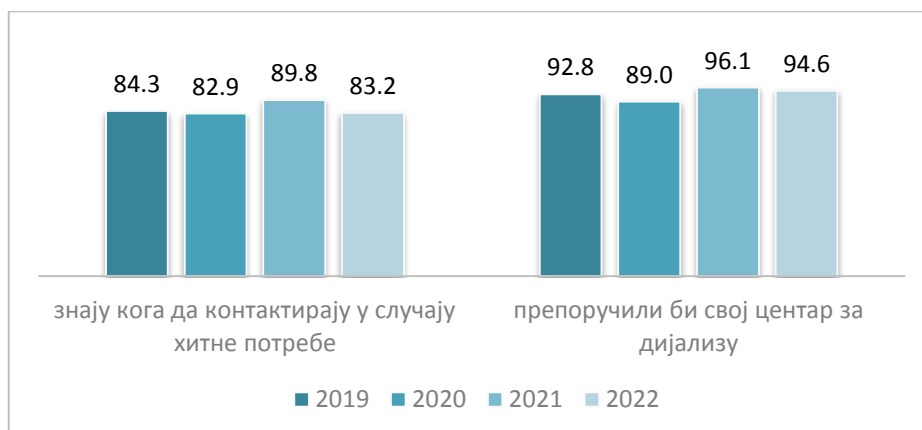
Подршка

Социјална подршка препозната је као значајан фактор приликом пружања холистичке неге пацијентима на хемодијализи, који позитивно утиче на квалитет живота пацијената и исход лечења. Иако социјалну подршку могу пружати пријатељи, колеге, здравствени радници, највећи број студија показао је да пацијенти на дијализи подршку пружену од стране чланова породице перципирају као најважнију³⁴.

Резултати

Од укупног броја испитаника 83,2% зна кога да контактира у случају хитне потребе, када су ван дијализног центра. Већина испитаника (94,6%) препоручили би њихов центар за дијализу особи која пати од исте болести. Бележи се нешто нижи проценти испитаника, у односу на 2021. годину, који су на наведена питања одговорили потврдно (Графикон 47).

Графикон 47. Процент пацијената који знају кога да контактирају у случају хитне потребе, када су ван дијализног центра и који би препоручили њихов центар за дијализу особи која пати од исте болести, 2022. године

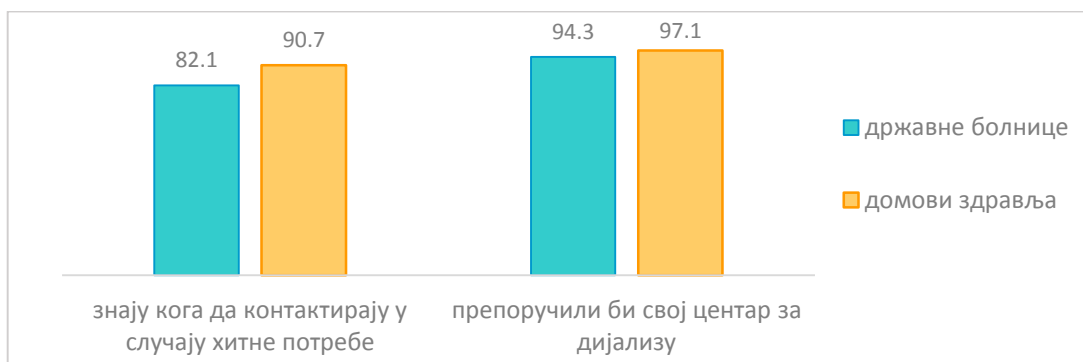
У ДЗ Обреновац сви пацијенти знају кога би контактирали у случају хитне потребе, док је најмање учешће ових пацијената у КБЦ „Др Драгиша Мишовић-Дедиње“ (52,5%) и ДЗ Барајево (63,6%). Сви пацијенти у СБ за интерне болести Лазаревац, УДК и ДЗ Обреновац би препоручили њихов центар за дијализу особи која пати од исте болести. У већини здравствених установа проценат ових пацијената је преко 90% осим у УКЦС (77,8%) и ВМА (87,1%) (Табела 60).

Табела 60. Процент пацијената који знају кога да контактирају у случају хитне потребе, када су ван дијализног центра и који би препоручили њихов центар за дијализу особи која пати од исте болести, према здравственим установама, 2022. године

	Знају кога да контактирају у случају хитне потребе		Препоручили би центар за дијализу	
	Број	%	Број	%
Болнице	248	82,1	282	94,3
УКЦС	17	85,0	14	77,8
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	21	52,5	34	91,9
КБЦ "Земун"	42	84,0	50	96,2
КБЦ "Звездара"	72	88,9	79	96,3
СБ за интерне болести Лазаревац	40	88,9	44	100,0
СБ за интерне болести Младеновац	24	96,0	23	95,8
Универзитетска дечја клиника	9	81,8	11	100,0
Војномедицинска академија	23	76,7	27	87,1
Домови здравља	39	90,7	34	97,1
ДЗ Барајево	7	63,6	10	90,9
ДЗ Обреновац	32	100,0	24	100,0
Укупно здравствене установе	287	83,2	316	94,6

У домовима здравља је веће учешће пацијената који знају кога да контактирају у случају хитне потребе, када су ван дијализног центра, као и испитаника који би препоручили свој центар за дијализу него у државним болницама (Графикон 48). Учешће пацијената који знају кога да контактирају у случају хитне потребе није статистички значајно различито у односу на тип здравствене установе ($p=0,159$), као ни разлика по питању препоруке дијализног центра ($p=0,483$).

Графикон 48. Процент пацијената који знају кога да контактирају у случају хитне потребе, када су ван дијализног центра и који би препоручили њихов центар за дијализу особи која пати од исте болести, према типу здравствене установе, 2022. година

Студија спроведена у Немачкој показала је да 85% пацијената на дијализи као приоритетан аспект задовољства издвајају детаљно информисање¹⁹. Резултати интернационалне студије која је обухватала пацијенте у дијализним центрима у земљама Европе и Јужне Америке указују на веома низак степен задовољства испитаника информацијама и начинима њиховог преноса пацијентима (свега 23% испитаника веома задовољни информацијама које добијају о могућностима дијализе и 34% задовољних количином информација коју добијају од здравствених радника)⁹. У Београду, знатно је већи удео пацијената који су задовољни аспектима информисања и креће се од 73% када је у питању задовољство информацијама о сексуалном животу до 89% када је у питању задовољство информацијама о терапији лековима. Од свих аспеката задовољства наведених у оквиру домена „О информацијама које сте добили пре почетка терапије дијализом“ пацијенти у Швајцарској најбоље су оценили информације о току дијализе, ограничењима у исхрани и терапији лековима (у Београду информације о терапији лековима, току дијализе и ограничењима у исхрани), а најлошије информације о сексуалном животу, физичкој активности и компликацијама терапије лековима (у Београду такође информације о сексуалном животу, лековима који се обезбеђују на терет средстава обавезног здравственог осигурања и физичкој активности)¹⁴. Нешто нижи проценат пацијената у Аустралији у односу на Београд задовољан је информацијама о терапији лековима (85%) и резултатима лабораторијских анализа (74%). Са друге стране, у Судану, знатно нижи проценат пацијената на дијализи задовољан је аспектима који се односе на информисање пацијената (61,2% информацијама о току дијализе, 51,1% информацијама о болести, 67,5% задовољних информацијама о ограничењима у исхрани)¹⁸. Око 30% пацијената на дијализи у Аустралији лекове за дијализу плаћа из сопственог џепа, а 55% пацијената има финансијске потешкоће због лечења дијализом³⁵.

Домен 3 Резиме

Од око две трећине до три четвртине пацијената на дијализи оценили су аспекте бриге медицинских сестара одлично, док око петине испитаника сматра да је брига медицинских сестара добра. Најлошије оцењен аспект бриге медицинских сестара је пажња које оне посвећују мишљењу пацијената (1,1% веома незадовољних и 3,1% незадовољних), а најбоље хитно одазивање сестара на позив (74,9% веома задовољних и 17,1% задовољних, а 3,4% веома незадовољних и незадовољних), и могућност постављања питања (69,8% веома задовољних и 21,1% задовољних, а 2,8% веома незадовољних и незадовољних) (Графикон 49).

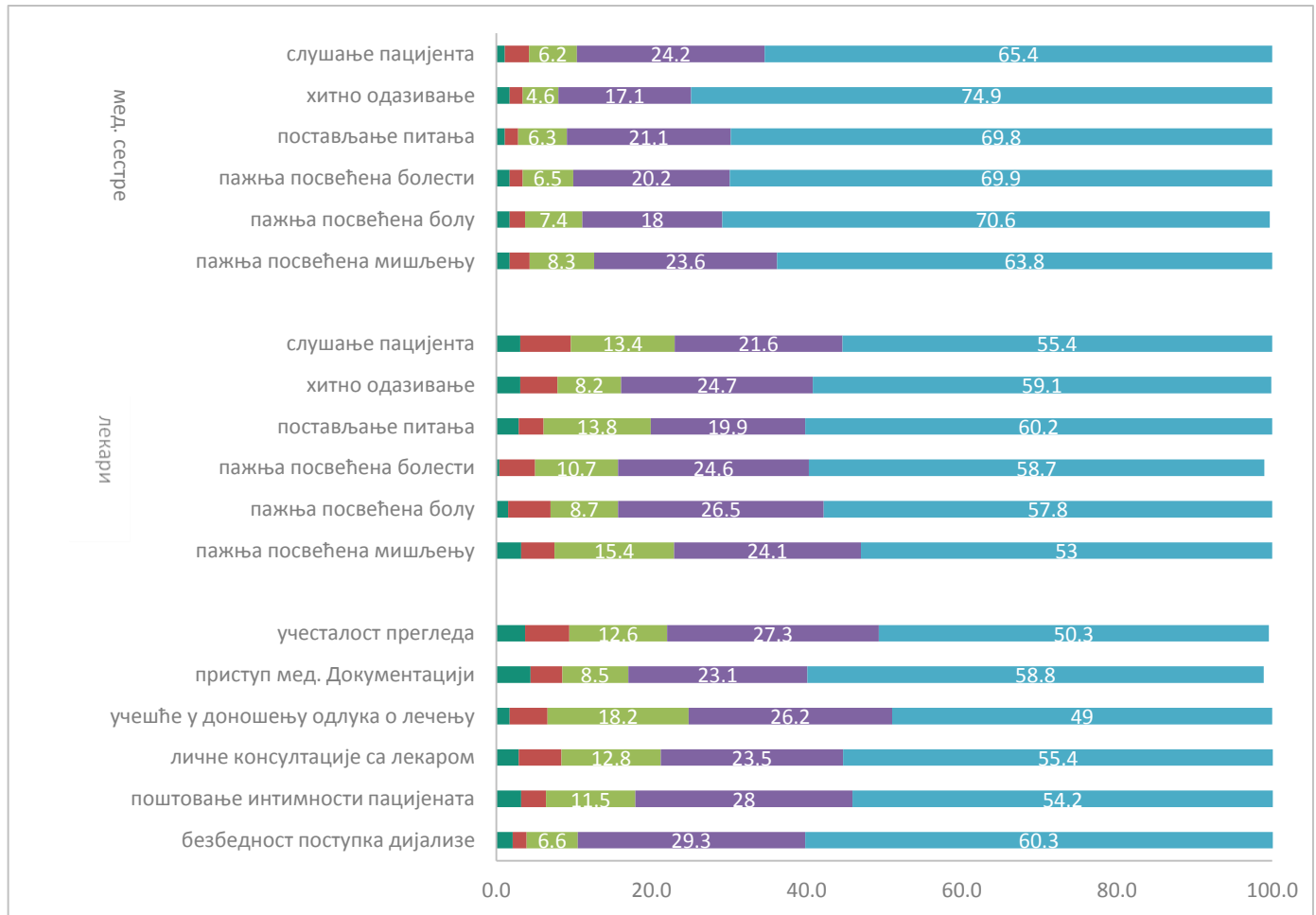
Бригом медицинских сестара најзадовољнији су пацијенти у ДЗ Обреновац и СБ за интерне болести Лазаревац, а најнезадовољнији у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ и ВМА. Гледано према типу установе свим аспектима бриге медицинских сестара задовољнији су пацијенти у домовима здравља у односу болничке здравствене установе.

Око 60% испитаника одличном оценом је оценило хитно одазивање лекара на позив, могућност постављања питања лекарима и пажњу коју лекари посвећују болести и болу пацијената, док је око 55% испитаника одличном оценом оценило време које лекари посвећују слушању пацијената и пажњу коју лекари посвећују мишљењу пацијената. Још око једне четвртине испитаника наведене аспекте је оценило добро. Удео незадовољних и веома незадовољних бригом лекара креће се од 5% (пажња коју лекари посвећују болести) до 9,6% (време које лекари посвећују слушању пацијената), (Графикон 49).

Свим аспектима бриге лекара најзадовољнији су пацијенти у ДЗ Обреновац, а најнезадовољнији пацијенти у УКЦС и три КБЦ-а и ВМА. Такође, свим аспектима бриге лекара задовољнији су пацијенти у домовима здравља.

Када су у питању права пацијената и безбедност поступка дијализе најбоље је оцењен аспект поштовања процедура за пружање безбедних поступака дијализе (60,3% одличних и 29,3% добрих оцена), а најлошије учесталост лекарских прегледа (77,6% задовољних и 9,4% незадовољних) и учешће у доношењу одлука о лечењу (75,2% задовољних и 6,6% незадовољних испитаника), (Графикон 49). Већином аспеката права пацијената и безбедности поступка дијализе најзадовољнији су пацијенти у СБ за интерне болести Лазаревац и ДЗ Обреновац, а најмање задовољни у УКЦС и ВМА. Свим аспектима задовољнији су испитаници из домова здравља.

Графикон 49. Задовољство пацијената аспектима бриге медицинског особља, правима пацијената и безбедностима поступка дијализе (%), 2022. године

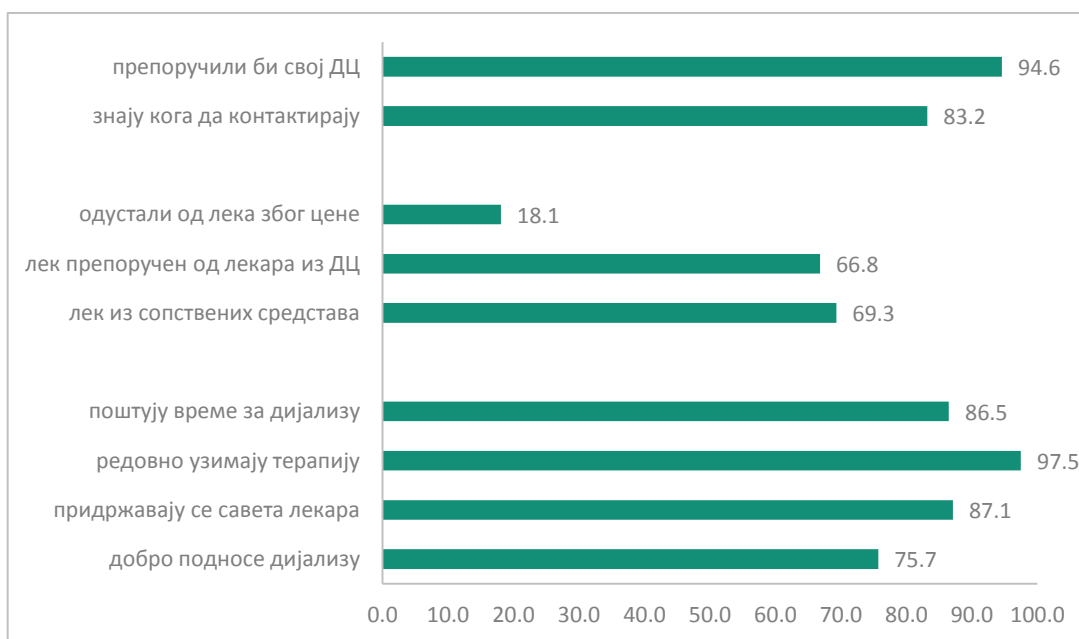

Три четвртине испитаника изјавило је да добро подноси дијализу, 87% се придржава савета лекара у вези са дијетом и уносом течности, 86,5% не прескаче/скраћује време за дијализу, док готово сви испитаници (97,5%) редовно узимају терапију (Графикон 50). Највећи удео испитаника који добро подносе дијализу је у ДЗ Обреновац (97%), а најмањи у КБЦ „Др Драгиша Мишовић – Дедиње“ (34,1%). У сви здравственим установама је преко 90% испитаника који редовно узимају терапију. Ни један испитаник из УДК и домова здравља не скраћује/прескаче време за дијализу, док у ВМА 18,7% испитаника на ово питање одговара потврдно.

Преко две трећине испитаника (69,3%) било је у ситуацији да набави лек из сопствених средстава, колико (66,8%) је и изјавило да им је тај лек препоручен од стране лекара из дијализног центра. Скоро сваки пети испитаник морао је да одустане од узимања лека због његове цене (Графикон 50). Најмањи проценат ових пацијената је у УДК.

Преко 80% испитаника зна кога би контактирало у случају хитне потребе када је ван дијализног центра, док би већина (око 95%) препоручила свој дијализни центар особи која пати од исте болести (Графикон 50). У ДЗ Обреновац сви пацијенти су изјавили да знају кога би контактирали у случају хитне потребе. Слично, у СБ за интерне болести Лазаревац и УДК, сви пацијенти би препоручили свој дијализни центар другој особи која пати од исте болести. Најмањи удео испитаника који знају кога би контактирали у случају хитне потребе је у КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“, само 52,5%, а оних који би препоручили свој дијализни центар у УКЦС, 77,8%.

Графикон 50. Процент пацијената који су на питања о компликацијама дијализе и придржавању режиму лечења, лековима и трошковима и подршци одговорили потврдно, 2022. године

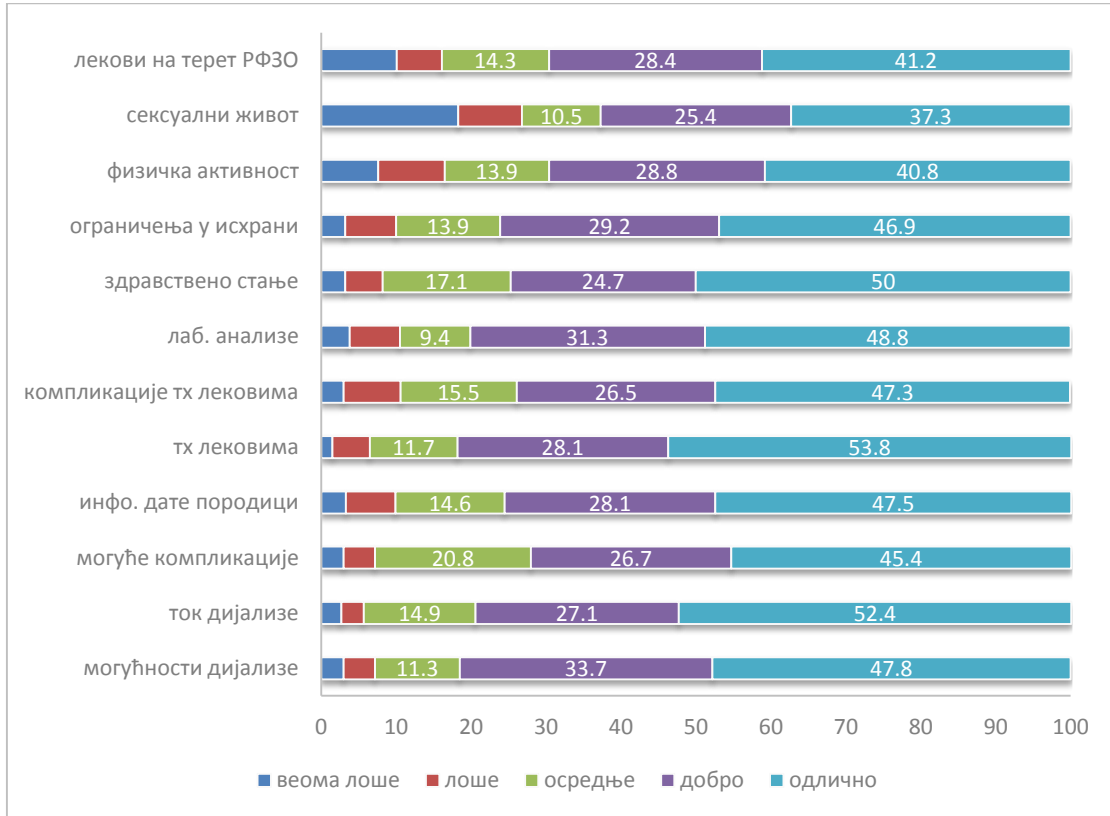

Када је у питању аспект информисања пацијената на дијализи, испитаници су најзадовољнији информацијама које добијају о терапији лековима (53,8% веома задовољних, 28,1% задовољних и свега 6,5% незадовољних), а најмање задовољни информацијама које добијају о сексуалном животу (63% задовољних, 10,5% неутралних и 26,8% незадовољних испитаника), (Графикон 51).

Готово свим аспектима информисања најзадовољнији су испитаници у ДЗ Обреновац, осим информацијама о терапији лековима којима су најзадовољнији пацијенти у СБ за интерне болести Лазаревац. Слично, најнезадовољнији су били пацијенти у УКЦС (информацијама које добијају о терапији лековима, могућим компликацијама терапије лековима, могућим компликацијама дијализе, о терапији лековима, ограничењима у исхрани, лековима на терет РФЗО-а, информацијама које су дате породици, могућностима и току дијализе, начином преноса информација о здравственом стању, као и начином преноса информација о резултатима лабораторијских анализа). Информацијама о сексуалном животу и информацијама о физичкој активности најнезадовољнији су испитаници у КБЦ „Земун“.

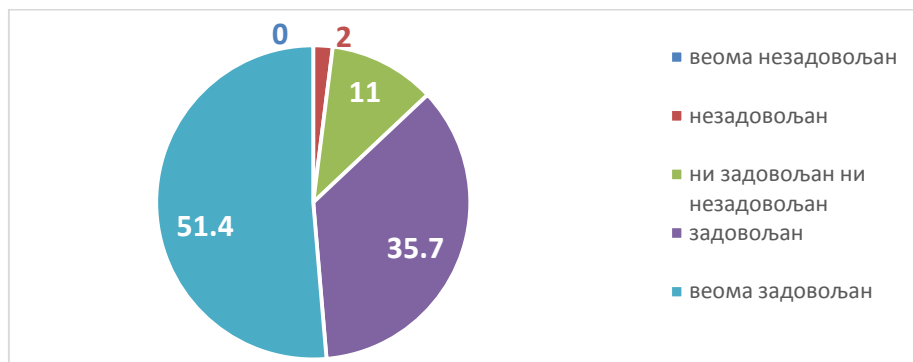
Свим наведеним аспектима информисања задовољнији су испитаници у домовима здравља.

Графикон 51. Задовољство пацијената на дијализи информацијама које добијају (%), 2022. године

Од укупно 379 испитаника који су учествовали у анкети, 23 пацијента (6,1%) није дало одговор на питање какво је у целини њихово задовољство дијализом у дијализном центру. Ни један пацијент није био веома незадовољан, а укупно 7 пацијената (2%) је незадовољно, док је 39 пацијената (11%) неутрално. Више од половине испитаника (51,4%) је веома задовољно дијализом у целини, а више од трећине (35,7%) је задовољна (Графикон 52).

Графикон 52. Задовољство пацијената на дијализи у целини (%), 2022. година

И током 2019. и 2020 године године, када су се испитаници о задовољству дијализом у целини изјашњавали потврдно и одрично, бележио се висок ниво задовољства (94% задовољних у 2019. и 94,5% у 2020. години). У 2021. години 92,6% испитаника је било задовољно дијализом у целини.

У односу на опште задовољство дијализом пацијената у дијализним центрима уочавају се значајне разлике по старосној доби, образовању и материјалном стању пацијената, али не и по полу испитаника. Пацијенти старији од 60 година су задовољнији дијализом у својим дијализним центрима у односу на млађе. Међу пацијентима са незавршеном основном школом и онима са основним образовањем је мање незадовољних, него код испитаника са средњом или вишом/високом школом. Када је у питању материјално стање, уочава се да су испитаници лошијег стања мање задовољнији од оних који своје материјално стање оцењују као осредње или добро (Табела 61).

Табела 61. Повезаност социо- демографских карактеристика испитаника са општим задовољством дијализом

Социо- демографске карактеристике	Веома незадовољни		Незадовољни		Ни задовољни ни незадовољни		Задовољни		Веома задовољни		
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	
Пол	$\chi^2=2.504$										
мушки	0	0	3	1,4	27	13	71	34,3	106	51,2	DF=3
женски	0	0	4	2,8	12	8,5	52	36,9	73	51,7	p=0.475
Старосна доб	$\chi^2=18.205$										
<29 година	0	0	0	0	3	21,4	5	35,7	6	42,9	DF=6
30-59 година	0	0	4	3	23	17,4	52	39,4	53	40,2	p<0,05
>60 година	0	0	3	1,5	13	6,3	68	33,2	121	59	
Степен образовање	$\chi^2=21.780$										
незавршена основна школа	0	0	0	0	0	0	1	25	3	75	DF=9
основна школа	0	0	1	1,7	1	1,7	12	20,3	45	76,3	
средња школа	0	0	2	1,1	25	13,2	74	38,9	89	46,8	p<0,05
виша и висока школа	0	0	3	3,6	10	12	32	38,6	38	45,8	
Материјално стање	$\chi^2=22.728$										
лоше	0	0	2	9,1	6	27,3	4	18,2	10	45,5	DF=6
осредње	0	0	3	2,1	18	12,4	51	35,2	73	50,3	
добро	0	0	0	0	11	6,7	65	39,4	172	51,8	p<0,05

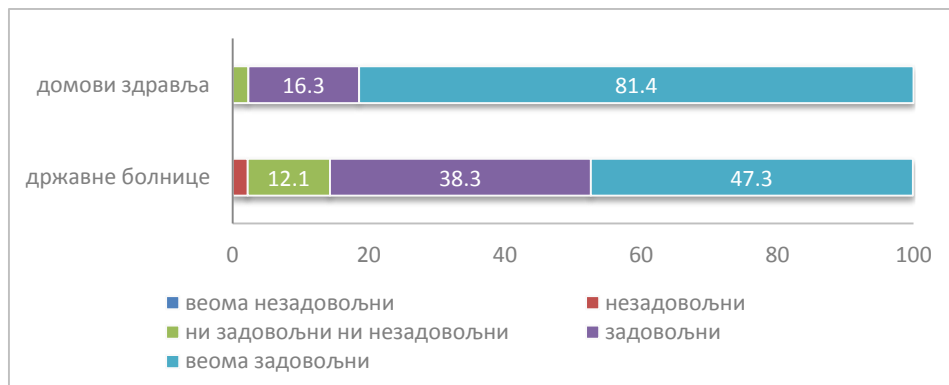
Од укупно 7 пацијената који су веома незадовољни дијализом, три су у КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње", 2 у ВМА и по 1 у КБЦ „Земун“ и КБЦ „Звездара“. Са друге стране у ДЗ Обреновац сви испитаници су задовољни дијализом у целини (Табела 62).

Табела 62. Задовољство пацијената на дијализи у целини, према здравственим установама, 2022. година

	Веома незадовољни		Незадовољни		Ни задовољни ни незадовољни		Задовољни		Веома задовољни	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Болнице	0	0	7	2,2	28	12,1	120	38,3	148	47,3
УКЦС	0	0	0	0	4	23,5	9	52,9	4	23,5
КБЦ "Др Драгиша Мишовић-Дедиње"	0	0	3	7,3	3	7,3	19	46,3	16	39,0
КБЦ "Земун"	0	0	1	1,9	6	11,3	21	39,6	25	47,2
КБЦ "Звездара"	0	0	1	1,1	9	10,1	36	40,4	43	48,3
СБ за интерне болести Лазаревац	0	0	0	0	4	8,9	5	11,1	36	80,0
СБ за интерне болести Младеновац	0	0	0	0	3	12,0	7	28,0	15	60,0
Универзитетска дечја клиника	0	0	0	0	1	9,1	6	54,5	4	36,4
Војномедицинска академија	0	0	2	6,3	8	25,0	17	53,1	5	15,6
Домови здравља	0	0	0	0	1	2,3	7	16,3	35	81,4
ДЗ Барајево	0	0	0	0	1	9,1	4	36,4	6	54,5
ДЗ Обреновац	0	0	0	0	0	0	3	9,4	29	90,6
Укупно	0	0	7	2,0	39	11,0	127	35,7	183	51,4

У домовима здравља нема испитаника који нису задовољни дијализом у целини. У државним болницама је 85,6% задовољних, 12,1% неутралних и 2,2% незадовољних (Графикон 53). Разлика у задовољству између испитаника из домова здравља и болница је статистички значајна ($p < 0,05$).

Графикон 53. Задовољство пацијената на дијализи у целини, према типу здравствене установе (%)

Слично као и у Београду, веома висок ниво задовољства пацијената на дијализи је у Канади (38% испитаника оценило је дијализу у целини одлично, 33% веома добро и 24% добро), Индији (67,1% веома задовољних и 28,6% задовољних) и Швајцарској, где просечна оцена задовољства дијализом уопште је 1,2 на скали од 1 до 4, при чему је резултат ближи јединици бољи^{16,27,33}. Око 78% испитаника који су учествовали у студији која се спроводила у Европи и Јужној Америци оценили су дијализу као одличну и веома добру⁹. Са друге стране, нешто мање од две трећине пацијената у Судану (65,2%) и мање од половине пацијената у Египту (43%) задовољно је дијализом у свом дијализном центру^{17,18}.

КОМЕНТАРИ ИСПИТАНИКА

Кроз једно питање отвореног типа, пацијенти на дијализи имали су могућност да дају предлоге за унапређење пружања дијализа у њиховом дијализном центру. Ову могућност искористило је 110 од укупно 379 испитаника, односно 29%.

Од свих коментара, око 15% чиниле су похвале на рад дијализних центара.

„Ништа не бих мењала“ (женско, 83 година; Специјална болница за интерне болести Младеновац)

„Ја сам задовољан садашњим стањем.“ (мушкарац, 67 година; Дом здравља Барајево)

Око 20 коментара (око 18% од укупног броја коментара) односио се на захтеве за променом кревета и фотеља за дијализу, затим на захтеве за обезбеђивањем нових апарата и на захтеве за унапређењем простора за дијализу.

„Да се апарати мењају (старе за нове), да се уведу тв (који не ради), да се мења јеловник повремено, да се чешиће мери прималац у току дијализе“ (Жена, 50 година, КБЦ „Земун“)

„Заменом кревета, тв да се оспособи, хигијена да буде на већем нивоу.“ (мушкарац, 50 година, КБЦ „Земун“)

„Побољшање смештаја, макар годишњи преглед специјалиста - кардиолога, уролога и нефролога“ (Мушкарац, 55 година, Дом здравља Барајево)

„Супер је, само што нам фале телевизор, да тај третман брже прође“ (мушкарац, КБЦ „Земун“) „Мало је сестара.“ (жена, 82 године; КБЦ „Земун“)

„Повећати број сестара, побољшати ужину, средити свлачионицу“ (мушкарац, 55 година; КБЦ „Звездара“)

„Више пажње лекара према пацијентима.“ (мушкарац, 58 година; КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“)

Остали коментари односили су се на захтеве за примену хемодијализације за дијализу, унапређење превоза, унапређење хигијенских услова, предлоге за унапређење организације рада, повећање медицинског особља као и унапређење упитника о истраживању задовољства.

„Направити дијализни центар на нивоу града Београда где би услови дијализе били свима једнаки, да имамо лекаре који ће само радити са нама и да више воде рачуна о нашим дијализама“ (Женско, 71 година, КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“)

„Анкету треба поједноставити у облику 20 конкретних питања и оценом: слабо, средње и добро. Поштено је да директор купи 6 телевизора за 3 собе.“ (мушкарац, 80 година, КБЦ „Земун“)

ЗАКЉУЧАК

Испитивање задовољства корисника здравственом заштитом на хроничном програму дијализе у Београду у 2022. години је спроведено у 10 здравствених установа (8 државних болница, 2 дома здравља), где се дијализира 717 пацијента. У оквиру испитивања задовољства, пацијентима је подељено 539 упитника, док је 379 пацијената прихватило да учествује у анкети. То је чинило стопу одговора од 70,3% у односу на број подељених упитника, односно 52,9% у односу на укупан број пацијената на дијализи.

Од укупног броја испитаника, 88,4% дијализира се у државним болницама, а 11,6% у домовима здравља. Испитаника мушког пола било је око 59%. Просечна старост свих испитаника била је 60,1 година, при чему је старијих од 60 година било 58%. Више од половине испитаника има завршено средње образовање, а око једне четвртине више и високо образовање. Нешто више од 40% испитаника оценило је своје материјално стање као добро, а сличан број испитаника као осредње.

Резултати испитивања показују да је задовољство пацијената дијализом у целини на високом нивоу (87% испитаника изјавило је да је задовољно, од чега је 51,4% веома задовољно). Најзадовољнији су пацијенти старији од 60 година, они са основном или без школе, као и испитаници доброг и осредњег материјалног стања. Пацијенти у домовима здравља су задовољнији од испитаника из болница.

Од свих испитиваних аспеката бриге медицинског особља, пацијенти на дијализи, најбоље су оценили хитно одазивање сестара на позив (74,9% веома задовољних), пажњу коју медицинске сестре посвећују болу (70,6%) и болести пацијената (69,9%).

У 2022. години, 93% испитаника дијализира се у дијализном центру у оквиру матичне установе, око 7% се дијализирало у другој здравственој установи због постављања венског катетера/АВ фистуле или пратећих обољења, док је 0,3% испитаника на дијализу послато у другу установу због реорганизације услед епидемиолошке ситуације изазване COVID-19. Око половине за долазак у центар за дијализу користи организовани транспорт здравствене установе у којој је дијализни центар (51,4%). Сваки пети испитаник у центар за дијализу долази приватним аутомобилом (20,6%), организовани транспорт из друге здравствене установе користи више од четвртине (27,5%) испитаника, а друге врсте транспорта 0,5% испитаника.

Када су у питању аспекти транспорта, приступачност и погодности, бележи се висок степен задовољства пацијената на дијализи (преко 80% испитаника задовољно је радним временом дијализног центра, могућношћу избора дана и периода дана, доступношћу опреме за помоћ, приступом лифту и врстом превоза). Нешто мањи проценат испитаника задовољан је условима на паркинг простору (72,4%) и дужином пута (79,1%). Свим наведеним аспектима задовољнији су пацијенти у домовима здравља.

Међу аспектима задовољства у оквиру домена Услови у погледу простора током дијализе пацијенти на дијализи су најбоље оценили осветљење просторије (87% задовољних) и ниво буке (81%), а најлошије приступ (37,6% незадовољних) и услове у гардероби (37,2%). Свим овим аспектима задовољнији су пацијенти у домовима здравља.

Три четвртине испитаника изјавило је да добро подноси дијализу, 87% се придржава савета лекара у вези са дијетом и уносом течности, 86,5% не прескаче/скраћује време за дијализу, док готово сви испитаници (97,5%) редовно узимају терапију.

Од око две трећине до три четвртине пацијената на дијализи оценили су аспекте бриге медицинских сестара одлично, док око петине испитаника сматра да је брига медицинских сестара добра. Најлошије оцењен аспект бриге медицинских сестара је пажња које оне посвећују мишљењу пацијената (укупно 4,2% незадовољних), а најбоље хитно одазивање сестара на позив (укупно 92% задовољних, а 3,4 незадовољних), и могућност постављања питања (укупно 90,9% задовољних, а 2,8% незадовољних).

Када су у питању права пацијената и безбедност поступка дијализе најбоље је оцењен аспект поштовања процедура за пружање безбедних поступака дијализе (60,3% одличних и 29,3% добрих оцена), а најлошије учесталост лекарских прегледа (77,6% задовољних и 9,4% незадовољних) и учешће у доношењу одлука о лечењу (75,2% задовољних и 6,6% незадовољних испитаника).

Преко две трећине испитаника (69,3%) било је у ситуацији да набави лек из сопствених средстава, колико (66,8%) је и изјавило да им је тај лек препоручен од стране лекара из дијализног центра. Скоро сваки пети испитаник морао је да одустане од узимања лека због његове цене.

Преко 80% испитаника зна кога би контактирало у случају хитне потребе када је ван дијализног центра, док би већина (око 95%) препоручила свој дијализни центар особи која пати од исте болести.

Када је у питању аспект информисања пацијената на дијализи, испитаници су најзадовољнији информацијама које добијају о терапији лековима (53,8% веома задовољних, 28,1% задовољних и свега 6,5% незадовољних), а најмање задовољни информацијама које добијају о сексуалном животу (63% задовољних, 10,5% неутралних и 26,8% незадовољних испитаника).

Скоро петина коментара испитаника односила се на похвале на рад дијализног центра. Од примедби, најчешће су се јављале оне које се односе на однос медицинског особља и пацијената, услова у дијализном центру (апарата, потрошног материјала, опремљености соба), мањак особља, затим на исхрану, хигијенске услове итд.

Уколико се посматрају појединачне здравствене установе, већином аспеката најзадовољнији су пацијенти у ДЗ Обреновац, а најмање задовољни у УКЦС и ВМА.

Добијени резултати, и поред високог степена задовољства пацијената, указују да постоје аспекти које треба унапређивати. Сегменти који се истичу као најлошије оцењени су у оквиру домена Услови у погледу простора током дијализе, посебно у погледу услова у гардероби и услова на паркинг простору. Потреба за побољшањем запажа се и у области информисања пацијената, посебно у домену сексуалног живота, и медикаментозне терапије на терет средстава обавезног здравственог осигурања. Из ове анализе свака здравствена установа може увидети у којим сегментима задовољства пацијената је најлошије оцењена, као и у којим заостаје за другим установама, те на основу тога предузети одговарајуће мере за унапређење квалитета свог рада, а све у циљу постизања бољих искустава и исхода, побољшања квалитета живота пацијената на дијализи и смањења варијација квалитета услуга између дијализних центара.

РЕФЕРЕНЦЕ

1. Dudley, RA. Pay-for-performance research: how to learn what clinicians and policy makers need to know. *Journal of the American Medical Association*, 2005; 283(14): 134–148.
2. Smith PC, Mossialos E, Papanicolas I, Leatherman S. *Performance Measurement for Health System Improvement: Experiences, Challenges and Prospects (Health Economics, Policy and Management)*. Cambridge University Press; 1 edition (February 15, 2010).
3. Manzoor F et al. Patient Satisfaction with Health Care Services; An Application of Physician's Behavior as a Moderator. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2019, 16, 3318; doi:10.3390/ijerph16183318
4. Sanabria-Arenas M, Tobón-Marín J, Certuche-Quintana MC, Sánchez-Pedraza R. Validation of an instrument for measuring satisfaction of patients undergoing hemodialysis. *BMC health services research*. 2017;17(1):321.
5. Kash B, McKahan M. The Evolution of Measuring Patient Satisfaction. *J Primary Health Care Gen Practice*, 2017. Volume 1, Issue 1, 002.
6. Institute of Medicine. (2001). *Crossing the quality chasm: A new health system for the 21st century*. National Academy Press: Washington, D.C.
7. Navarro Rojas J. Hemodialysis Patient Care in Renal Dialysis Unit among Selected Hospitals in the Sultanate of Oman. *IOSR Journal of Nursing and Health Science*. e-ISSN: 2320–1959. p- ISSN: 2320–1940 Volume 6, Issue 2 Ver. VIII (Mar. - Apr. 2017), PP 01-08.
8. US Renal Data System, USRDS, Annual Data Report: Atlas of Chronic Kidney Disease and End-Stage Renal Disease in the United States. Bethesda: National Institutes of Health, National Institute of Diabetes and Digestive and Kidney Diseases, 2019.
9. Palmer SC, de Berardis G, Craig JC, et al. Patient satisfaction with in-centre haemodialysis care: an international survey. *BMJ Open* 2014;4:e005020. doi:10.1136/bmjopen-2014-005020
10. Hecking M, Bieber BA, Ethier J, Kautzky-Willer A, Sunder-Plassmann G, et al. (2014) Sex-Specific Differences in Hemodialysis Prevalence and Practices and the Male-to-Female Mortality Rate: The Dialysis Outcomes and Practice Patterns Study (DOPPS). *PLoS Med* 11(10): e1001750. doi:10.1371/journal.pmed.1001750
11. Ride Connection. (2014). Improving transportation for patients receiving dialysis treatments: A report on findings. <https://m1.healio.com/~media/nni/wpcontent/uploads/2013/11/rideconnectiondialysistransportationa1studyfinalreport.pdf>
12. Kidney Care UK. (2022). Results of the PREM survey released. [online]. <https://public.tableau.com/app/profile/uk.renal.registry/viz/PREM/PREM2018>
13. Drozd M et al. A european multicenter analysis of haemodialysis patient experiences and satisfaction - relation to practices and guidelines. *Nephrology Dialysis Transplantation*. https://academic.oup.com/ndt/article-abstract/33/suppl_1/i267/4997765.
14. Wasserfallen JB et al. Satisfaction of patients on chronic haemodialysis and peritoneal dialysis. *Swiss Med Wkly*. 2016; 135:210-7.
15. Fortnum D, Grennan K, Ludlow M. *Dialysis Consumer Perspectives Survey Two: Complete dataset report*. Kidney Health Australia. 2015. Available at: www.kidney.org.au

16. Moist LM et al. Travel time to dialysis as a predictor of health-related quality of life, adherence, and mortality: The Dialysis Outcomes and Practice Patterns Study (DOPPS). *Am J Kidney Dis* 2008, 51:641–650
17. Bayoumi M, El Guindy HA, Ahmed A. Patients' Satisfaction with Care at Dialysis Unit. *International Journal of Nursing Science* 2016, 6(5): 117-122. Doi: 10.5923/j.nursing.20160605.02.
18. Door ZH, Mukhtar HF. The Satisfaction of Patients on Maintenance Hemodialysis Concerning the Provided Nursing Care in Hemodialysis Units. *IOSR Journal of Nursing and Health Science (IOSR-JNHS)*. e-ISSN: 2320–1959.p- ISSN: 2320–1940 Volume 8, Issue 6 Ser. XII. (Nov - Dec .2019), PP 25-35
19. Janssen IM et al. Preferences of patients undergoing hemodialysis – results from a questionnaire-based study with 4,518 patients. *Patient Preference and Adherence* 2015;9 847–855.
20. Pinheiro J, Maia M, Alves H. The physician-patient relationship in dialysis. *Port J Nephrol Hypert* 2013; 27(3): 179-185.
21. BC Renal Agency. Patient Assessment of Chronic Illness Care (PACIC). 2016 Provincial Results: Hemodialysis. Vancouver, Canada, 2016.
22. Garrick R, Kliger A, Stefanchik B. Patient and Facility Safety in Hemodialysis: Opportunities and Strategies to Develop a Culture of Safety. *Clin J Am Soc Nephrol*. 2012 Apr; 7(4): 680–688.
23. Caplin B, Kumar S, Davenport A. Patients' perspective of haemodialysis-associated symptoms. *Nephrology Dialysis Transplantation*, Volume 26, Issue 8, August 2011, Pages 2656–2663.
24. Chironda G, Bhengu B. Contributing Factors to Non-Adherence among Chronic Kidney Disease (CKD) Patients: A Systematic Review of Literature. *Med Clin Rev*. 2016, 2:4.
25. Kutner NG. Improving Compliance in Dialysis Patients: Does Anything Work? *Seminars in Dialysis – Vol 14 No 5* 2001. pp 324-327.
26. Sattar S, Khan N, Ahmad F et al. Post-dialysis effects in patients on haemodialysis. *J Pak Med Assoc*. Vol. 66, No. 6, June 2016.
27. Sharma M. Satisfaction with Care in Hemodialysis Unit among Maintenance Hemodialysis (MHD) Patients. *International Journal of Development Research*, 2018; 8 (06), 21185-21192.
28. Ozen N et al. Nonadherence in Hemodialysis Patients and Related Factors: A Multicenter Study. *J Nurs Res*. 2019 Aug; 27(4): e36.
29. Ghimire S, Castelino RL, Jose MD et al. Medication adherence perspectives in haemodialysis patients: a qualitative study. *BMC Nephrol*. 2017; 18, 167.
30. Polikandrioti M, Koutelekos I, Vasilopoulos G et al. Hemodialysis Patients' Information and Associated Characteristics. *Mater Sociomed*. 2017;29(3):182–187. doi:10.5455/msm.2017.29.182-187.
31. Lo C, Ilic D, Teede H et al. Primary and tertiary health professionals' views on the health-care of patients with co-morbid diabetes and chronic kidney disease – a qualitative study. *BMC Nephrol*. 2016; 17, 50.
32. Barton Pai A et al. Medication Reconciliation and Therapy Management in Dialysis-Dependent Patients: Need for a Systematic Approach. *Clinical Journal of the American Society of Nephrology*, 8(11), 1988–1999. doi:10.2215/cjn.01420213.
33. The Kidney Foundation of Canada. The Burden of Out-of-Pocket Costs for Canadians with Kidney Failure. 2018 Report.
34. Theodoritsi A, Aravantinou ME, Gravani V, et al. Factors Associated with the Social Support of Hemodialysis Patients. *Iran J Public Health*. 2016;45(10):1261–1269.

35. Fortnum D, Grennan K, Ludlow M. Dialysis Consumer Perspectives Survey Two: Complete dataset report. Kidney Health Australia. 2015.